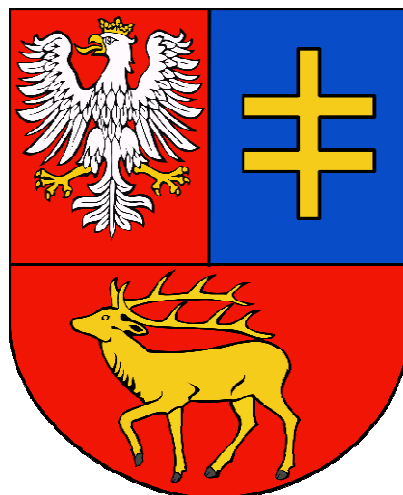

Załącznik do
uchwały Nr LVI/267/2014
Rady Powiatu w Parczewie
z dnia 28 października 2014 r.

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2014-2020

Parczew, 2014

OPRACOWANIE:

Starostwo Powiatowe

ul. Warszawska 24

21-200 Parczew

e-mail: powiat@parczew.pl www.powiat.parczew.pl/

Kancelaria Doradcza Synergia Sp. z o.o.

ul. Czeremchowa 21

20-807 Lublin

e-mail: info@kancelaria-synergia.pl www.kancelaria-synergia.pl

Zespół ds. aktualizacji „Strategii Rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2014-2020”:

1. Jerzy Maśluch – Przewodniczący Zespołu
2. Ewa Klajda
3. Marcin Dębek
4. Małgorzata Zając
5. Magdalena Nowicka Nowak
6. Anna Ignatowicz
7. Jan Najs
8. Małgorzata Ostrowska
9. Krzysztof Robak
10. Marcin Wodziński
11. Ewa Buczek
12. Władysław Rostół
13. Małgorzata Doluk
14. Janusz Hordejuk

Eksperti zewnętrzni - Pracownicy Kancelarii Doradczej Synergia Sp. z o.o.

1. Piotr Lutek
2. Justyna Tucka
3. Maciej Buczyński
4. Anna Fedyk

Spis treści

WPROWADZENIE	6
DIAGNOZA STANU AKTUALNEGO POWIATU PARCZEWSKIEGO.....	7
1. Podstawowe informacje.....	7
1.1. Położenie, podział administracyjny, ludność.....	7
1.2. Charakterystyka gmin powiatu parczewskiego.....	9
2. Zagospodarowanie przestrzenne	11
2.1. Uwarunkowania ochrony środowiska przyrodniczego	11
2.1.1. Obszary krajobrazu chronionego	11
2.1.2. Rezerваты	12
2.1.3. Sieć obszarów Natura 2000.....	14
2.2. Dziedzictwo kulturowe	14
2.3. Turystyka i rekreacja	17
3. Środowisko przyrodnicze.....	22
3.1. Rzeźba terenu.....	22
3.2. Zasoby wodne.....	22
3.3. Surowce mineralne.....	24
4. Infrastruktura drogowa i techniczna	25
4.1. Komunikacja	25
4.2. Infrastruktura techniczna	26
4.2.1. Gospodarka wodno – ściekowa.....	26
4.2.2. Gospodarka odpadami	31
4.1.2. Sieć gazowa	31
4.1.3. Informatyzacja.....	31
5. Gospodarka	32

5.1.	Gospodarka pozarolnicza	32
5.2.	Rolnictwo	34
6.	Sfera społeczna	38
6.1.	Struktura demograficzna	38
6.2.	Źródła utrzymania oraz dochody gospodarstw domowych	41
6.3.	Zatrudnienie i rynek pracy	42
6.4.	Bezrobocie	43
6.4.2.	Aktywizacja zawodowa bezrobotnych	45
6.4.3.	Instytucje otoczenia i wspierania przedsiębiorczości	47
6.5.	Bezpieczeństwo Publiczne	47
6.5.2.	Straż Pożarna	47
6.5.3.	Policja	48
6.6.	Warunki mieszkaniowe	50
6.7.	Ochrona zdrowia	51
6.8.	Pomoc społeczna	54
6.9.	Edukacja	55
6.10.	Aktywność społeczna, kulturowa i sportowa	60
6.11.	Organizacje pozarządowe	60
7.	Jakość rządzenia w powiecie parczewskim	64
7.1.	Analiza zdolności inwestycyjnej powiatu	64
7.2.	Jakość kapitału społecznego	66
7.3.	Praktyka planowania strategicznego i promowania powiatu	67
	RAPORT Z ANALIZY DIAGNOSTYCZNEJ POWIATU PARCZEWSKIEGO	69
	ANALIZA SWOT	71
	MISJA I WIZJA ROZWOJU POWIATU PARCZEWSKIEGO DO 2020 ROKU	76
	CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE	78
	Cele strategiczne - priorytety	78
	Cele operacyjne i kierunki działań	78

PRZYKŁADOWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA INWESTYCJI I DZIAŁAŃ NA RZECZ ROZWOJU POWIATU PARCZEWSKIEGO.....	92
SYSTEM WDRAŻANIA I ZARZĄDZANIA ZAKTUALIZOWANĄ STRATEGIĄ ROZWOJU POWIATU PARCZEWSKIEGO DO 2020 ROKU	96
SYSTEM MONITOROWANIA I EWALUACJI STRATEGII	98
Spis wykresów	102
Spis tabel	103
Spis rycin.....	104

WPROWADZENIE

Przeprowadzona diagnoza strategiczna stanowi punkt wyjścia do opracowania aktualizacji strategii rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2014 - 2020. Ma ona na celu określenie zasobów występujących na terenie powiatu i możliwości ich wykorzystania oraz obszarów wymagających poprawy przy uwzględnieniu wpływów otoczenia zewnętrznego. Celem nadrzędnym opracowania jest określenie programów działań, które przyczynią się do rozwoju powiatu, a co za tym idzie poprawy warunków życia lokalnej społeczności.

Pracę nad aktualizacją strategii rozwoju Powiatu Parczewskiego wykonano w następujących etapach;

I – diagnoza stanu aktualnego powiatu na podstawie dostępnych danych statystycznych oraz badań własnych,

II - przeprowadzenie 4 warsztatów z zespołem ds. aktualizacji strategii powołanym zarządzeniem Nr 88/2013 Starosty Parczewskiego z dnia 23 grudnia 2013 r., uzupełnionym zarządzeniem 9/2014 z dnia 15 stycznia 2014 r.,

III - opracowanie projektu aktualizacji strategii rozwoju powiatu,

IV – przeprowadzenie konsultacji społecznych do projektu aktualizacji strategii rozwoju powiatu,

V – opracowanie aktualizacji strategii rozwoju powiatu z uwzględnieniem zebranych w toku konsultacji społecznych opinii i uwag.

DIAGNOZA STANU AKTUALNEGO POWIATU PARCZEWSKIEGO.

1. Podstawowe informacje.

1.1. Położenie, podział administracyjny, ludność.

Powiat parczewski, biorąc pod uwagę podział Polski na jednostki fizyczno-geograficzne, obejmuje następujące krainy:

- Równina Parczewska obejmująca północno-wschodnią część powiatu;
- Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie obejmujące południową część powiatu;
- Garb Włodawski wsuwający się klinem od wschodu pomiędzy Równiną Parczewską i Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie,

będącymi częścią makroregionu Polesie Zachodnie¹.

Jest on jednym z 24 powiatów województwa lubelskiego, który usytuowany jest w jego północno-wschodniej części. Powiat parczewski graniczy z następującymi powiatami:

- od północy z powiatami białskim i radzyńskim,
- od południa z powiatem łęczyńskim,
- od zachodu z powiatem lubartowskim,
- od wschodu z powiatem włodawskim.

Rysunek 1 Położenie powiatu parczewskiego na tle województwa lubelskiego

¹ Regiony fizyczno-geograficzne wg J. Kondrackiego

Stolica powiatu – Parczew, jest oddalona:

- 63 km od Lublina,
- 35 km od Lubartowa,
- 30 km od Radzyna Podlaskiego,
- 50 km od Włodawy;
- 58 km od przejścia granicznego w Sławatyczach.

Po raz pierwszy powiat parczewski powołano w 1954 roku, natomiast w obecnej formie istnieje od 1999 roku. Został on wówczas reaktywowany w wyniku reformy administracyjnej.

W skład administracyjny powiatu wchodzi następujące jednostki terytorialne:

- gmina miejsko-wiejska: Parczew
- gminy wiejskie: Dębowa Kłoda, Jabłoń, Milanów, Podedwórze, Siemień, Sosnowica
- miasto: Parczew

Powiat, który ma powierzchnię 95 262 ha, zamieszkuje 36 147 osób. Siedzibę władz powiatu - miasto Parczew zamieszkuje 10 951 osób.

Udział powierzchni poszczególnych gmin w ogólnej powierzchni powiatu parczewskiego przedstawia się następująco:

Tabela 1 Powierzchnia poszczególnych gmin (stan na 01.01.2014 r.)

Gmina	Powierzchnia
Parczew (miejsko – wiejska)	14 705 ha (użytki rolne 9 560 ha, lasy 3 885 ha) w tym M. Parczew - 805 ha (użytki rolne 489 ha, lasy 6 ha)
Dębowa Kłoda	18 839 ha (użytki rolne 11 703, lasy 5 910 ha)
Jabłoń	11 034 ha (użytki rolne 9 049 ha, lasy 1 371 ha)
Milanów	11 669 ha (użytki rolne 9 078 ha, lasy 2 092 ha)
Podedwórze	10 720 ha (użytki rolne 7 994 ha, lasy 1 581 ha)
Siemień	11 116 ha (użytki rolne 8 942 ha, lasy 1 355 ha)
Sosnowica	17 140 ha (użytki rolne 7 353 ha, lasy 7 706 ha)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze Starostwa

1.2. Charakterystyka gmin powiatu parczewskiego.**Tabela 2 Ogólna charakterystyka gmin powiatu parczewskiego**

Gmina	Powierzchnia (ha)	Ludność	Miejscowości
Parczew (gmina miejsko-wiejska)	14 705 w tym: użytki rolne - 65,01 % lasy – 26,42 %	14 860 101 osób/km ²	M. Parczew, Babianka, Brudno, Buraków, Jasionka, Koczergi, Komarne, Królewski Dwór, Laski, Michałówka, Pohulanka, Przewłoka, Siedliki, Sowin, Szytki, Tyśmienica, Wierzbówka, Wola Przewłocka, Zaniówka.
Dębowa Kłoda	18 839 w tym: użytki rolne – 62,12 % lasy – 31,37 %	4 009 21 osób/km ²	Bednarzówka, Białka, Chmielów, Dębowa Kłoda, Hanów, Kodeniec, Korona, Krzywowierza - Kolonia, Leitnie, Lubiczyn, Makoszka, Marianówka, Nietiahy, Pachole, Plebania Wola, Stępków, Uhnin, Wyhalew, Zadębie, Żmiarki.
Jabłoń	11 034 w tym: użytki rolne – 82,01 % lasy – 12,43 %	3 947 36 osób/km ²	Dawidy, Gęś, Holendernia, Jabłoń, Kalinka, Kolano, Kolano - Kolonia, Kudry, Łubno, Paszenki, Puchowa Góra, Wantopol
Milanów	11 669 w tym: użytki rolne – 77,80 % lasy – 17,93 %	4 052 35 osób/km ²	Cichostów, Czeberaki, Kopina, Kostry, Milanów, Okalew, Radcze, Rudno, Rudzieniec, Zieleniec
Podedwórze	10 720 w tym: użytki rolne – 74,57 % lasy – 14,75 %	1 749 16 osób/km ²	Antopol, Bojary, Grabówka, Hołowno, Kaniuki, Mosty, Niecielin, Nowe Mosty, Opole, Piechy, Podedwórze, Rusiły, Zaliszcze.
Siemień	11 116 w tym: użytki rolne – 80,44 %	4 802 43 osób/km ²	Amelin, Augustówka, Działyń, Glinny Stok, Gródek Szlachecki, Jezioro, Juliopol, Łubka, Miłków, Miłków -Kolonia, Nadzieja, Pomyków, Sewerynówka, Siemień,

	lasy – 12,19 %		Siemień - Kolonia, Tulniki, Wierzchowiny Nowe, Wierzchowiny Stare, Władysławów, Wola Tulnicka, Wólka Siemieńska, Żminne.
Sosnowica	17 140 w tym: użytki rolne – 42,90 % lasy – 44,96 %	2 728 16 osób/km ²	Bohutyn, Górki, Izabelin, Komarówka, Kropiwki, Lejno, Libiszów, Lipniak, Mościska, Nowy Orzechów, Olchówka, Pasieka, Pieszowola, Sosnowica, Sosnowica - Dwór, Stary Orzechów, Turno, Walerianów, Zacisze, Zamłyniec, Zienki, Zbójno.

źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

2. Zagospodarowanie przestrzenne

2.1. Uwarunkowania ochrony środowiska przyrodniczego

Obszary objęte ochroną prawną wyłączone są z możliwości lokowania na nich nowych inwestycji, które mogłyby stanowić poważne zagrożenie dla środowiska naturalnego. Na terenach prawnie chronionych wszelka ingerencja człowieka jest zabroniona w celu zabezpieczenia cennych walorów przyrody. Krajowy system obszarów chronionych obejmuje parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu i rezerваты przyrody.

Tabela 3 Obszary chronione na terenie powiatu parczewskiego

wyszczególnienie	obszary chronione		rezerваты przyrody (w ha)	parki narodowe (w ha)	parki krajobrazowe (w ha)	obszary chronionego krajobrazu (w ha)	liczba pomników przyrody
	w ha	udział % w powierzchni					
Polska	10149479,1	32,46	165531,7	314619,4	2607045,8	7078148,8	36316
Woj. lubelskie	570164,2	22,70	11862,9	18247,4	241182,0	301970,8	1513
Powiat parczewski	15648,1	16,43	397,1	2443,6	1083,0	10955,0	44

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

2.1.1. Obszary krajobrazu chronionego

Tabela 4 Charakterystyka obszarów krajobrazu chronionego na terenie powiatu parczewskiego

L.p.	Nazwa	Gmina (z terenu powiatu)	Charakterystyka	Pow. ogółem (w ha)
1.	Poleski Park Narodowy	Sosnowica	Ochrona objęte są liczne bagna, torfowiska i jeziora krasowe, a także naturalne kompleksy leśne z bogactwem flory i fauny, znajdujące się na Równinie Łęczyńsko-Włodawskiej. Park wchodzi w skład Rezerwatu Biosfery "Polesie Zachodnie", który od 2012 roku stał się rezerwatem transgranicznym.	9 764,33 w tym 2443,6 na terenie powiatu
2.	Poleski Park Krajobrazowy	Sosnowica	W Parku przeważają podmokłe równiny, a także łąki i torfowiska. PPK obfituje w ekosystemy wodne (ok. 15% jego powierzchni). W wyżej położonych miejscach znajdują się lasy i pola uprawne. Florę obszaru charakteryzuje duże nagromadzenie roślin strefy atlantyckiej.	5 113 w tym 1 083,0 na terenie powiatu

			Bogaty jest świat fauny w szczególności awifauna.	
3.	Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu²	Sosnowica	Poleski OCK obejmuje znaczną część Równiny Łęczyńsko-Włodawskiej, łącząc ze sobą zespół obszarów chronionych w rejonie Poleskiego Parku Narodowego z Sobiborskim PK oraz Szackim Parkiem Narodowym na Ukrainie. Podstawowym elementem krajobrazu tego obszaru jest rozległa równina z licznymi torfowiskami (m.in. Krowie Bagno, Torfowisko Dubeczyńskie), jeziorami (m.in. Białe Sosnowickie, Uściwierz, Białe Włodawskie) oraz lasami sosnowymi i mieszanymi. Poleski OCK spełnia niezwykle ważną funkcję w zachowaniu równowagi stosunków wodnych i klimatycznych tego regionu. Obszary wodno-torfowiskowe stanowią naturalne zbiorniki retencyjne o dużej pojemności, a tereny leśne pełnią funkcję wodochronne. Na obszarze tym znajduje się jeden zatwierdzony rezerwat przyrody ("Torfowisko nad Jeziorem Czarnym") oraz kilka projektowanych rezerwatów przyrody: "Dolina Włodawki", "Torfowisko Dubeczyńskie", "Uroczysko Uściwierskie", "Ciesacin".	ok. 41 000 w tym 10955,0 na terenie powiatu

źródło: opracowanie własne

2.1.2. Rezerwaty³

Na obszarze powiatu parczewskiego znajduje się 6 rezerwatów przyrody żywej oraz 44 pomniki przyrody.

„Czarny Las” - rezerwat leśny o powierzchni 15,96 ha, utworzony w gminie Milanów. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie fragmentu wielogatunkowego lasu mieszanego pochodzenia naturalnego z rzadkimi i chronionymi gatunkami runa leśnego. Występują tutaj dęby szypułkowe, których egzemplarze osiągają niekiedy rozmiary zbliżone do drzew pomnikowych. Z roślin rzadkich występują tu m.in. groszek wschodnio - karpacki, listera jajowata, jaskier kaszubski oraz rośliny chronione: wawrzynek wilczełyko, podkolan zielony, gnieźnik leśny.

² "Polesie Lubelskie", Opracowanie tekstu : wstęp i przyroda w oparciu o materiały przygotowane przez ZChPK w Chełmie - Marek Sołtys, kultura i architektura - pod red. Marka Bema, informacja turystyczna pod red. Zygmunta Klimczuka

³ źródło: <http://www.poludniowepodlasie.pl/> [dostęp: 14.04.2014 r.]

„Lasy Parczewskie” - rezerwat leśno - historyczny o powierzchni 157,29 ha. Należy do kompleksu leśnego w gminie Dębowa Kłoda. Z roślin chronionych występujących na tym terenie należy wymienić m.in. lilię złotogłów, widłak jałowcowy, turówkę leśną i konwalię majową. Najliczniejszą grupę zwierząt chronionych stanowią ptaki. W rezerwacie można obserwować: dzięcioła czarnego i średniego, gołębia siniaka oraz jarząbka. Stare gniazda kruka do lęgów wykorzystuje sokół kobuz. Niegdyś na terenie rezerwatu gnieździł się orzeł bielik. Poza walorami historycznymi i przyrodniczymi, rezerwat stanowi miejsce pamięci narodowej z okresu walk wyzwoleniczych i obronnych narodu polskiego poczynając już od czasu insurekcji (1794r.), powstania styczniowego (1863r.). Jednak szczególnie z okresów kampanii wrześniowej 1939r. i walk partyzanckich (na terenie rezerwatu znajdują się zrekonstruowane fragmenty ziemianek partyzanckich i okopów z tych czasów).

„Warzewo” - faunistyczny i torfowiskowy rezerwat przyrody znajdujący się na terenie gminy Podedwórze o powierzchni 58, 25 ha. Przedmiot ochrony stanowi zachowanie miejsc lęgowych i ostoi wielu gatunków ptaków.

„Królewa Droga” - rezerwat leśny o powierzchni 35,49 ha utworzony w gminie Dębowa Kłoda. W rezerwacie dominuje grąd ze starodrzewem dębowo - sosnowym. Warstwę panującą stanowi dąb szypułkowy, rzadziej - bezszypułkowy. Występuje tu także sosna pospolita (wiek 140 - 150 lat). W obrębie terenu objętego ochroną występuje wiele chronionych gatunków roślin, między innymi: widłak goździsty i jałowcowaty, orlik pospolity, wawrzynek wilczelyko, naparstnica zwyczajna, turówka wonna oraz lilia złotogłów. Bezkręgowce chronione reprezentują przedstawiciele chrząszczy biegaczowatych takich jak: biegacz skurzysty, biegacz wręgaty czy tęcznik mniejszy. Najliczniejszą grupą zwierząt chronionych zamieszkujących rezerwat są ptaki. Starodrzew dębowy stwarza doskonałe warunki do gniazdowania dla takich gatunków jak: muchołówka mała i białoszyja, gołąb siniak i licznie występujący dzięcioł średni. Na starych drzewach swoje gniazda buduje również orlik krzykliwy, a w sąsiedztwie rezerwatu do lęgów przystępuje bocian czarny.

„Jezioro Obradowskie” - rezerwat wodno-torfowiskowy o powierzchni ogólnej 81,79 ha, utworzony w gminie Parczew. Obejmuje on Jezioro Obradowskie (pow. 12 ha) i przyległy do niego drzewostan. Drzewostan tworzą: sosna pospolita, brzoza brodawkowata, olsza czarna, dąb szypułkowy i bezszypułkowy, brzoza omszona i osika. Z roślin rzadkich występują tutaj: wierzba lapońska, wierzba śniada, brzoza niska, turzyca dwupienna i strunowa, rosiczka długolistna i widłak torfowy. Warto podkreślić, że relikty polodowcowe: brzoza niska oraz wierzba lapońska zostały wpisane do Polskiej Czerwonej Księgi Roślin. Rezerwat ma na celu ochronę jeziora dystroficznego oraz stanowisk rzadkich gatunków roślin wodnych i torfowiskowych. Dno jeziora w dawnej przeszłości znajdowało się na głębokości około 20 m. Obecnie przestrzeń wypełnia muł o małej gęstości a unosząca się nad nim warstwa wody mierzy zaledwie 0,5 m.

„Torfowisko przy Jeziorze Czarnym” - florystyczny i torfowiskowy rezerwat przyrody znajdujący się nad Jeziorem Czarnym Sosnowickim na terenie gminy Sosnowica. Jego powierzchnia wynosi 46,17 ha. Przedmiotem ochrony tego obszaru jest zachowanie ze względów naukowych i krajobrazowych torfowiska wysokiego oraz malowniczego krajobrazu z występującymi jeziorami i torfowiskami.

2.1.3. Sieć obszarów Natura 2000⁴

W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, tworzone są obszary europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 w oparciu o dyrektywy unijne. W powiecie parczewskim sieć Natura 2000 występuje na terenie gmin:

- Milanów - Czarny Las PLH0060002 (Dyrektywa Siedliskowa)
- Jabłoń, Podedwórze – Zbiornik Podedwórze PLB060015 (Dyrektywa Ptasia)
- Podedwórze - Uroczysko Mosty-Zahajki PLB060014 (Dyrektywa Ptasia)
- Parczew, Siemień - Dolina Tyśmienicy PLB060004 (Dyrektywa Ptasia)
- Parczew, Sosnowica, Dębowa Kłoda - Lasy Parczewskie PLB060006 (Dyrektywa Ptasia)
- Parczew, Dębowa Kłoda - Ostoja Parczewska PLH060107 (Dyrektywa Siedliskowa)
- Sosnowica - Ostoja Poleska PLH060013 (Dyrektywa Siedliskowa)
- Sosnowica - Polesie PLB060019 (Dyrektywa Ptasia)
- Sosnowica - Wrzosowisko w Orzechowie PLH060098 (Dyrektywa Siedliskowa)

Zgodnie z przepisami prawnymi na tych terenach możliwe jest przeprowadzanie przedsięwzięć inwestycyjnych (np. związanych z budową obiektów turystycznych). W takim przypadku organ właściwy do wydania pozwolenia na budowę (najczęściej – starosta) powinien dokonać rozpoznania m.in. pod kątem oddziaływania inwestycji na teren objęty programem Natura 2000. Jeżeli organ administracji uzna, że może wystąpić negatywne oddziaływanie na obszar Natury 2000 – wstrzymuje postępowanie do czasu uzyskania przez inwestora decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia (decyzji o uwarunkowaniach środowiskowych)⁵.

2.2. Dziedzictwo kulturowe

Powiat parczewski jest obszarem bogatym kulturowo. Znajdują się tu liczne obiekty zabytkowe, posiadające dużą wartość kulturową i historyczną. Ich oddziaływanie na tożsamość kulturowo – historyczną społeczności zamieszkującej powiat jest wyraźne.

Tabela 5 Zabytki architektury powiatu parczewskiego wpisane do Centralnego Rejestru Zabytków

GMINA	MIEJSCOWOŚĆ	ATRAKCYJA	KATEGORIA
DĘBOWA KŁODA	BIAŁKA	DREWNIAŃSKI KOŚCIÓŁ PAR. P.W. SERCA JEZUSOWEGO, XVIII, PRZENIESIONY Z HORODYSZCZA GM. WISZNICE W 1986,	MIEJSCE KULTU

⁴ źródło: <http://obszary.natura2000.org.pl/> [dostęp: 15.04.2014 r.]

⁵ źródło: <http://www.een.org.pl/index.php/ochrona-srodowiska---spis/page/8/articles/Realizacja-inwestycji-na-obszarach-Natura-2000.html> [dostęp: 26.06.2014 r.]

	KODENIEC	KOŚCIÓŁ PAR. P.W. NARODZENIA NMP, DREWNIANY	MIEJSCE KULTU
		DZWONNICA DREWNIANA	HISTORIA
		CMENTARZ KOŚCIELNY	MIEJSCE KULTU
JABŁOŃ	GEŚ	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. JOZAFATA, 1913 ROK	MIEJSCE KULTU
	JABŁOŃ	UKŁAD RURALISTYCZNY Z 27.05.1972 I Z 31.12.1974: - OSADA FOLWARCZNA, NR REJ.: J.W. - KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. TOMASZA Z VILLANOWY, PLEBANIA, STARY CMENTARZ. - ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY, XVIII-XX WIEK: • PAŁAC Z GALERIĄ, 1904-1905 • KAPLICA • OFICYNA • BRAMA WJAZDOWA Z DOMKIEM ODŹWIERNEGO • PARK KRAJOBRAZOWY	HISTORIA/ MIEJSCE KULTU/ NATURA
	KOLANO	ZAŁOŻENIE DWORSKO-OGRODOWE: • DWÓR, OK. POŁ. XIX W • PARK • KOŚCIÓŁ, 1930-1933 • DZWONNICA • CMENTARZ KOŚCIELNY	HISTORIA/ MIEJSCE KULTU/ NATURA
	PASZENKI	CERKIEW UNICKA, OBECNIE KOŚCIÓŁ RZYM.-KAT. PAR. P.W. ŚWIĘTEJ TRÓJCY, DREWNIANY, 1890 ROK	MIEJSCE KULTU
	WANTOPOL	GAJÓWKA W LESIE „SMUGA”, 1905-1911	HISTORIA
MILANÓW	KOPINA	ZESPÓŁ DWORSKI, 1936-38: • DWÓR DREWNIANY • PIWNICA ZIEMNA • PARK • OGRÓD	HISTORIA/ NATURA
	MILANÓW	KOŚCIÓŁ PAR. P.W. NIEPOKALANEGO PO CZĘCIA NMP Z PLEBANIĄ, 1861-1871	MIEJSCE KULTU
	MILANÓW	ZESPÓŁ DWORSKO-OGRODOWY I FOLWARCZNY, 2 POŁ. XIX-XX: • DWÓR • OFICYNA • STAJNIA CUGOWA • ORANŻERIA • PARK Z ALEJAMI DOJAZDOWYMI • GORZELNIA • MAGAZYN GORZELNI • DOM GORZELANEGO (CZĘŚĆ WSCHODNIA)	HISTORIA/ NATURA
	OKALEW	CMENTARZ WOJENNY Z I WOJNY ŚWIATOWEJ, 1914-1936 ROK	MIEJSCE KULTU/ HISTORIA
	RADCZE	CERKIEW PRAWOSŁAWNA, OBECNIE KOŚCIÓŁ RZYM.-KAT. PAR. P.W. ŚW. MIKOŁAJA, 1895 ROK	MIEJSCE KULTU

	RADCZE	CMENTARZ UNICKI, K. XVIII WIEK	MIEJSCE KULTU
	RUDNO	• KOŚCIÓŁ PAR. P.W. PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO, DREWN., 1 POŁ. XIX W. • DZWONNICA, DREWN., XVIII W. • CMENTARZ KOŚCIELNY • CMENTARZ EPIDEMICZNY, 1872-1874 ROK	MIEJSCE KULTU
PARCZEW	PARCZEW	ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE	HISTORIA
	PARCZEW	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA, UL. KOŚCIELNA 53-55: • KOŚCIÓŁ, 1905-1913 ROK • KAPLICA PRZEDPOGRZEBOWA, OBECNIE STACJA TRAFU, POCZ. XIX W. • DREWNIANA DZWONNICA, XVII/XVIII W. • CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI • CMENTARZ ŻYDOWSKI Z XIX W. • OGRODZENIE, 1905-13 ROK • DREWNIANA PLEBANIA, 1918-23 ROK	MIEJSCE KULTU/ HISTORIA
	PARCZEW	SYNAGOGA, UL. PIWONIA 3, 1 ĆW. XIX WIEK	MIEJSCE KULTU
	PARCZEW	HAŁA TARGOWA, PLAC WOLNOŚCI, 1938 ROK	HISTORIA
	TYŚMIENICA	CMENTARZ WOJENNY Z I WOJNY ŚWIATOWEJ	MIEJSCE KULTU/ HISTORIA
PODEDWÓRZE	PODEDWÓRZE	KOŚCIÓŁ PAR. P.W. PODWYŻSZENIA KRZYŻA, 1911-1914 ROK	MIEJSCE KULTU
	PODEDWÓRZE – OPOLE	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ZWIASTOWANIA NMP, POCZ. XIX WIEKU: • KOŚCIÓŁ, 1805-11 • DZWONNICA, 1805-11 • CMENTARZ KOŚCIELNY • NAGROBEK SZLUBOWSKICH, POCZ. XIX W. • OGRODZENIE	MIEJSCE KULTU/ HISTORIA
SIEMIEŃ	GLINNY STOK	ZESPÓŁ DWORSKI, 2 POŁ. XIX WIEKU: • DWÓR • PARK Z ALEJĄ DOJAZDOWĄ	HISTORIA/ NATURA
	SIEMIEŃ	ZAŁOŻENIE DWORSKO-OGRODOWE, OK. 1870 ROKU: • DWÓR • PARK	HISTORIA/ NATURA
	SIEMIEŃ	MŁYN WODNY, K. XIX W.	HISTORIA
	ŻMINNE	PARK DWORSKI, XIX/XX W.	HISTORIA
SOSNOWICA	PIESZOWOLA	PARK DWORSKI, K. XIX WIEKU	NATURA
	SOSNOWICA	ZAŁOŻENIE PRZESTRZENNE ZE STAWEM „HETMAN”, XVIII WIEK • ZESPÓŁ REZYDENCJONALNY (OFICyna	HISTORIA/ MIEJSCE KULTU/ NATURA

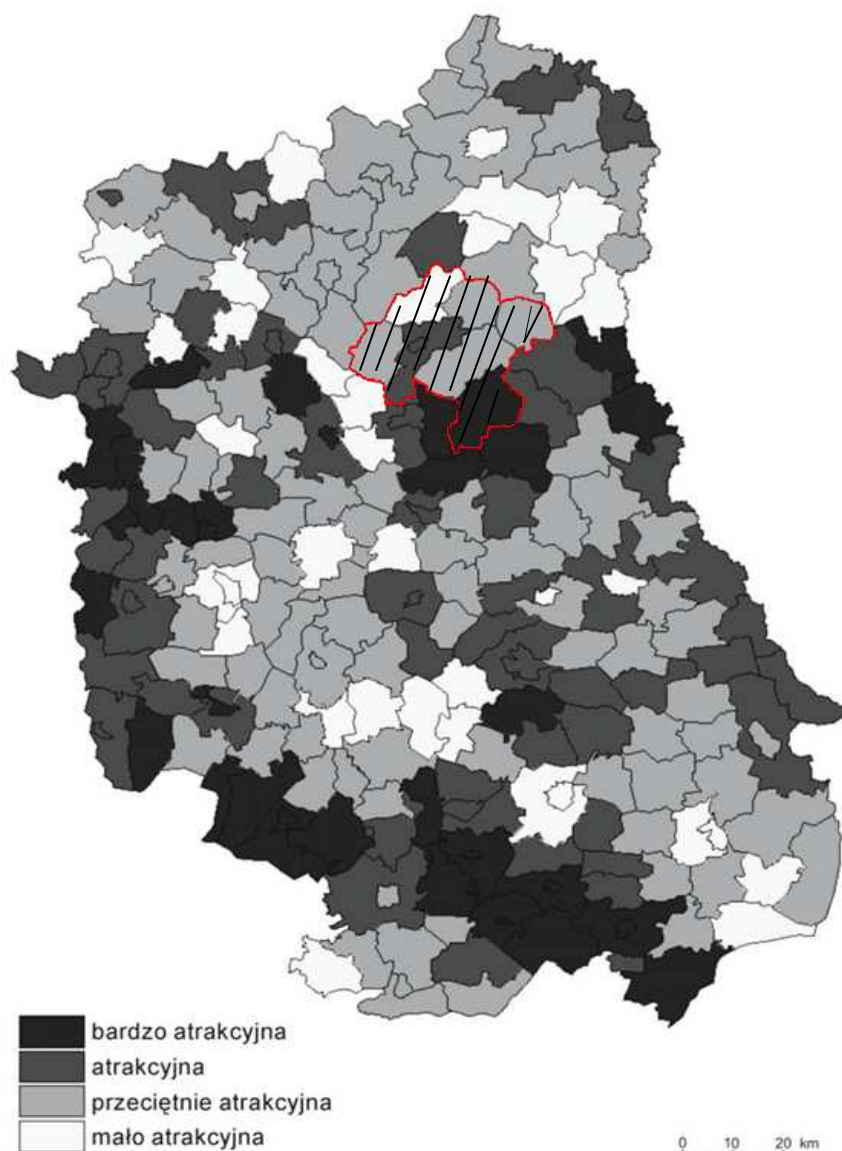
		I, OFICyna II – POZOSTAŁOŚCI, ALKIERZ DWORU, PARK) • ZESPÓŁ KOŚCIELNY (KOŚCIÓŁ PARAFIALNY, 2 DZWONNICE, CMENTARZ KOŚCIELNY, ALEJA, UL. MICKIEWICZA) • STAW „HETMAN”	
	SOSNOWICA	CERKIEW PRAWOSŁAWNA P.W. ŚW. PIOTRA I PAWŁA, 1893 ROK	MIEJSCE KULTU
	SOSNOWICA - LASEK	PARK LEŚNY, 1915 ROK	NATURA
	STARY ORZECZÓW	CMENTARZ WOJENNY Z I WOJNY ŚWIATOWEJ, 1916-18 ROK	MIEJSCE KULTU/ HISTORIA

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NID

2.3. Turystyka i rekreacja

Powiat parczewski charakteryzuje się niezbyt dużym potencjałem turystycznym i rekreacyjnym, pomimo tego, iż na jego obszarze znajduje się część Poleskiego Parku Narodowego oraz 6 rezerwatów przyrody. Krajobraz wzbogacają liczne kompleksy leśne, a także zbiorniki wodne i kąpieliska. Poniżej przedstawiono mapę ukazującą atrakcyjność turystyczną gmin województwa lubelskiego (Tucki, 2008). Do obliczenia syntetycznego miernika atrakcyjności turystycznej posłużyły zasoby turystyczne, infrastruktura turystyczna i paraturystyczna oraz dostępność komunikacyjna. Ustalenie wag poszczególnym kategoriom i cechom diagnostycznym umożliwiło obliczenie końcowych mierników syntetycznych (syntetyczny miernik atrakcyjności turystycznej SMAT), wyrażających kompleksową ocenę strukturalnego potencjału turystycznego gmin regionu lubelskiego.

Rysunek 2 Atrakcyjność turystyczna gmin powiatu parczewskiego na tle województwa

źródło: Tucki, 2008

Gminy Siemień, Jabłoń, Podedwórze, Dębowa Kłoda sklasyfikowane zostały jako przeciętnie atrakcyjne, gmina m-w Parczew jako atrakcyjna, natomiast gmina Sosnowica – bardzo atrakcyjna. Tylko jedna z gmin - Milanów określona została jako mniej atrakcyjna.

Na terenie powiatu parczewskiego funkcjonuje 10 gospodarstw agroturystycznych⁶, które zapewniają bazę noclegową na nieco ponad 70 miejsc. Gospodarstwa te oferują swoim gościom wiele atrakcji turystycznych i rekreacyjnych takich jak: grillowanie, biesiadowanie, wycieczki piesze i rowerowe, uczestnictwo w codziennych pracach gospodarzy oraz imprezach folklorystycznych. Turyści przebywający na urlopie w gospodarstwach agroturystycznych mogą zasmakować kuchni regionalnej.

⁶ źródło: serwis internetowy powiatu parczewskiego

Wykaz bazy noclegowej w powiecie parczewskim zawiera tabela 6.

Tabela 6 Baza noclegowa w powiecie parczewskim

L.p.	Nazwa	Dane kontaktowe
1.	Hotel „Orion”	Parczew, ul. Lubartowska 11 tel. 506 719 513, 515 617 744 www.orionparczew.pl
2.	Hotel „Polesie”	Białka, ul. Słoneczna 36 tel. 83 355 98 55 info@hotelpolesie.pl www.hotelpolesie.pl
3.	Pensjonat Dworek Kościuszki	Sosnowica, ul. Plac Kościuszki 4 tel. 662 268 619 www.dworekkosciuszki.pl
4.	G.H.OTEL	Parczew, ul. Strażacka 11 tel. 83 355 14 93 info@ghotel.pl www.ghotel.pl
5.	NOCLEGI HOWORUS.PL	Parczew, ul. Miodowa 13 tel. 513 650 150 noclegi@howorus.pl www.noclegi.howorus.pl
6.	Dom Noclegowy - Wierzbicka Krystyna	Parczew, ul. Wyszyńskiego 2 tel. 83 354 14 79
7.	Stajnia Makoszka	Makoszka 2b tel. 83 355-74-30, 510-368-421
8.	Gospodarstwo Rybackie "Polesie" w Libiszowie	Gmina Sosnowica tel. 82 591 21 06, 602 883 331
9.	Ośrodek Szkoleniowo- konferencyjny ALMA	Parczew, ul. Polna 42 tel. 83 355 16 87, 509 549 137, 509 549 134
10.	Młodzieżowy Ośrodek Wypoczynkowy "RED LION"- Białka	gmina Dębowa Kłoda tel. 83 355 98 46
11.	Ośrodek Wypoczynkowy "Dom Harcerza" (sezonowo)-Białka	gmina Dębowa Kłoda tel. 83 80 11 221
12.	Ośrodek Wypoczynkowy nad jez. Zagłębcze	gmina Sosnowica tel. 81 852 30 17 i 744 20 11
13.	Ośrodek Wypoczynkowy MPWiK - Białka	gmina Dębowa Kłoda tel. 83 355 98 23
14.	Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Milanowie	Milanów, ul. Marii Konopnickiej 1 tel. 83 356 70 05, 83 356 70 32,
15.	Ośrodek Edukacji Regionalnej w Hołownie	Podedwórze, Hołowno 66 tel. 695 993 378; 510 641 258

		kraina.rumianku@gmail.com www.krainarumianku.pl
16.	Kwatera agroturystyczna Janina Armacińska	Sosnowica - Dwór 11/4 tel. 606 931 527
17.	Kwatera agroturystyczna Teresa Mikulska	Sosnowica, ul. Nowa tel. 82 591 22 01
18.	Kwatera agroturystyczna Tomasz i Elżbieta Donica Zespół Dworsko-Pałacowy	Milanów, Kopina 8 tel. (0-83) 356 70 82 www.kopina.republika.pl
19.	Kwatera agroturystyczna Bożena Mielniczuk	Sosnowica, ul. Nowa 2 tel. 82 591 21 92
20.	Kwatera agroturystyczna Emilia i Mieczysław Waliccy	Jezioro 127 A tel. 83 354 72 98
21.	Kwatera agroturystyczna Elżbieta Szczepańska "Agro Zagroda"	Górki tel. 82 591 22 40 (sezon letni)
22.	Kwatera agroturystyczna Krzysztof Gomółka	Gęś 206 tel.(0-83) 356-12-33 (0-83) 356-12-44
23.	Kwatera agroturystyczna Gospodarstwo Gościnne „Go-Go” , Kopiś Jan	Działyń 52 tel. 667 564 041
24.	„Leśniczówka” Gospodarstwo Agroturystyczne	Nowy Orzechów II/22 tel. 505 663 980 www.agroturystyka-lubelskie.pl e-mail: ambrozka@tlen.pl

źródło: www.powiat.parczew.pl

Wykaz szlaków turystycznych pieszych na terenie powiatu parczewskiego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 7 Szlaki turystyczne piesze na terenie powiatu parczewskiego

Nazwa szlaku	Opis szlaku
Szlak „Partyzancki” Zwany czerwonym. Długość szlaku - 30 km	Trasa ma początek na Stacji Kolejowej Parczew, dalej wiedzie przez Laski, rezerwat „Jezioro Obradowskie”, przez Lasy Parczewskie przechodząc przez rezerваты „Królowa Droga”, „Lasy Parczewskie”, miejscowości: Ochozę, Gościniec aż do Ostrowa Lubelskiego. Celem stworzenia szlaku było poznanie walorów przyrodniczych oraz miejsc związanych z walkami partyzanckimi prowadzonymi w czasie II wojny światowej .
Szlak „Leśny”	Szlak prowadzi z Parczewa, od dworca PKS przez miasto, drogą polną zwaną „Gościńcem” do

Zwany zielonym. Długość szlaku - 20 km	Lasów Parczewskich koło Makoszki, następnie do Ochoży przez rezerwat „Lasy Parczewskie” do Białki, gdzie łączy się ze szlakiem niebieskim przy Jeziorze Bialskim. Szlak pozwala na poznanie zbiorowisk leśnych i podziwianie krajobrazu odwiedzanych terenów.
Szlak „Centralny” Zwany niebieskim. Na terenie Ziemi Parczewskiej szlak ciągnie się na długości 30 km	Prowadzi z Urszulina do Włodawy i wychodzi po za granice gminy oraz powiatu. Wchodzi na teren powiatu przy ośrodku wypoczynkowym nad Jez. Zagłębcze i dalej przebiega przez Komarówkę, Lejno, Orzechów Stary, Białkę, Libiszów, Sosnowicę, Pieszowolę do Wytyczna. Szlak przebiega niedaleko jezior: Skomielno, Czarne Sosnowickie, Bialskie, Białe Sosnowickie, stawów, rezerwatu „Torfowisko nad Jez. Czarnym”, przez lasy otuliny Poleskiego Parku Narodowego.
Szlak „Nałęcz” Zwany czarnym. Długość szlaku - 10 km	Szlak historyczno-przyrodniczy prowadzi z Sosnowicy do Jamnik. Przebiega przez lasy i łąki otuliny Poleskiego Parku Narodowego. Występują tu wspaniałe okazy dębów, różne typy lasów, stare cmentarze, kurhan koło Zienek, pomniki w miejscach bitew i potyczek z czasów powstania styczniowego oraz I i II wojny światowej.
„Szlak Jagielloński”	Jest to szlak turystyczny nawiązujący do dawnego szlaku łączącego stolice państwa polsko-litewskiego. Via Jagiellonica jest jedną z odnóg Via Regia. Współcześnie część szlaku pokrywa się z odtwarzanymi szlakami św. Jakuba (m.in.: Małopolską i Lubelską Drogą św. Jakuba). Szlak przebiega na trasie Kraków – Lublin – Wilno. Na trasie szlaku znajduje się miasto Parczew.

źródło: opracowanie na podstawie danych ze strony internetowej Starostwa Powiatowego w Parczewie oraz www.szlakjagiellonski.pl

3. Środowisko przyrodnicze

3.1. Rzeźba terenu

W powiecie parczewskim występują dwa różniące się od siebie typy krajobrazu:

- w północno-zachodniej oraz środkowej jego części występują równiny denudacyjne o słabym zalesieniu, sprzyjające powstawaniu osadnictwa;
- w części południowej, wschodniej i północno-wschodniej natomiast występują rozległe równiny akumulacji wodnolodowcowej. Obszar ten pokryty jest kompleksem Lasów Parczewskich (na terenie gmin: Parczew, Dębowa Kłoda i Sosnowica). Krajobraz tej części powiatu został włączony do Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”.

3.2. Zasoby wodne

Sieć hydrologiczną na terenie powiatu tworzą następujące rzeki i kanały:

Tabela 8 Sieć hydrologiczna powiatu parczewskiego

Nazwa	Gmina	Dł. w km
1. Tyśmienica	Parczew, Siemień	20,5
2. Piwonia	Siemień, Parczew, Dębowa Kłoda, Sosnowica	50,35
3. Zielawa	Podedwórze	16,62
4. Konotopa	Dębowa Kłoda, Parczew	19,80
5. Kłodzianka	Dębowa Kłoda, Parczew	11,75
6. Kodenianka	Dębowa Kłoda	14,38
7. Żylawa	Dębowa Kłoda, Podedwórze	4,67
8. Żarnica	Milanów	3,36
9. Piskorzanka	Milanów, Parczew	13,02
10. Piskornica	Siemień	10,17
11. Bobrówka	Parczew	2,5
12. Kanał Paszenkowski	Dębowa Kłoda, Jabłoń	10,69
13. Kanał Zaniowski	Jabłoń, Parczew	9,12
14. Mietiułka	Sosnowica	5,94

15. Muława	Jabłoń	3,08
16. Piwonia Górna „A”	Sosnowica	9,52
17. Piwonia Milanów	Milanów	6,28
18. Rów B	Jabłoń	3,63
19. Rów C	Jabłoń	7,93
20. Rów D	Siemień	5,35
21. Rów Rzeczki	Podedwórze	3,70
22. Bobryk	Sosnowica	1,40
23. Kanał Wieprz-Krzna	Jabłoń, Dębowa Kłoda, Sosnowica, Milanów, Podedwórze	49,28

źródło: Starostwo Powiatowe w Parczewie

Na obszarze powiatu występuje kilkanaście zbiorników wodnych wchodzących w skład Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego.

Tabela 9 Zbiorniki wodne na terenie powiatu parczewskiego

Wyszczególnienie	Położenie/ własność	Powierzchnia w ha
1. Białe Libiszowskie	Gosp. Rybackie „Polesie” w Sosnowicy	161
2. Czarne Sosnowickie	Nadleśnictwo Parczew z/s w Sosnowicy	39
3. Tomaszne	Orzechów Nowy – PZW	95
4. Skomielno	Orzechów Stary – Spółka „DODO”	74
5. Zagłębocze	Zagłębocze – PZW	59
6. Białskie	Białka – PZW	35
7. Obradowskie	Lasy Parczewskie – Nadleśnictwo Parczew	18
8. Zienkowskie	Zienki – dzierżawa prywatna	6,6
9. Komarowskie/Cycowe	½ Nadleśnictwo Parczew ½ własność prywatna	11
10. Gumienko	Własność prywatna	8
11. Sztuczny zbiornik wodny Relaks	Gmina Parczew – miasto Parczew, PZW	5

źródło: Starostwo Powiatowe w Parczewie

Na terenie powiatu parczewskiego znajduje się również wiele stawów. Są to m. in. :

- Stawy Siemień i Tulniki (gmina Siemień) - pow. 566,7 ha należące do największych na terenie obszaru powiatu i województwa lubelskiego;
- Staw Hetman, Staw Jedlina, Staw Anielski, Staw Kłoda i Renta (gmina Sosnowica) – pow. 416 ha;
- Stawy Libiszowskie – Jez. Białe, Giewont, Olszyna, Raclawice, Kościuszko, o pow. 338,11 ha;
- Stawy Białka, Staw Rumieniec Duży i Mały, Przysadki, Wiklik, Poduhninek o pow. 83,28 (na północ od wsi Białka).

Przez wschodnią część powiatu parczewskiego przebiega na długości 49,28 km kanał Wieprz-Krzna, który pełni funkcję odwadniająco-nawadniającą. Związane są z nim zbiorniki retencyjne w Mostach (pow. 391 ha) i Opolu (pow. 282 ha), usytuowane w gminie Podedwórze oraz zbiorniki Skomielno (pow. 74 ha) i Tomaszne (pow. 95 ha) zlokalizowane w gminie Sosnowica.

3.3. Surowce mineralne

Na terenie Powiatu Parczewskiego występują udokumentowane znaczne złoża węgla kamiennego i lokalne złoża torfu. Ponadto na terenie powiatu istnieją złoża kruszyw naturalnych, takich jak żwir, pospółka czy piasek, które wykorzystywane są dla potrzeb budownictwa i drogownictwa.

Na obszarze powiatu parczewskiego stwierdzono obszar perspektywiczny występowania bursztynu (gminy Dębowa Kłoda, Parczew i Siemień).

4. Infrastruktura drogowa i techniczna

4.1. Komunikacja

Jednostką odpowiedzialną za budowę i utrzymanie dróg powiatowych na terenie powiatu jest Zarząd Dróg Powiatowych w Parczewie.

Przez powiat przebiega na odcinku 4 km (w pñ. części gminy Milanów) droga krajowa:

- nr 63 (Giżycko - Łomża - Siedlce - Łuków – Radzyń Podlaski - Sławatycze).

oraz 7 dróg wojewódzkich⁷:

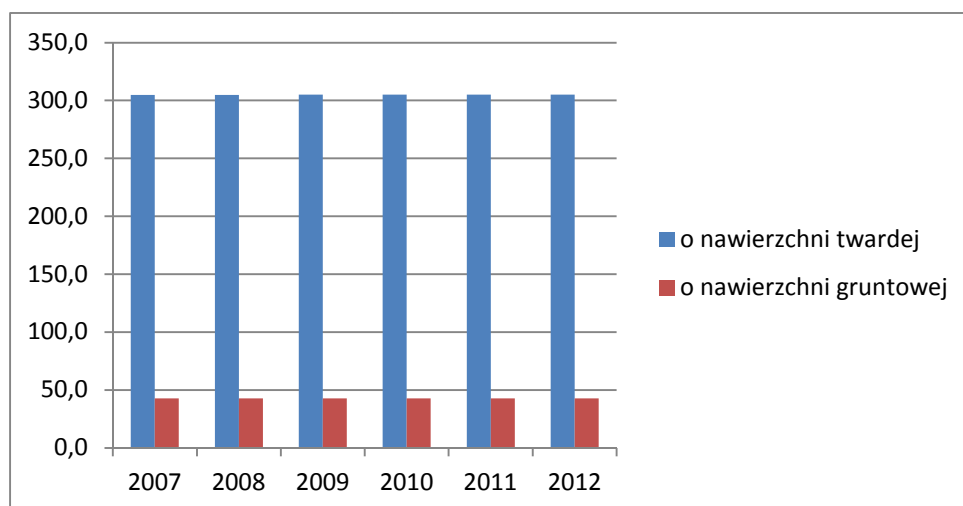
- nr 812 (Biała Podlaska – Włodawa),
- nr 813 (Międzyrzec Podlaski - Parczew - Łęczna),
- nr 814 (Radzyń Podlaski - Suchowola - Żminne),
- nr 815 (Wisznice - Parczew - Lubartów),
- nr 818 (Przewłoka - Wryki - Adampol),
- nr 819 (Parczew - Wola Uhruska),
- nr 820 (Sosnowica Dwór – Łęczna).

Tabela 10 Długość dróg publicznych powiatowych w latach 2007-2012

Wyszczególnienie	j.m.	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Drogi powiatowe wg typu nawierzchni							
Województwo Lubelskie							
o nawierzchni twardej	km	9 176,9	9 186,6	9 239	9 261,9	10 162,6	9 238,5
o nawierzchni gruntowej	km	1 571	1 551,4	1 512,1	1 496,6	1 453,4	1 438,6
Powiat parczewski							
o nawierzchni twardej	km	304,4	304,4	304,5	304,5	304,5	304,5
o nawierzchni gruntowej	km	42,8	42,8	42,8	42,8	42,8	42,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

⁷ www.powiat.parczew.pl

Wykres 1 Długość dróg publicznych powiatowych na terenie powiatu parczewskiego w latach 2007-2012

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Parczew posiada też dworzec kolejowy na linii Łuków – Parczew – Lubartów – Lublin. Pociągi pasażerskie nie kursowały od 1999 r. Dopiero 30 września 2013 r. wznowiony został ruch pociągów pasażerskich na tej trasie.

W komunikacji drogowej duże znaczenie mają przedsiębiorstwa PKS oraz prywatne busy, zapewniające połączenia z Lublinem, Warszawą, Białą Podlaską i Radzyniem Podlaskim.

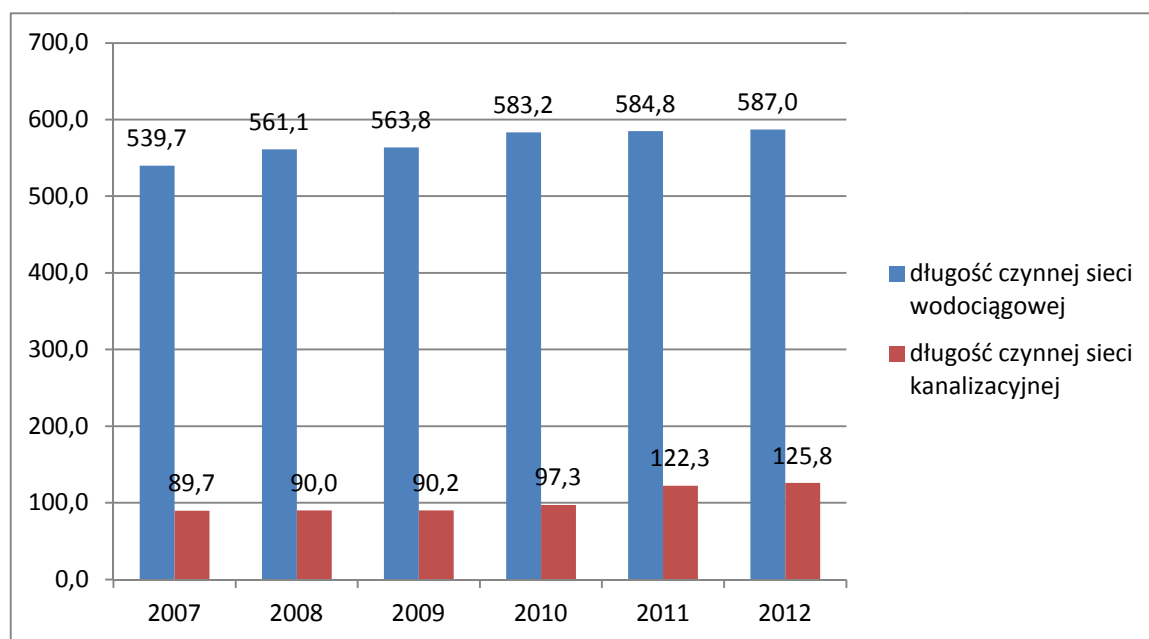
4.2. Infrastruktura techniczna

4.2.1. Gospodarka wodno – ściekowa

Gospodarka wodno – ściekowa na terenie powiatu jest w większości uregulowana. Stan systemu zaopatrzenia w wodę w miastach i gminach na terenie powiatu parczewskiego jest zróżnicowany. Mniej rozbudowana jest sieć kanalizacyjna.

W latach 2007-2012 w powiecie powstało ponad 47 km wodociągów, w tym samym czasie wybudowano także 36 km sieci kanalizacyjnej, a jej długość całkowita na koniec 2012 roku wyniosła 125,8 km. Na przestrzeni ostatnich 6 lat zwiększył się także odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodnej i kanalizacyjnej. Na koniec 2012 roku ponad 78% mieszkańców powiatu mogło korzystać z sieci wodociągowej, natomiast dostęp do sieci kanalizacyjnej miało prawie 38% mieszkańców powiatu.

W dalszym ciągu istnieją wyraźne dysproporcje pomiędzy sieciami wodociągową i kanalizacyjną.

Wykres 2 Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w powiecie parczewskim (w km)

źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

Długość istniejącej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie poszczególnych gmin powiatu parczewskiego przedstawiają tabele nr 7 i 8.

Tabela 11 Długość sieci wodociągowej w poszczególnych gminach powiatu parczewskiego w latach 2007-2012

Długość sieci wodociągowej							
wyszczególnienie	j.m.	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Polska	km	257060,0	262687,1	267332,1	272888,0	278300,4	283102,5
Woj. lubelskie	km	18274,1	18610,8	18871,5	19402,8	19856,4	20325,4
Razem powiat parczewski	km	539,7	561,1	563,8	583,2	584,8	587,0
Dębowa Kłoda	km	85,5	85,5	85,5	85,5	85,5	87,1
Jabłoń	km	62,3	74,0	74,2	87,8	87,8	87,8
Milanów	km	75,9	75,9	75,9	75,9	75,9	75,9
Parczew	km	92,5	94,7	96,7	97,8	98,4	99,0
Podedwórze	km	60,0	62,3	62,7	62,7	62,7	62,7

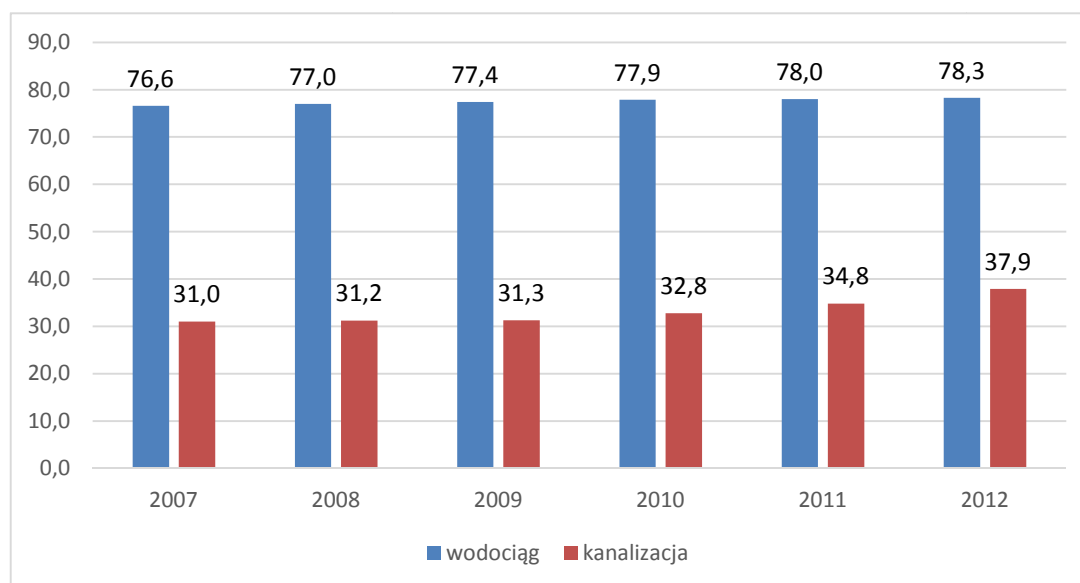
Siemień	km	119,0	124,2	124,0	124,0	125,0	125,0
Sosnowica	km	44,5	44,5	44,8	49,5	49,5	49,5

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela 12 Długość sieci kanalizacyjnej w poszczególnych gminach powiatu parczewskiego w latach 2007-2012

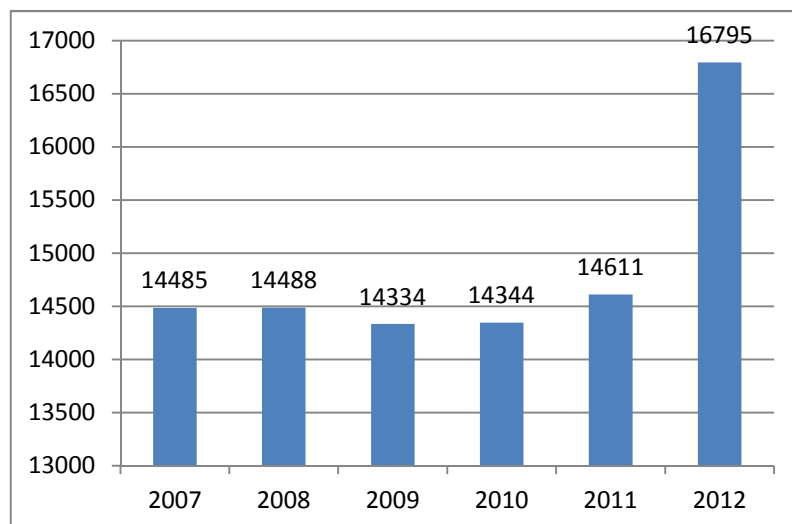
Długość sieci kanalizacyjnej							
wyszczególnienie	j.m.	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Polska	km	89505,8	94791,6	100201,5	107509,1	117745,6	125580,6
Woj. lubelskie	km	3841,3	3979,7	4099,4	4432,1	4853,6	5323,9
Razem powiat parczewski	km	89,7	90,0	90,2	97,3	122,3	125,8
Dębowa Kłoda	km	1,5	1,5	1,5	1,5	15,3	15,3
Jabłoń	km	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3
Milanów	km	-	-	-	-	-	-
Parczew	km	40,1	40,4	40,7	47,8	48,2	51,7
Podedwórze	km	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Siemień	km	23,8	23,8	23,7	23,7	34,5	34,5
Sosnowica	km	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wykres 3 Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej i wodociągowej w % ogółu ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na chwilę obecną (maj 2014) w powiecie funkcjonuje 13 oczyszczalni ścieków. Ścieki od prawie 17000 mieszkańców powiatu w 2012 roku trafiały do oczyszczalni ścieków. To duży wzrost, biorąc pod uwagę nawet rok 2011, kiedy to ponad 2000 osób mniej mogło korzystać z oczyszczalni. Mimo takiego wzrostu, wciąż odsetek mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków (46,5%) jest poniżej średniej województwa, która wynosi prawie 55%. Wśród powiatów sąsiedzkich gorszy wynik od parczewskiego uzyskały tylko powiat bialski (42,2%) i radzyński (32,1%).

Wykres 4 Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności w latach 2007-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

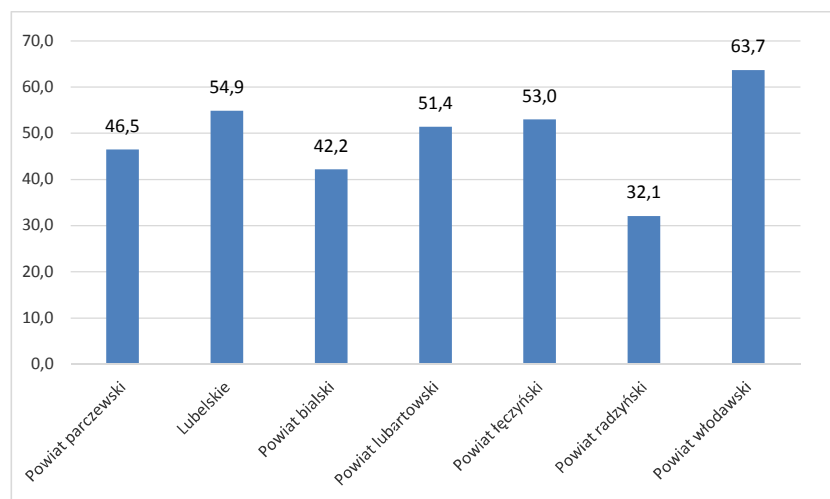
W powiecie parczewskim pozwolenia wodnoprawne na odprowadzanie oczyszczonych ścieków komunalnych posiadają oczyszczalnie w następujących miejscowościach:

- mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia miejska w Parczewie (1600 m³/d)

- oczyszczalnia ścieków typu Biovac w Sosnowicy (120 m³/d)
- oczyszczalnia Spółdzielni Mieszkaniowej w Zienkach (110 m³/d) po modernizacji
- oczyszczalnia typu Bioclare w Turnie (30 m³/d)
- oczyszczalnia typu Bioblock MU-50 w Nowych Mostach (40 m³/d)
- oczyszczalnia w Jabłoni (150 m³/d) po modernizacji
- oczyszczalnia w Gródku Szlacheckim (47 m³/d)
- oczyszczalnia ścieków typu Bioclare w Uhninie (50 m³/d)
- oczyszczalnia hydro-biologiczna w Leitnie (150 m³/d)
- oczyszczalnia typu Bioclare w Wyhalewie (32 m³/d)
- oczyszczalnia w Siemieniu (100 m³/d)
- oczyszczalnia w Kalince (60 m³/d)
- oczyszczalnia ścieków w Milanowie typ „BIO-PAK” (220m³/d docelowo 440m³/d)

Większość oczyszczalni wymaga modernizacji. Ścieki z gospodarstw domowych, które nie są podłączone do sieci kanalizacyjnej gromadzone są w bezodpływowych zbiornikach przydomowych i sukcesywnie wywożone wozami asenizacyjnymi do punktów zlewnych i oczyszczalni ścieków. Uzupełnieniem sieci kanalizacyjnej jest realizowany przez gminy z udziałem środków unijnych program budowy przydomowych oczyszczalni.

Wykres 5 Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (porównanie z powiatami sąsiednimi)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

4.2.2 Gospodarka odpadami

W wojewódzkim planie gospodarki odpadami przyjęto, że gospodarka odpadami w województwie będzie się opierała o Regionalne Instalacje Przetwarzania Odpadów Komunalnych.

Składowiska odpadów zlokalizowane na terenie powiatu parczewskiego są zaliczane do składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Zlokalizowane są w miejscach po wyeksploatowanych kopalniach piachu, większość z nich nie spełniała wymagań technicznych określonych prawnie dla takich obiektów, dlatego z końcem 2009 r. przestały przyjmować odpady. Po tym terminie, zarządzający składowiskami mieli obowiązek uzyskać decyzje na zamknięcie tych obiektów, a następnie rozpocząć prace techniczne związane z zabezpieczeniem obiektów oraz ich rekultywacją.

Składowiska zlokalizowane na terenie powiatu parczewskiego otrzymały decyzje na zamknięcie i zostały zrehabilitowane (oprócz składowiska w Lubiczynie). Trzy gminy z powiatu parczewskiego przystąpiły do realizacji projektu: „Poprawa ponadlokalnego systemu gospodarki odpadami poprzez rekultywację nieczynnych składowisk w gminach: Kock, Milanów, Siemień, Sosnowica, Ulan Majorat, Wisznice i Wołyń” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013, współfinansowanego ze środków europejskich, obejmującego rekultywację nieczynnych składowisk. W chwili obecnej zakończono prace związane z rekultywacją ww. składowisk odpadów.

Jedynym czynnym składowiskiem w powiecie jest składowisko w miejscowości Lubiczyn, gm. Dębowa Kłoda, posiadające zaktualizowaną instrukcję eksploatacji zatwierdzoną przez Starostę Parczewskiego ujęte w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami jako instalacja zastępcza.

W myśl nowej ustawy śmieciowej gminy mają obowiązek utworzenia tzw. PSZOK – punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych.

4.1.2. Sieć gazowa⁸

Powiat parczewski uzbrojony jest w sieć gazową. Długość czynnej sieci gazowej wynosi 35,2 km (stan na dzień 31.12.2012r). Liczba budynków mieszkalnych podłączonych do sieci gazowej wynosi 101 sztuk⁹, w tym odbiorcami gazu są 82 gospodarstwa domowe¹⁰. Roczne zużycie gazu wyniosło w 2012 roku 210,6 tys. m³.

4.1.3. Informatyzacja

W powiecie parczewskim dostęp do Internetu mają wszystkie placówki oświatowe na poziomie ponadgimnazjalnym oraz instytucje publiczne. Nie mniej jednak nadal istnieje potrzeba informatyzacji regionu w postaci szerokopasmowego Internetu, by dostęp do tej sieci miała coraz większa liczba mieszkańców (zwłaszcza na terenach wiejskich).

⁸ źródło: GUS

⁹ łącznie z przyłączami prowadzącymi do budynków niemieskalnych

¹⁰ łącznie z korzystającymi z gazomierzy zbiorczych

5. Gospodarka

5.1. Gospodarka pozarolnicza

Gospodarkę powiatu parczewskiego charakteryzuje zróżnicowany profil i w miarę zróżnicowana struktura. Pomimo tego, że jest powiatem o charakterze rolniczym to handel i usługi, budownictwo i przetwórstwo przemysłowe odgrywają ważną rolę w jego strukturze gospodarczej.

Podlegająca ciągłym zmianom struktura gospodarcza powiatu powoduje powstawanie nowych podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym. Liczba podmiotów gospodarczych w powiecie parczewskim w 2012 roku wynosiła 2 309 jednostek.

Tabela 13 Struktura podmiotowa gospodarki z sektora prywatnego w powiecie parczewskim wg wybranych sekcji PKD 2007 na przestrzeni lat 2007-2012

Wyszczególnienie	jedn. gosp.	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Polska							
sektor publiczny	jedn. gosp.	3,8 %	3,3 %	3,3 %	3,2 %	3,1 %	3,1 %
sektor prywatny	jedn. gosp.	96,2 %	96,7 %	96,7 %	96,8 %	96,9 %	96,9 %
województwo lubelskie							
sektor publiczny	jedn. gosp.	4,1 %	3,7 %	3,7 %	3,5 %	3,5 %	3,6 %
sektor prywatny	jedn. gosp.	95,9 %	96,3 %	96,3 %	96,5 %	96,5 %	96,4 %
powiat parczewski							
sektor publiczny	jedn. gosp.	6,3 %	5,7 %	5,4 %	5,0 %	5,3 %	5,1 %
sektor prywatny	jedn. gosp.	93,7 %	94,3 %	94,6 %	95,0 %	94,7 %	94,9 %
w sekcji A - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	5,9 %	5,7 %	5,8 %	5,7 %
w sekcji B – górnictwo i wydobywanie							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	0,1 %	0,04 %	0,04 %	0,04 %
w sekcji C – przetwórstwo przemysłowe							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	10,2 %	9,6 %	9,4 %	9,4 %
w sekcji D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	0,1 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %
w sekcji E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	0	0	0,04 %	0,09 %
w sekcji F – budownictwo							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	12,1 %	12,7 %	13,1 %	14,3 %
w sekcji G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	33,2 %	32,4 %	31,6 %	30,5 %
w sekcji H – transport i gospodarka magazynowa							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	4,6 %	4,7 %	4,4 %	4,1 %
w sekcji I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	2,99 %	3 %	3,3 %	3,2 %
w sekcji J – informacja i komunikacja							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	1,2 %	1 %	1,1 %	1,2 %

w sekcji K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	2,1 %	2,2 %	2,1 %	2 %
w sekcji L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	3 %	2,9 %	3,2 %	3,2 %
w sekcji M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	5,1 %	5,3 %	5,2 %	5,3 %
w sekcji N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	1,6 %	2 %	1,9 %	1,9 %
w sekcji O – administracja publiczna i obrona narodowa							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	2,7 %	2,5 %	2,6 %	2,5 %
w sekcji P – edukacja							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	1,3 %	1,3 %	1,1 %	1,5 %
w sekcji Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	4,9 %	5,2 %	5,5 %	5,4 %
w sekcji R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	1,4 %	1,6 %	1,6 %	1,7 %
w sekcji S i T - inne							
sektor prywatny	jedn. gosp.	-	-	7,5 %	7,5 %	7,6 %	7,7 %

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Do największych podmiotów gospodarczych w powiecie parczewskim należy zaliczyć¹¹ wymienione poniżej:

- ELPAR Sp. z o.o.- Fabryka Kabli w Parczewie. Potentat na rynku krajowym i zagranicznym.
- Skład Opału i Mat. Bud. oraz skup zbóż Teresa i Marian Sobianek w Parczewie.
- Huta Szkła Gospodarczego Tadeusz Wrześniak Sp. z o.o. w Parczewie; produkująca szkło stołowe gładkie i zdobione. Ręczna produkcja tego zakładu jest w większości eksportowana na rynki zagraniczne.
- Przedsiębiorstwo Robót Drogowo–Mostowych Parczew S.A. w Parczewie wykonawca specjalistycznych robót drogowych i mostowych, producent prefabrykatów drogowych.
- Kania Karol i Synowie Sp. z o.o. w Żmiarkach, gm. Dębowa Kłoda– wytwórca wysokiej jakości podłoża ze słomy pod uprawę pieczarek.
- Wytwórnia Octu i Musztardy Sp. z o.o. w Parczewie producent wysokiej jakości musztardy, octu oraz ketchupu.
- SPOMLEK w Radzynie Podlaskim Zakład Produkcyjny w Parczewie wytwarzający przetwory mleczne wysokiej jakości.
- "B.E.S.T." Zakład Przetwórstwa Ziemniaczanego E.Barycki - B.Barycki Sp.j. w Przewłocie producent mączki ziemniaczanej.
- PRO-HAND Spółka z o.o. w Kalince gm. Jabłoń zajmująca się produkcją roślinną, zwierzęcą oraz handlem maszynami rolniczymi, posiadająca własną mieszalnię pasz.
- „Zgoda” S.C. Zakład Budowlany w Parczewie.
- Zakład Usług Komunalnych Spółka z o.o. w Parczewie eksploatujący ujęcie wody, sieć wodociągową i kanalizacyjną, oczyszczalnię ścieków, ciepłownię miejską i odbiorcę odpadów

¹¹ źródło: www.powiat.parczew.pl

komunalnych. Jest wykonawcą robót ziemnych i wodno - kanalizacyjnych.

- PARSTER Sp. z o.o. w Parczewie wykonawca robót ogólnobudowlanych i ziemnych. Prowadzi także działalność handlową (handel hurtowy i detaliczny).
- KABEX ZPH w Parczewie – producent drutu, siatek i ogrodzeń.
- ALMA Sp. j. – Zakład Cukierniczy w Parczewie.
- Nadleśnictwo Parczew z/s w Sosnowicy.
- Gospodarstwo Rybackie „Polesie” w Sosnowicy.
- Gospodarstwo Rybackie „Siemień” w Siemieniu.
- Gospodarstwo Rybackie „Tyśmienica” w Tyśmienicy, gm. Parczew
- Gospodarstwo Ogrodnicze Sidor w Kocergach, gm. Parczew.
- Gorzelnia Piotrkowski Sp. z o.o. w Milanowie.
- AGRO CORN Sp. z o.o. Oddział Rudno, gm. Milanów prowadzi skup i sprzedaż płodów rolnych oraz ich logistykę.
- AGRONOM Sp. z o.o. Jasionka, gm. Parczew zajmuje się sprzedażą artykułów do produkcji rolnej, tj. pasz, nawozów, środków chemicznych oraz maszyn rolniczych.
- Gospodarstwo Ogrodniczo-Szkółkarskie Agronom-Berries Zienki, gm. Sosnowica jeden z największych producentów owoców jagodowych (truskawka i malina) w kraju
- Bioelektrownia Uhnin Sp. z o.o. w Uhninie, gm. Dębowa Kłoda
- Bioelektrownia Koczerki DMG Sp. z o.o. w Kocergach gm. Parczew.

5.2. Rolnictwo

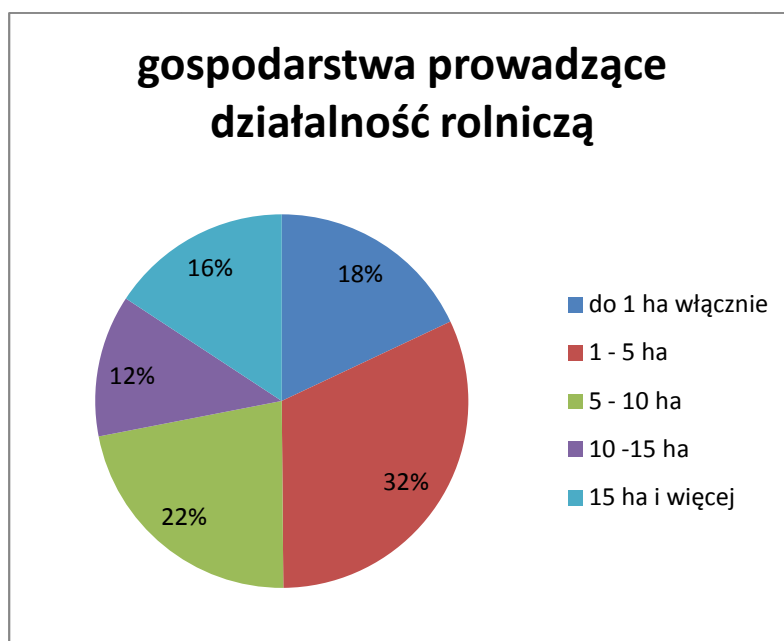
Na rozwój rolnictwa na danym terenie wpływ mają głównie warunki przyrodnicze (klimat, ukształtowanie terenu i gleby) oraz pozaprzyrodnicze (struktura wielkości gospodarstw rolnych, forma własności gospodarstw oraz mechanizacja rolnictwa).

Przez wzgląd na niedostępność do aktualnych danych statystycznych ocena obecnej sytuacji rolnictwa jest utrudniona. Po raz ostatni szczegółowych informacji dostarczył przeprowadzony w 2010 roku Powszechny Spis Rolny.

Cały obszar powiatu jest zróżnicowany pod względem typów i klas bonitacyjnych gleb. Dominują gleby bielcowe powstałe na glinach morenowych (III i IV klasa bonitacyjna). Na terenach podmokłych występują gleby mułowo-bagienne i torfowe. W wyżej położonych partiach terenu występują gleby bielcowe pochodzenia piaszczysto-pyłowego, wyjątkowo ubogie w składniki pokarmowe (IV i V klasa bonitacyjna).

Według informacji zebranych przez GUS w 2010 roku na terenie powiatu parczewskiego działalność rolniczą prowadziło 5 336 gospodarstw, z czego 5 325 to gospodarstwa indywidualne co stanowi 99,8 %. Największą grupę tworzyły gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha, które stanowią 32% wszystkich gospodarstw.

Wykres 6 Gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą

źródło: opracowanie własne na podstawie PSR, GUS

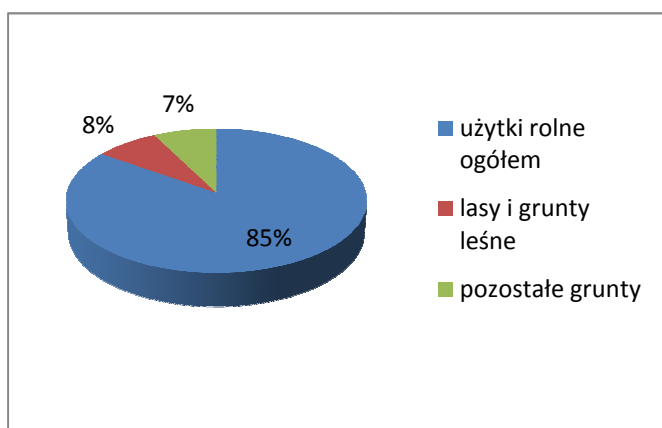
Tabela 14 Struktura użytkowania gruntów w powiecie parczewskim

Jednostka terytorialna	Powierzchnia gruntów (ha)												
	grunty ogółem	użytki rolne ogółem	użytki rolne w dobrej kulturze	pod zasiewami	grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	uprawy trwałe	sady ogółem	ogrody przydomowe	łąki trwałe	pastwiska trwałe	pozostałe użytki rolne	las i grunty leśne	pozostałe grunty
LUBELSKIE	1668264,54	1425921,25	1373672,28	1021987,05	34242,34	74627,59	71240,36	9881,43	207337,97	25595,90	52248,97	146021,85	96321,44
Powiat parczewski	60036,48	50940,74	49302,63	38070,05	469,10	738,19	664,69	169,70	8845,63	1009,96	1638,11	4574,20	4521,55

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wykres 7 Struktura obszarowa powiatu parczewskiego

źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

Obszar powiatu parczewskiego charakteryzuje się wysoką wielkością procentową użytków rolnych. Zdecydowanie mniejszą część jego powierzchni zajmują lasy i grunty leśne. Proporcja występuje na poziomie 84,8 %:7,6 %. To świadczy zdecydowanie o przeważającym charakterze rolniczym obszaru. Dużą lesistością charakteryzują się gminy: Sosnowica, Dębowa Kłoda i Parczew.

Pomoc doradczą dla rolników świadczą następujące instytucje:

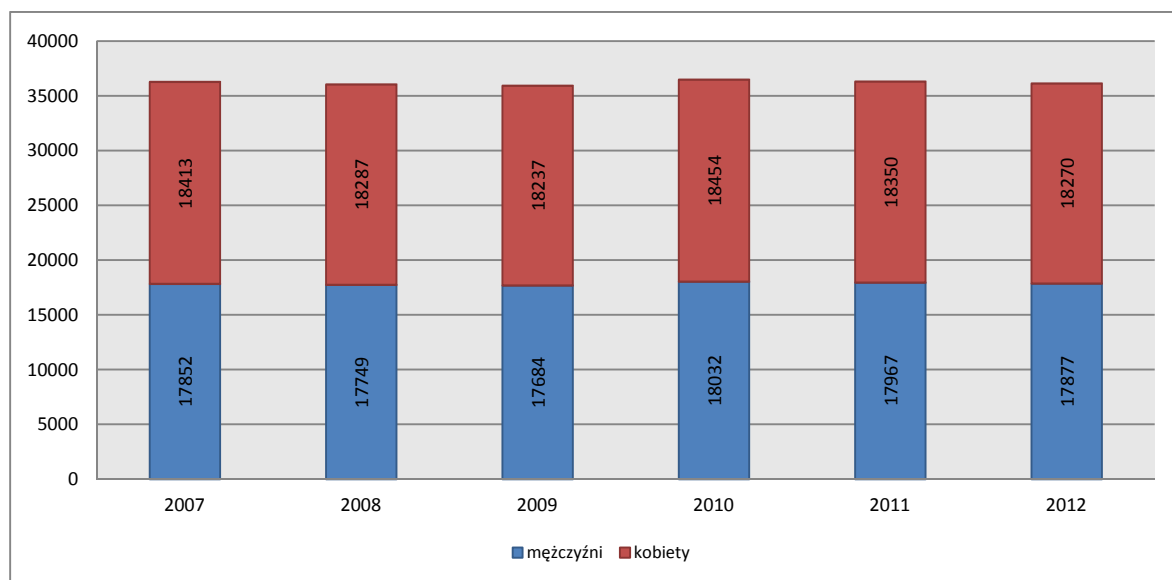
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Biuro Powiatowe w Parczewie,
- Agencja Rynku Rolnego w Warszawie, Oddział Terenowy w Lublinie,
- Lubelska Izba Rolnicza z siedzibą w Lublinie,
- Oddział Zamiejscowy Biura LIR w Białej Podlaskiej,
- Lubelski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Końskowoli,
- Zespół Doradztwa Rolniczego w Parczewie,
- Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Parczewie,
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa w Lublinie, Oddział w Parczewie,
- Podmioty doradztwa rolniczego.

6. Sfera społeczna

6.1. Struktura demograficzna

W powiecie zameldowanych jest 36,4 tys. osób. W 2012 faktycznie na terenie powiatu mieszkało 36,1 tys. osób. Na przestrzeni 2007 i 2009 odnotowano spadek liczby ludności powiatu. W roku 2010 liczba ludności wzrosła do 36,5 tys. osób. Kolejne lata pokazały jednak dalszy spadek ludności do 36,1 tys. w 2012 roku. Długoterminowe prognozy demograficzne przewidują postępujący spadek ludności do 32,8 tys. osób w 2020 roku.

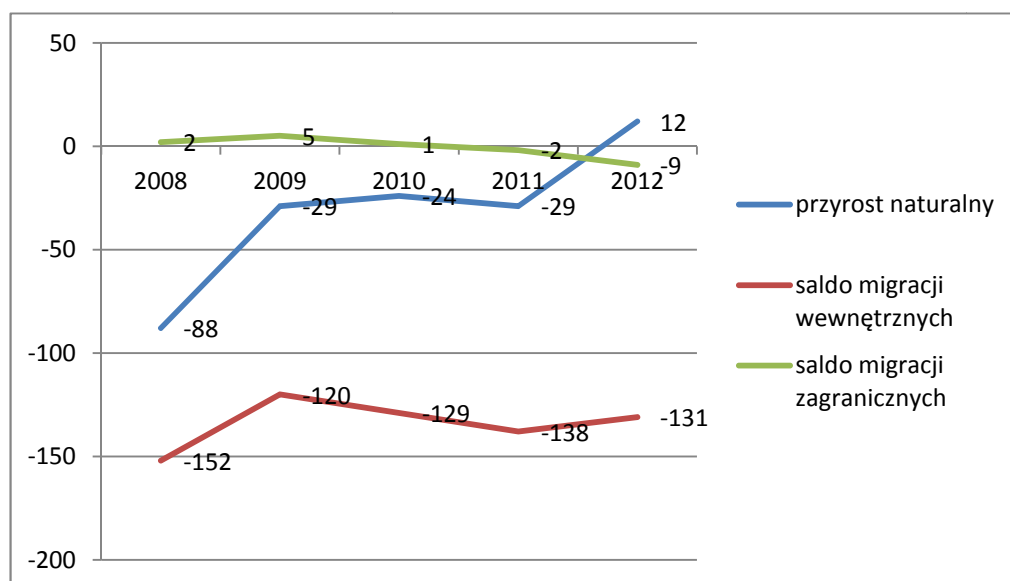
Wykres 8 Ludność powiatu parczewskiego w latach 2007-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

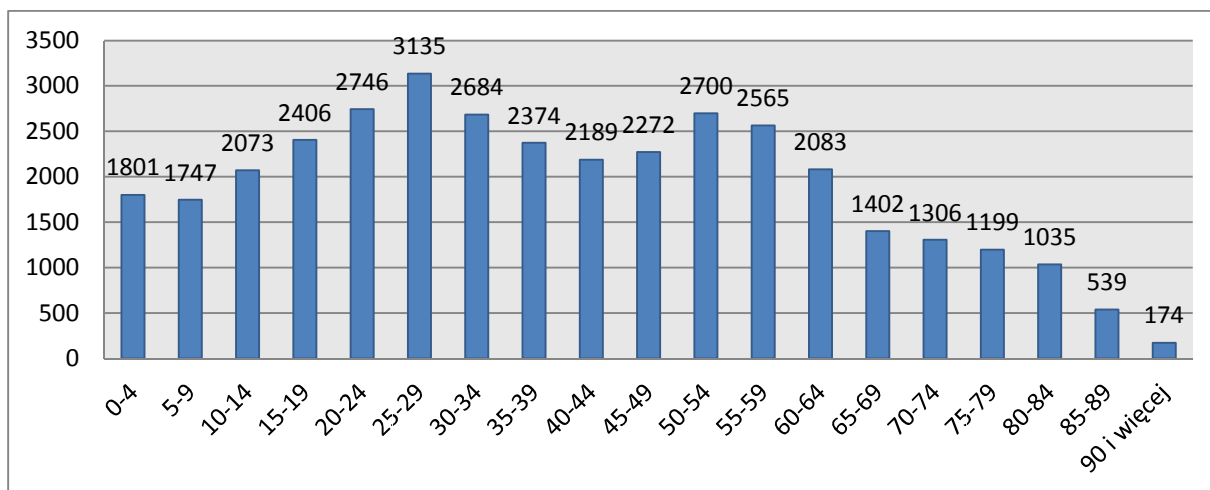
Obecny spadek liczby ludności jest głównie skutkiem wysokiego wskaźnika salda migracji wewnętrznych i zagranicznych.

Przyrost naturalny w 2012 roku wynosił 12. Saldo migracji wewnętrznych kształtowało się na poziomie – 131, natomiast migracji zagranicznych na poziomie - 9.

Wykres 9 Przyrost naturalny w powiecie parczewskim w latach 2007-2012

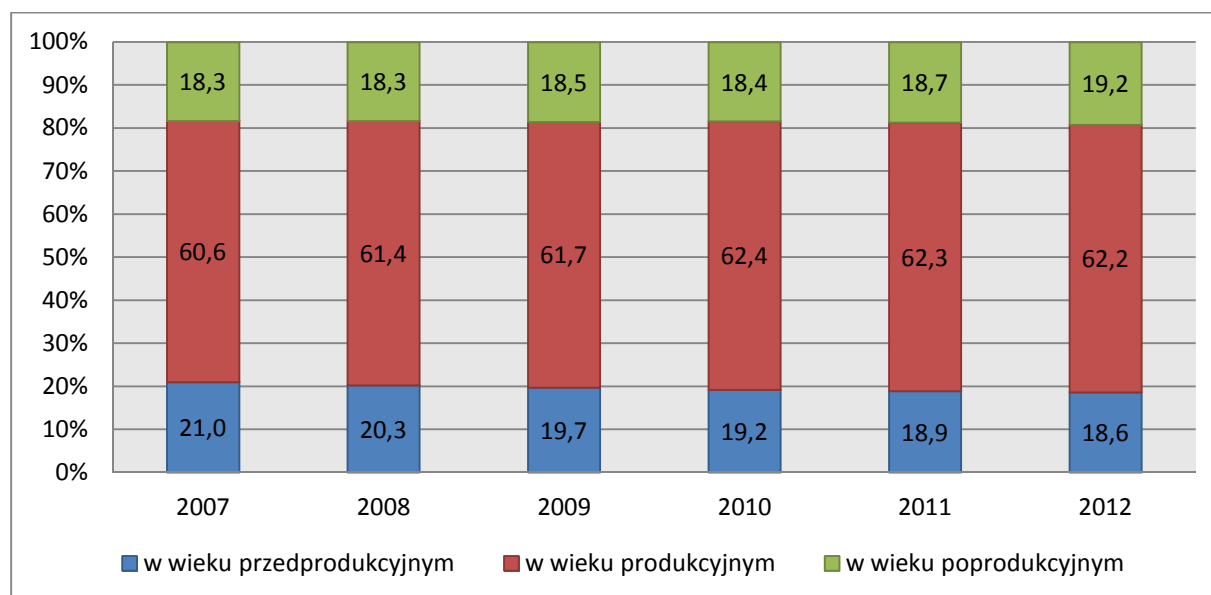
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Mimo, iż w 2012 roku saldo migracji wewnętrznych spadło, to podniosło się saldo migracji zagranicznych. Wynosiło ono prawie tyle, co w 2007 roku, czyli wówczas, gdy najwięcej osób emigrowało za granicę (głównie za pracę). Najczęściej zjawisko migracji zagranicznej dotyka młodych mieszkańców powiatu, którzy oprócz wyjazdów zarobkowych decydują się także np. na edukację poza granicami Polski.

Wykres 10 Struktura wiekowa ludności powiatu parczewskiego

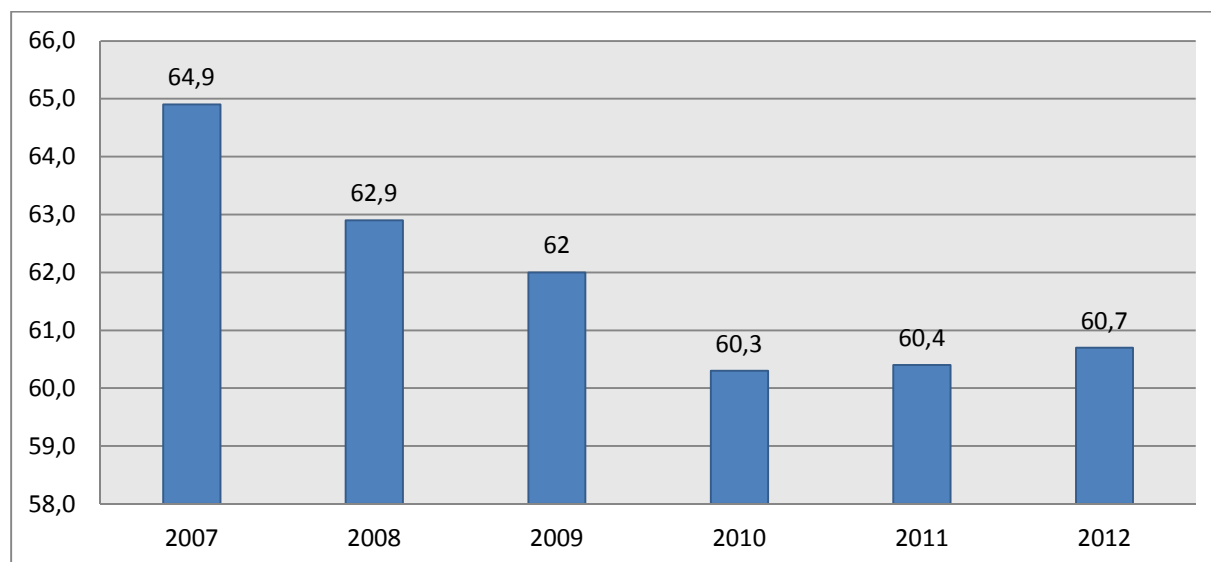
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W powiecie parczewskim obserwuje się niekorzystną strukturę wiekową. Przy stałym wzroście osób w wieku poprodukcyjnym, spada liczba osób w wieku przedprodukcyjnym. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym kształtuje się na poziomie 19,2%. Średnia dla województwa wynosi 18,4%. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym spadła z 21% w 2007 roku do 18,6% w roku 2012. Dokładną strukturę wiekową na przestrzeni ostatnich lat przedstawia wykres poniżej.

Wykres 11 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Przy omawianiu struktury wiekowej społeczeństwa nie można pominąć ważnego miernika, jakim jest wskaźnik obciążenia demograficznego, pokazujący liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym. Jak daje się zauważyć na poniższym wykresie, na początku analizowanego okresu wskaźnik obciążenia demograficznego spadał, od 2010 roku daje się zauważyć jego niewielki wzrost. W 2012 roku wskaźnik obciążenia demograficznego kształtował się na poziomie 60,7 osób (w tym samym roku średnia w województwie wynosiła 58,7).

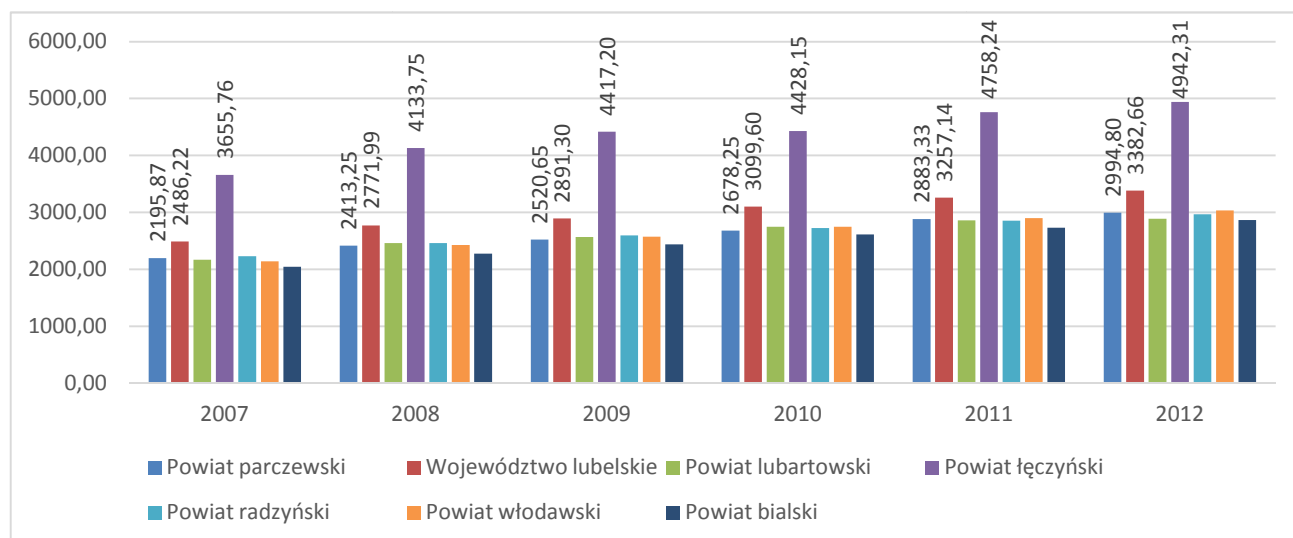
Wykres 12 Wskaźnik obciążenia demograficznego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

6.2. Źródła utrzymania oraz dochody gospodarstw domowych

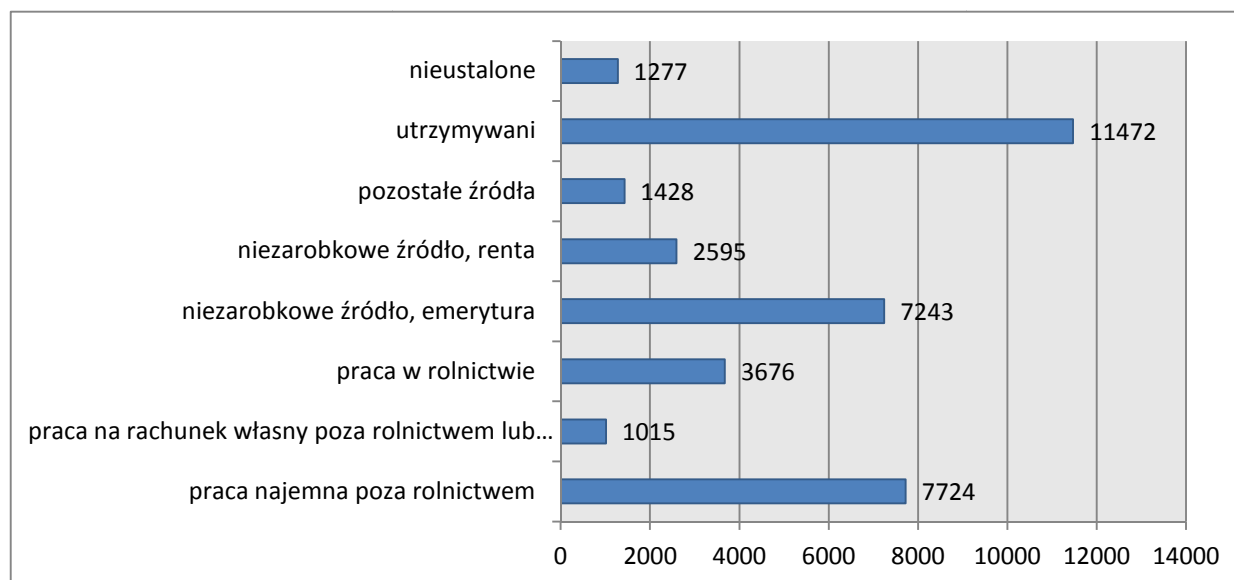
Dochody mieszkańców powiatu parczewskiego w małym stopniu odbiegają od średniej w województwie oraz od średniej większości powiatów sąsiadujących. W 2012 roku średni dochód osoby zamieszkującej powiat parczewski wyniósł 2994,8 zł (w województwie – 3382,66 zł).

Wykres 13 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wykres 14 Główne źródła utrzymania gospodarstw domowych

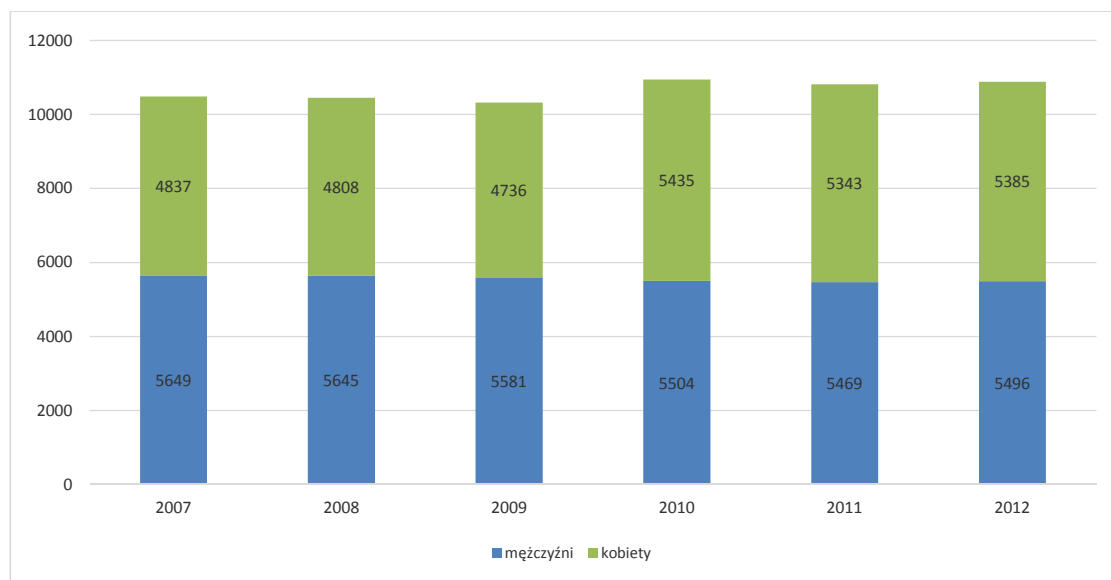

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

6.3. Zatrudnienie i rynek pracy

W powiecie parczewskim liczba zatrudnionych wynosi ok. 10,9 tys. osób. Liczba osób zatrudnionych w niewielkim stopniu uległa zmianie od 2007 (wzrosła o ok. 400 osób). Porównywalna jest również liczba pracujących mężczyzn i kobiet.

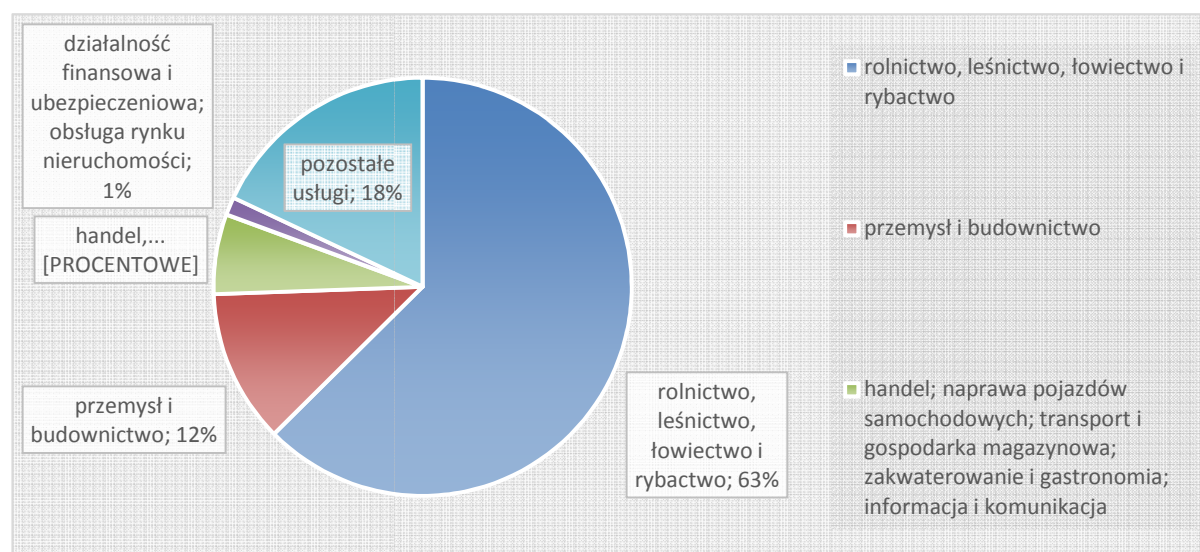
Wykres 15 Pracujący w podziale na kobiety i mężczyzn wg PKD 2007

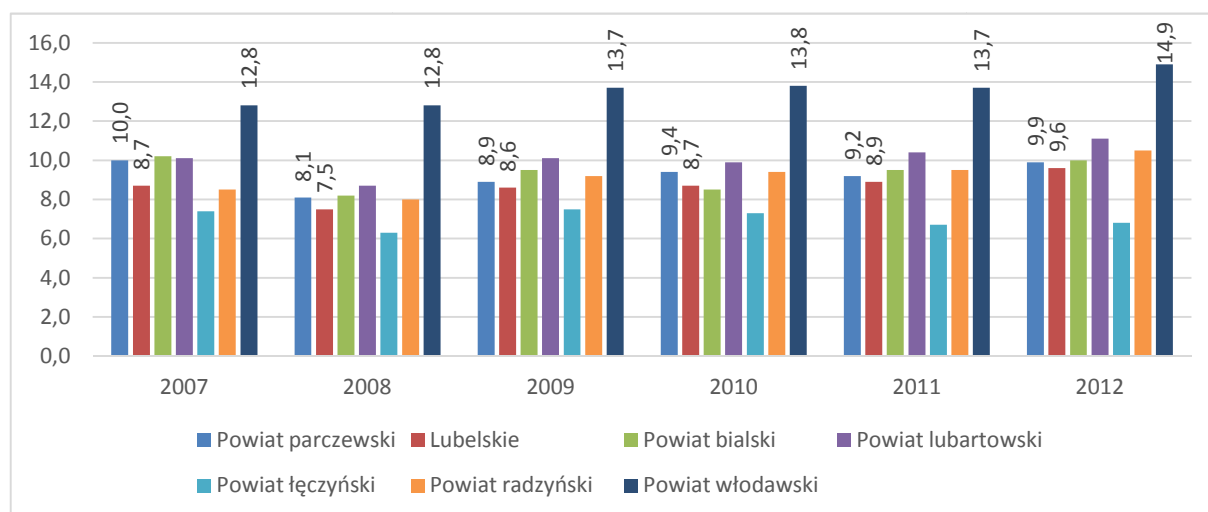
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Znaczny odsetek osób zatrudnionych zalicza się do sektora rolnictwa i wynosi 63%. Najmniej licznym sektorem jest działalność finansowa i ubezpieczeniowa oraz obsługa rynku, gdzie zatrudnionych jest tylko 1% pracujących.

Wykres 16 Pracujący wg grup sekcji wg PKD2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wykres 17 Udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym

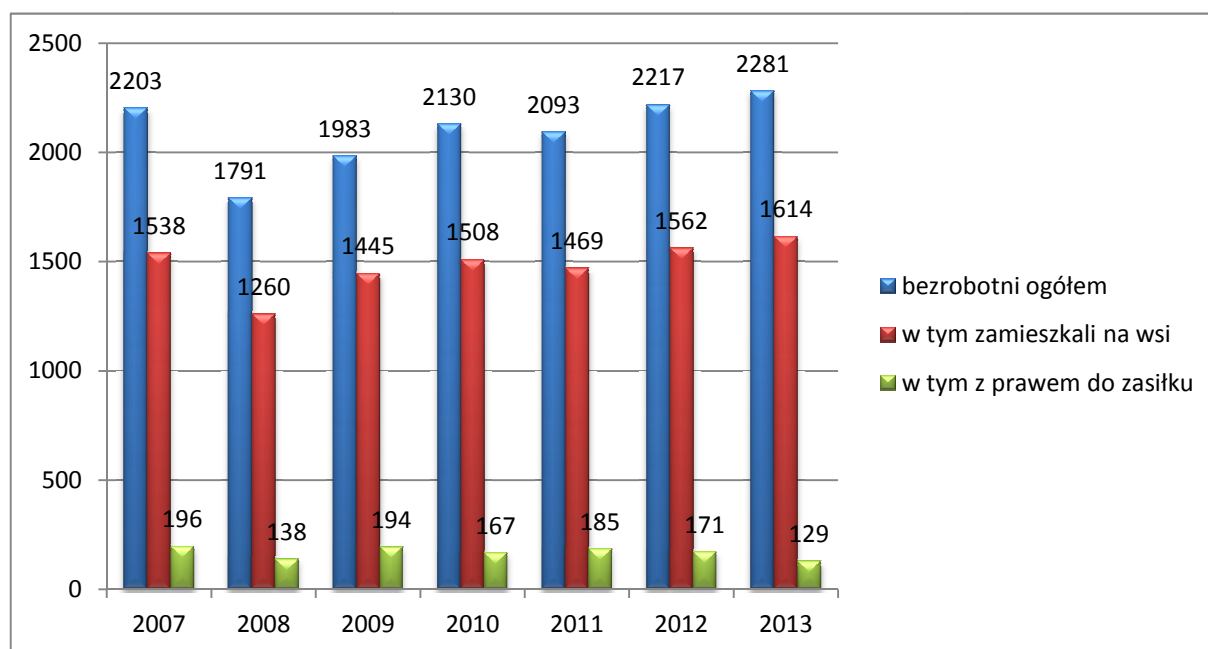
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

6.4. Bezrobocie

Udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym w 2013 roku wynosił 10,2%. Jest to wynik powyżej średniej wojewódzkiej, która wynosi 9,9%. Wśród powiatów sąsiadujących z powiatem parczewskim lepszy wynik osiągnął tylko powiat łęczyński, w którym osób bezrobotnych wśród ogólnej liczby osób w wieku produkcyjnym jest 7,0%.

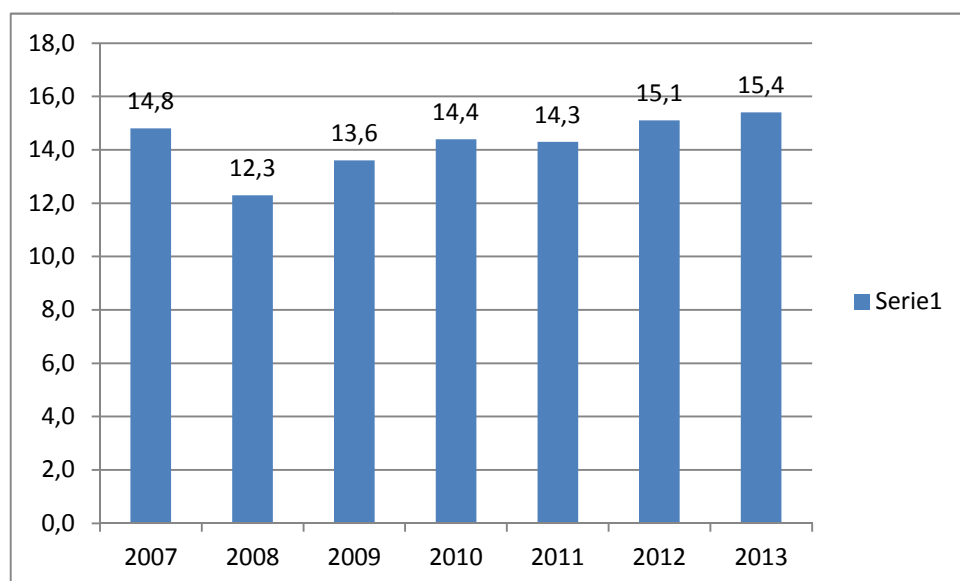
Na koniec 2013 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Parczewie zarejestrowanych było 2281 bezrobotnych, z czego tylko 129 miało prawo do pobierania zasiłku dla bezrobotnych¹².

¹² Dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Parczewie

Wykres 18 Bezrobotni w powiecie parczewskim

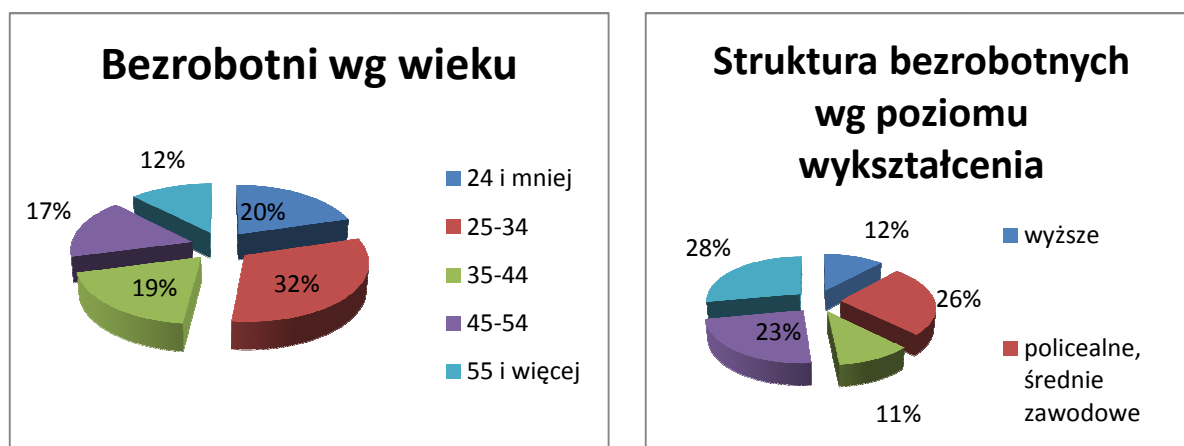
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Bezrobocie w powiecie parczewskim podobnie jak w przypadku innych powiatów w województwie lubelskim wciąż utrzymuje się na dość wysokim poziomie. Jest to jeden z problemów społecznych, który ogranicza rozwój i powoduje dysproporcje pomiędzy poziomem życia w Polsce Zachodniej a Polsce Wschodniej. Stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec 2013 roku w powiecie wynosiła 15,4% i był to wynik najwyższy od 2007 roku. Natomiast w porównaniu do 2012 roku bezrobocie w powiecie wzrosło o 0,3%. Za wzrost bezrobocia odpowiedzialny jest w dużej mierze kryzys gospodarczy panujący w całej Europie, który spowodował, że wiele osób, które wyemigrowały za granicę w celach zarobkowych musiało powrócić w rodzinne strony.

Wykres 19 Stopa bezrobocia rejestrowanego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

51,5% bezrobotnych stanowiły kobiety. Wśród bezrobotnych dominują osoby młode (52% bezrobotnych, to osoby do 34. roku życia) i słabo wykształcone (51,5% bezrobotnych nie ma wykształcenia średniego). Ponad 48,8% osób zarejestrowanych w PUP-ie pozostawało bez pracy dłużej niż 12 miesięcy.

Wykres 20 Struktura bezrobocia wg wieku i poziomu wykształcenia mieszkańców powiatu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

6.4.2. Aktywizacja zawodowa bezrobotnych

Bezrobocie to jeden z problemów powiatu parczewskiego. Osoby, które pozostają bez pracy najczęściej poszukują jej w Internecie, prasie lokalnej, dzięki kontaktom ze znajomymi lub też w Powiatowym Urzędzie Pracy. W mieście oprócz PUP-u nie działa żadna stacjonarna agencja

pośrednictwa pracy. Bezrobotni mogą zatem korzystać z usług niepublicznych agencji pośrednictwa pracy wyłącznie poza powiatem parczewskim.

Powiatowy Urząd Pracy, który jako główna instytucja obsługująca rynek pracy w powiecie oferuje różnorakie formy aktywizowania bezrobotnych i wspierania ich w powrocie na rynek pracy. Powiatowy Urząd Pracy w 2013 roku otrzymał na promocję zatrudnienia, łagodzenie skutków bezrobocia i aktywizację bezrobotnych ponad 3 800 000 zł głównie ze środków Funduszu Pracy. W ramach działań PUP prowadzi między innymi: zajęcia aktywizacyjne dla bezrobotnych prowadzone w Klubie Pracy, porady grupowe związane z kompetencjami miękkimi osób poszukujących pracy. Oprócz tego prowadzone są szkolenia zwiększające potencjał pracowników, szkolenia kwalifikujące do wykonywania nowych zawodów, poradnictwo zawodowe, staże zawodowe. Oprócz tego PUP wspiera zatrudnienie subsydiowane oraz angażuje bezrobotnych do prac publicznych i prac społecznie użytecznych. Wciąż jednak można zwiększać ilość form wspierania osób bezrobotnych, jednak poprzez aktywizowanie ich a nie bierne wspieranie poprzez wypłatę świadczeń. Do tego potrzebne są oprócz Powiatowego Urzędu Pracy także instytucje niepubliczne, które zwiększą dostępność środków i możliwości powrotu osób bezrobotnych na rynek pracy.

Tabela 15 Formy aktywizacji zawodowej bezrobotnych oraz ich finansowanie (stan na 31.12.2013)

Lp.	Forma	Ilość osób zatrudnionych/ szkolonych	Wydatki ogółem w tys. zł
1.	Szkolenia	33	63,7
2.	Prace interwencyjne	24	91,9
3.	Roboty publiczne	21	111,7
4.	Jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej	72	1 414,9
5.	Refundacja kosztów wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy	52	593,2
6.	Dodatki i stypendia szkoleniowe	33	45,3
7.	Prace społecznie użyteczne	10	5,4
8.	Stypendia stażowe	220	1 449,1
	Razem	465	3 775,2

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Parczewie

6.4.3. Instytucje otoczenia i wspierania przedsiębiorczości

Przedsiębiorczość mieszkańców jest jednym z głównych czynników rozwoju powiatu. Mieszkańcom dużo łatwiej jest odkrywać w sobie zasoby przedsiębiorczości, gdy mogą liczyć na wsparcie i pomoc instytucji otoczenia biznesu. Parczew jako stolica powiatu posiada dość dobrze rozwiniętą infrastrukturę wspierania przedsiębiorczości. Najczęściej w gronie tych instytucji wymieniane są oddziały i placówki bankowe, w Parczewie działa *Bank Spółdzielczy w Parczewie* (należący do *Grupy BPS*), Oddział *PKO Banku Polskiego*, Oddział *Banku Gospodarki Żywnościowej S.A.*, Oddział Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej *SKOK Chmielewskiego*, oprócz tego działają także biura kredytowe banków komercyjnych. Ponadto w Parczewie ma swój oddział *Lubelska Fundacja Rozwoju* wspierająca przedsiębiorczość, świadcząca usługi doradcze i konsultingowe oraz promująca przedsiębiorczość. To właśnie ta organizacja realizuje wiele projektów mających na celu aktywizację i wsparcie własnych inicjatyw przedsiębiorczych dla mieszkańców powiatu parczewskiego. Funkcjonuje również *Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny*, której misją jest poprawa jakości życia mieszkańców Lubelszczyzny poprzez wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i gospodarki opartej na wiedzy. W Parczewie działa także *Cech Rzemieślników Małych i Średnich Przedsiębiorstw*, który zrzesza kwalifikowanych przedsiębiorców z regionu. Taki zasób infrastruktury powinien być wciąż poszerzany i rozwijany, ponieważ od jakości instytucji otoczenia biznesu zależy w dużej mierze wzrost przedsiębiorczości i rozwój powiatu w najbliższych latach. Ciekawą inicjatywą w tym względzie jest zakładanie lokalnych inkubatorów przedsiębiorczości, które wspierają małe, często jednoosobowe biznesy w kwestiach formalnych, związanych z księgowością, obsługą informatyczną, prawną lub też po prostu poprzez wynajmowanie powierzchni biurowych.

6.5. Bezpieczeństwo Publiczne

6.5.2. Straż Pożarna

Terenem działania Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej z siedzibą w Parczewie jest powiat parczewski. Działania tej jednostki skupiają się przede wszystkim na walce z pożarami, ochronie ludności i środowiska naturalnego, działaniami w przypadku różnego rodzaju klęsk żywiołowych oraz innymi zagrożeniami miejscowymi spowodowanymi różnymi czynnikami.

Działania ratowniczo-gaśnicze na obszarze powiatu prowadzone są przy współudziale 51 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, z czego 34 z nich to jednostki typu S (posiadające samochód), a 16 to jednostki typu M (posiadające tylko motopompę). Do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego zostało włączonych 9 jednostek z powiatu (OSP Dębowa Kłoda, OSP Siemień, OSP Milanów, OSP Jasionka, OSP Laski, OSP Sosnowica, OSP Podedwórze, OSP Paszenki i OSP Gęś).

Główną rolę w przypadku prowadzenia działań ratowniczo – gaśniczych odgrywa Jednostka Ratowniczo – Gaśnicza Państwowej Straży Pożarnej w Parczewie, która wykorzystuje w swoich działaniach znajdujące się w wyposażeniu jednostki samochody gaśnicze oraz specjalistyczny sprzęt do prowadzenia działań ratowniczych. Sprzęt, w który wyposażona jest jednostka umożliwia sprawne i szybkie przeprowadzania akcji ratunkowych.

Tabela 16 Ilość zdarzeń na terenie powiatu parczewskiego w latach 2011-2013

Rok	Požary	Miejscowe zagrożenia	Falszywe alarmy	Ogółem
2011	123	328	8	459
2012	233	193	11	437
2013	162	308	7	477

Źródło: Dane Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Parczewie

Obszar powiatu parczewskiego zagrożony jest pożarami głównie ze względu na występujące na tym terenie kompleksy leśne, które obejmują 25% powierzchni powiatu. Oprócz lasów zagrożenie pożarowe generują zakłady takie jak: Zakład Produkcji Tkanin w Siemieniu, Huta Szkła Gospodarczego w Parczewie oraz bazy paliw i gazu płynnego zlokalizowane na terenie całego powiatu. Sieć dróg głównie wojewódzkich, po których transportowane są materiały niebezpieczne stwarza natomiast ryzyko wypadków drogowych. Straż pożarna jest także zobligowana do usuwania skutków wszelkich anomalii pogodowych (wichury, huragany, ulewy, itp.). Na terenie powiatu mogą występować lokalne podtopienia, spowodowane zarówno nadmiernymi opadami, roztopami śniegu lub też zatorami w korytach rzek. Przez obszar powiatu przepływa kilka niewielkich rzek oraz znajdują się dwa kanały: Kanał Paszenkowski i Kanał Wieprz-Krzna.

6.5.3. Policja

Na terenie powiatu parczewskiego nad bezpieczeństwem mieszkańców i porządkiem publicznym czuwa Komenda Powiatowa Policji w Parczewie. Z braku obecności komisariatów w poszczególnych gminach powiatu jego obszar został podzielony na rejony prac dzielnicowych.

Według statystyk policyjnych na obszarze działania Komendy Powiatowej Policji w Parczewie w 2013 roku stwierdzono 767 przestępstw. W stosunku do roku 2011, gdy zarejestrowano 783 przestępstwa nastąpił spadek o 2,1 %.

Tabela 17 Liczba przestępstw popełnionych w powiecie parczewskim w latach 2011-2013

	2011	2012	2013
Ogólna liczba przestępstw	783	735	767
Przestępstwa popełnione przez nieletnich	20	11	5

W porównaniu do roku 2011 w 2013 zwiększyła się natomiast wykrywalność przestępstw i na koniec 2013 roku wyniosła 86,7%.

Tabela 18 Wykrywalność przestępstw w powiecie parczewskim w latach 2011-2013

	2011	2012	2013
Wykrywalność przestępstw	81%	88,9%	86,7%

W 2013 roku znacznie wzrosła liczba wykroczeń popełnionych na terenie powiatu i odnotowanych przez policję i wyniosła 4297 w porównaniu do 3321 wykroczeń odnotowanych w 2011 roku. Liczba wykroczeń na przestrzeni tych 3 lat wzrosła o prawie 30%. Zwiększyła się także liczba interwencji policyjnych i z 2956 odnotowanych w 2011 roku wzrosła do 4527 w roku 2013. Był to wzrost aż o 53%.

Tabela 19 Liczba wykroczeń i interwencji policji w powiecie parczewskim w latach 2011-2013

	2011	2012	2013
Wykroczenia	3321	2981	4297
Interwencje policji	2956	2805	4527

Tabela 20 Statystyka wypadków i kolizji drogowych w powiecie parczewskim w latach 2011-2013

	2011	2012	2013
Wypadki drogowe	21	27	27
Ofiary śmiertelne	6	5	5
Ranni	25	25	25
Nietrzeźwi kierowcy	270	233	249
Kolizje drogowe	265	234	263

W 2013 roku policja odnotowała 263 kolizji drogowych oraz 27 wypadków. W trakcie tych zdarzeń śmierć poniosło 5 osób, a 25 zostało rannych. Policja zatrzymała także 249 nietrzeźwych kierowców.

Komenda Powiatowa Policji w Parczewie prowadzi także szeroko zakrojone działania edukacyjno-informacyjne, które mają na celu poprawę bezpieczeństwa i porządku publicznego poprzez realizowanie programów profilaktycznych, które w swoich założeniach mają edukowanie i informowanie społeczności. Wśród takich działań wymienić można:

- Współpraca ze szkołami na terenie powiatu, w ramach której odbywają się prelekcje i spotkania funkcjonariuszy policji z dziećmi i młodzieżą.

- Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie – specjalne teczki „Przemoc w rodzinie”, stały kontakt z MOPS i PCPR w Parczewie oraz zespołami interdyscyplinarnymi ds. przemocy w rodzinie.
- Turniej Bezpieczeństwa w Ruchu Drogowym (BRD) dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów.
- Konkurs wiedzy „Jestem Bezpieczny” skierowany do uczniów klas IV-VI szkół podstawowych z terenu powiatu.
- Program „Bezpieczna Kobieta”, który ma na celu nauczanie kobiet zachowań obronnych przed wszelkimi przejawami przemocy.

6.6. Warunki mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe na terenie powiatu w 2012 roku wynosiły 12762 mieszkań o łącznej powierzchni 996 130 m². W porównaniu do roku 2008, kiedy w powiecie znajdowało się 12 301 mieszkań nastąpił wzrost o 3,7%.

Tabela 21 Zasoby mieszkaniowe powiatu parczewskiego

wyszczególnienie	j.m.	2008	2009	2010	2011	2012
Polska						
Mieszkania	Miesz.	13150294	13302449	13470428	13587440	13722786
Izby	Izba	48703136	49322611	51278867	51779994	2538200
Powierzchnie użytkowe mieszkań	M ²	923411289	938474621	973941691	986227715	999659538
Województwo Lubelskie						
Mieszkania	Miesz.	716973	722572	732793	738618	744867
Izby	Izba	2687010	2712996	2796370	2823363	2851318
Powierzchnie użytkowe mieszkań	M ²	53233923	53826942	55572270	56191966	56819183
Powiat parczewski						
Mieszkania	Miesz.	12301	12354	12522	12640	12762
Izby	izba	46207	46464	48212	48767	49340
Powierzchnie użytkowe mieszkań	M ²	932471	938035	972455	984617	996130

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

Średnia powierzchnia mieszkania w powiecie parczewskim w 2012 roku wynosiła 78,1 m² i wzrosła w porównaniu do roku 2008 o 2,3 m² co stanowi 3% wzrost. Mieszkania w powiecie parczewskim mają większą powierzchnię niż mieszkania w całym województwie lubelskim (76,3 m² w 2012 roku) i w Polsce (72,8 m² w 2012 roku). Powierzchnia mieszkań w przeliczeniu na jedną osobę także wzrosła i w 2012 roku wyniosła 27,6 m²/osobę, co stanowi wzrost o 6,6% w porównaniu z rokiem 2008 (25,9 m²/osobę).

Tabela 22 Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki

Przeciętna powierzchnia użytkowa w m ²	2008	2009	2010	2011	2012
Polska					
1 mieszkania	70,2	70,5	72,3	72,6	72,8
Na 1 osobę	24,2	24,6	25,3	25,6	25,9
Województwo Lubelskie					
1 mieszkania	74,2	74,5	75,8	76,1	76,3
Na 1 osobę	24,6	25,0	25,5	25,9	26,2
Powiat parczewski					
1 mieszkania	75,8	75,9	77,7	77,9	78,1
Na 1 osobę	25,9	26,1	26,7	27,1	27,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

94,3% mieszkań w mieście Parczew w 2012 roku było wyposażonych w instalację wodociągową, na wsiach wskaźnik ten wynosił 83%. 92,2% mieszkań w miastach posiada łazienkę, na wsi natomiast tylko 64,9. W przypadku instalacji centralnego ogrzewania wskaźnik dla miasta w 2012 roku wyniósł 89,1% a dla wsi tylko 53,9%.

6.7. Ochrona zdrowia

Na terenie Powiatu Parczewskiego opieka zdrowotna realizowana jest przez następujące publiczne podmioty lecznicze:

- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Parczewie.
- Samodzielny Publiczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Parczewie.

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Parczewie prowadzi działalność leczniczą stacjonarną i ambulatoryjną polegającą na udzielaniu kompleksowych świadczeń zdrowotnych służących zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu lub poprawie zdrowia. Szpital SPZOZ w Parczewie posiada 9 oddziałów szpitalnych, które łącznie dysponują łózkami szpitalnymi w liczbie 227, oraz 6 łózkami w Szpitalnym Oddziale Ratunkowym¹³.

¹³ źródło: strona internetowa SPZOZ w Parczewie

Zakład udziela świadczeń zdrowotnych ludności zamieszkałej na obszarze działania Lubelskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia,

Oprócz tego jednostką Powiatu Parczewskiego wykonującą zadania dotyczące ochrony zdrowia w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej jest Samodzielny Publiczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Parczewie., który prowadzi również poradnie w Rudnie i Sosnowicy.

Oprócz tego na terenie powiatu działa kilka NZOZ-ów, zlokalizowanych w poszczególnych gminach oraz samym Parczewie. Są to zarówno ośrodki, gdzie mieszkańcy mogą skorzystać z pomocy lekarzy rodzinnych jak i porad specjalistycznych. Wszystkie te ośrodki mają podpisane umowy o świadczenie pomocy w ramach kontraktu z NFZ. W powiecie parczewskim funkcjonuje również kilkanaście gabinetów indywidualnej praktyki lekarskiej, w której pacjenci mogą skorzystać z porad medycznych. Dużą część z takich prywatnych poradni stanowią gabinety stomatologiczne. Na terenie miasta Parczew funkcjonuje Filia Stacji Pogotowia Ratunkowego SPZOZ w Białej Podlaskiej.

Tabela 23 Porady ogólnodostępne udzielone w latach 2008-2012 w powiecie parczewskim¹⁴

Udzielone porady	2008	2009	2010	2011	2012
Polska					
W przychodniach podległych samorządowi	33263106	31985838	30110222	29765707	27676751
Ogółem	151047784	154550569	152225012	156954237	154328324
Województwo Lubelskie					
W przychodniach podległych samorządowi	1707806	1558233	1526943	1587322	1469303
Ogółem	9213866	9137006	8901276	9272121	9092492
Powiat parczewski					
W przychodniach podległych samorządowi	37725	44178	36432	36329	42505
Ogółem	146457	144908	143594	186455	179150

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

W powiecie parczewskim w 2012 roku udzielono mieszkańcom 179 150 porad lekarskich, z czego 42 505 porad udzielono w poradniach i przychodniach podlegających samorządowi. W porównaniu do wyników województwa i całego kraju liczba porad udzielanych w publicznej służbie zdrowia wzrosła, co świadczyć może o jej wysokiej jakości i dobrym dostępie do usług.

¹⁴ Dotyczy podstawowej opieki zdrowotnej

Tabela 24 Personel medyczny

wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Polska					
Lekarze	131418	132832	134292	136208	137109
Lekarze dentyści	36196	36945	37616	38335	38848
Pielęgniarki	275122	278218	282420	282483	285339
Położne	33373	33900	34302	34607	35154
Województwo Lubelskie					
Lekarze	7650	7772	7870	7985	8030
Lekarze dentyści	2045	2074	2111	2144	2152
Pielęgniarki	16900	16827	16968	16372	16541
Położne	2100	2138	2194	2138	2173
Powiat parczewski					
Lekarze	114	123	129	162	-
Lekarze dentyści	14	15	8	19	-
Pielęgniarki	221	214	224	246	-
Położne	38	39	38	37	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

Tabela 25 Liczba aptek na terenie powiatu parczewskiego w latach 2008-2012

wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Polska					
Apteki	10623	10817	11297	11713	11999
Mgr farmacji	21524	22201	23223	24301	24737
Ludność na aptekę ogólnodostępną	3590	3528	3411	3290	3211
Województwo Lubelskie					
Apteki	791	787	793	798	805
Mgr farmacji	1625	1645	1644	1682	1688
Ludność na aptekę ogólnodostępną	2733	2741	2747	2722	2690

Powiat parczewski					
Apteki	12	14	14	14	15
Mgr farmacji	23	25	23	24	24
Ludność na aptekę ogólnodostępną	3003	2566	2606	2594	2410

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

Władze powiatu w 2011 roku opracowały Powiatowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego, który określa najbardziej istotne elementy polityki zdrowotnej powiatu parczewskiego i wyznacza kierunki działania w zakresie poprawy stanu zdrowia psychicznego mieszkańców, zaspokojenia ich potrzeb zdrowotnych oraz organizacji opieki zdrowotnej.

6.8. Pomoc społeczna

Pomoc społeczna zdefiniowana została w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej jako instytucja polityki społecznej państwa, mająca na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Przyczynami trudnej sytuacji życiowej mieszkańców powiatu parczewskiego są: ubóstwo, bezradność, bezrobocie, niepełnosprawność, sieroctwo naturalne lub społeczne, trudności wychowawcze z dziećmi, konflikty wewnątrzrodzinne, przemoc fizyczna i psychiczna oraz uzależnienie od alkoholu i narkotyków.

Zadania pomocy społecznej w powiecie parczewskim realizowane są przez jednostki samorządu gminnego tj. gminne ośrodki pomocy społecznej i powiatowego tj. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Parczewie realizuje zadania powiatu wynikające z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym w zakresie pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, polityki prorodzinnej i wspierania osób niepełnosprawnych.

Działalność jednostki ma na celu poprawę funkcjonowania rodziny, zapobieganie i przeciwdziałanie sytuacjom kryzysowym i dysfunkcyjności rodzin oraz poprawę funkcjonowania osób niepełnosprawnych.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Parczewie, realizując zadania powiatu w zakresie wspierania osób niepełnosprawnych, udziela pomocy finansowej osobom niepełnosprawnym ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, nakierowanej na zaspakajanie ich potrzeb, związanych z zapotrzebowaniem w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, jak również dofinansowuje przedsięwzięcia likwidujące bariery techniczne, architektoniczne i w komunikowaniu się.

Dużą rolę do spełnienia mają w tym zakresie organizacje pozarządowe, które zajmują się pomocą osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom. Ustawodawstwo socjalne nakłada na politykę społeczną

zadania integracji osób niepełnosprawnych z pełnosprawnymi. Działania wobec osób niepełnosprawnych są zadaniami ogólnospołecznymi, ponieważ skutki niepełnosprawności dotyczą wszystkich ludzi. Powiat parczewski realizuje zadania wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

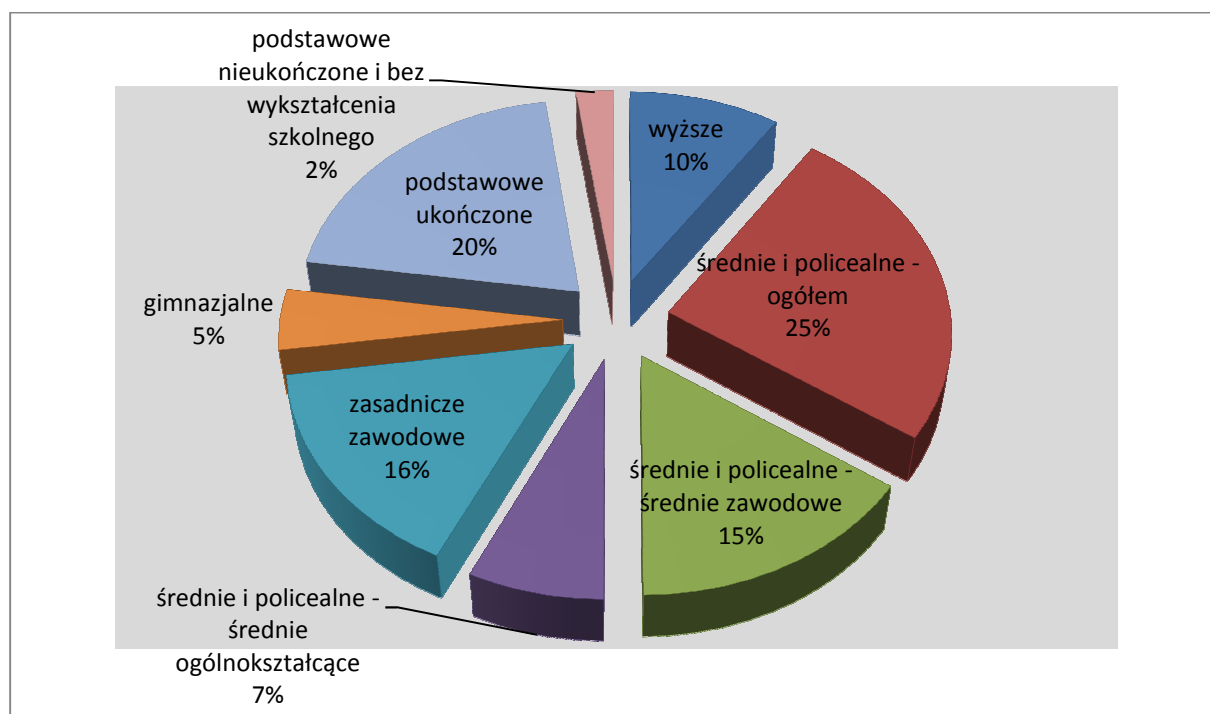
Jednostki wspierające osoby niepełnosprawne z powiatu parczewskiego to:

- Dom Pomocy Społecznej w Kalince, gm. Jabłoń;
- Warsztat Terapii Zajęciowej w Parczewie;
- Zakład Opiekuńczo-Leczniczy – Tulmed S.C. w Tulnikach, gm. Siemień;
- Zakład Opiekuńczo – Leczniczy Psychiatryczny Kamimed S.C. w Milanowie, gm. Milanów;
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Laskach, gm. Parczew;
- Wypożyczalnia Sprzętu Rehabilitacyjnego w Parczewie,
- Świetlica Socjoterapeutyczna w Parczewie,
- Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Parczewie.

6.9. Edukacja

Wykształcenie ludności jest główną miarą potencjału rozwoju powiatu oraz adaptacji do zmian strukturalnych w gospodarce i społeczeństwie. W powiecie parczewskim od wielu lat obserwuje się pozytywne zmiany w zakresie wykształcenia ludności. Według danych zebranych w spisie powszechnym ludności w 2011 roku odsetek osób z wyższym wykształceniem kształtuje się na poziomie 10% (w województwie 13%). Natomiast wykształcenie średnie i policealne kształtuje się na poziomie 25% (w województwie również 25%). Ukończonym wykształceniem podstawowym legitymuje się 20% osób. W porównaniu do poprzedniego spisu ludności odsetek ten zmniejszył się o połowę (w 2002 roku liczba osób z wykształceniem podstawowym ukończonym wynosiła 40% i była najliczniejszą ze wszystkich grup).

Wykres 21 Wykształcenie ludności powiatu parczewskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W roku szkolnym 2012/2013 w skład infrastruktury edukacyjnej wchodziło:

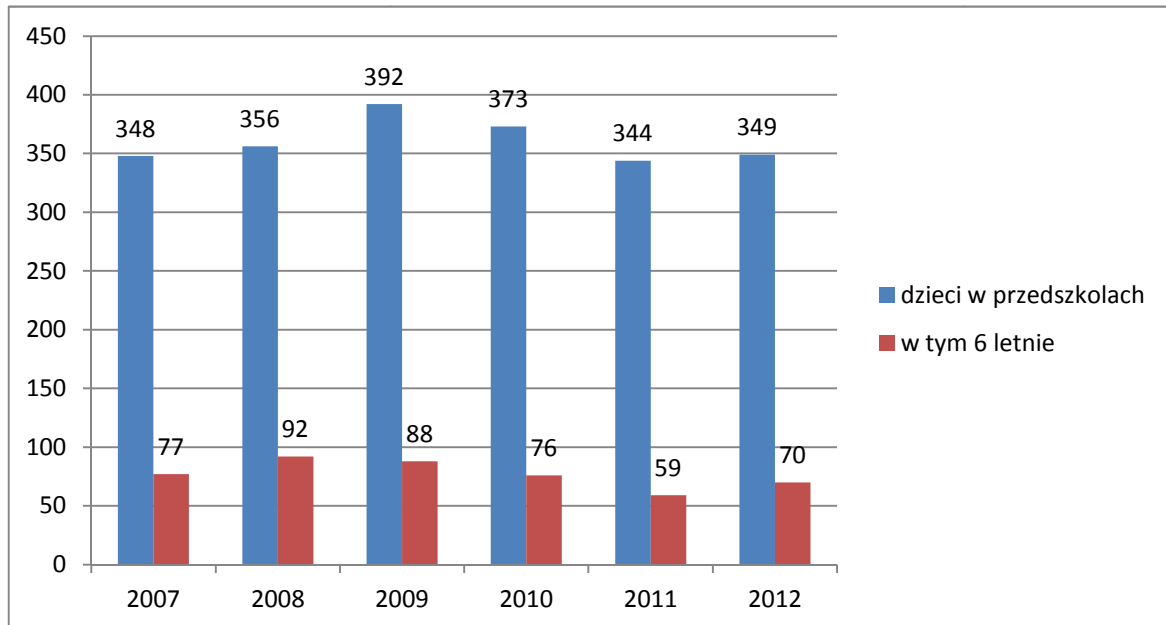
- 4 placówki wychowania przedszkolnego, do których uczęszczało 349 dzieci,
- 24 szkoły podstawowe, do których uczęszczało 2 067 dzieci,
- 7 gimnazjów, do których uczęszczało 1 163 dzieci,
- 2 zasadnicze szkoły zawodowe, w których kształciło się 88 osób,
- 7 szkół ponadgimnazjalnych zawodowych, w tym 1 liceum profilowane (67 uczniów), 3 technika (485 uczniów), 2 technika uzupełniające (74 uczniów) i 1 szkoła artystyczna (31 uczniów),
- 2 licea ogólnokształcące (482 uczniów),
- 2 licea ogólnokształcące dla dorosłych (110 uczniów) i 1 uzupełniające liceum (16 uczniów),
- 5 szkół policealnych dla dorosłych (239 uczniów).

Od 2014 roku w sieci edukacyjnej nie funkcjonują następujące typy szkół:

- technikum uzupełniające,
- uzupełniające liceum ogólnokształcące dla dorosłych,
- liceum profilowane.

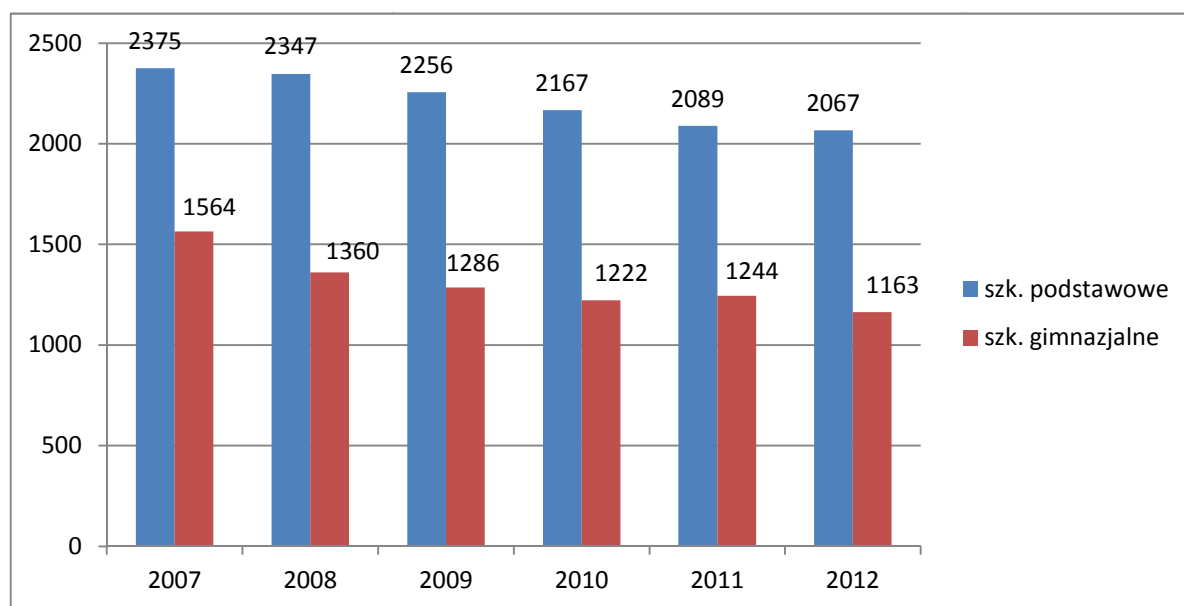
Dotychczas sytuacja demograficzna w powiecie powodowała, że liczba uczniów stale spadała, jednak w 2012 roku liczba uczniów w przedszkolach i klasach „0” zaczęła powoli rosnąć. Wiązać się to może z rodzeniem dzieci przez matki, które pochodzą z tzw. wyżu demograficznego lat 80-tych. To właśnie dzieci głównie tych matek zaczynają teraz edukację. 2012 rok był pierwszym rokiem od 5 lat, kiedy to liczba dzieci idących zarówno do przedszkola jak i klas „0” wzrosła. Edukacją przedszkolną w 2012 roku było objętych prawie 63,6% dzieci w wieku od 3 do 6 lat, podczas, gdy średnia dla województwa wynosiła prawie 69%.

Wykres 22 Liczba dzieci w przedszkolach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Niewielkiego wzrostu uczniów w przedszkolach nie odczuły jeszcze szkoły, gdyż tam nadal liczba uczniów spada. W 2007 do podstawówek uczęszczało 2375 uczniów, natomiast w 2012 już tylko 2067. Podobna sytuacja miała miejsce w gimnazjach, gdzie liczba uczniów spadła z 1564 w 2007 roku do 1163 w roku 2012.

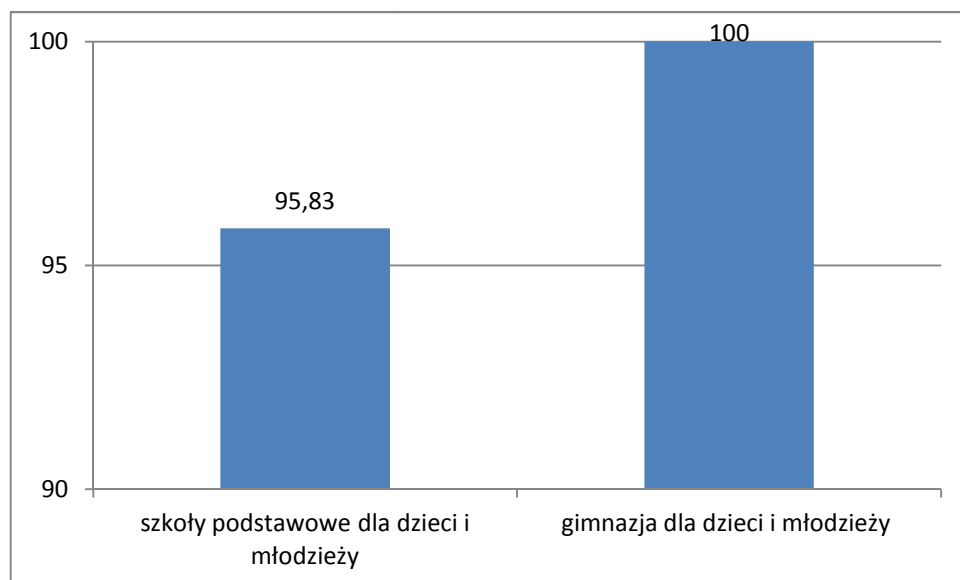
Wykres 23 Liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjalnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Jednym z wyznaczników jakości kształcenia we współczesnych szkołach jest stopień ich komputeryzacji. W powiecie parczewskim prawie 96% szkół podstawowych wyposażonych jest w pracownię komputerowe z dostępem do Internetu. W przypadku gimnazjów stopień komputeryzacji wynosi 100%. Średni wskaźnik komputeryzacji w województwie wynosi 95% w szkołach podstawowych i 83% w gimnazjach. W przypadku szkół ponadgimnazjalnych: licea ogólnokształcące, licea profilowane i szkoły policealne także są w 100% wyposażone w sprzęt komputerowy i dostęp do sieci Internet. Jest to wynik dużo lepszy niż w przypadku województwa, gdyż średnia wynosi 23,5%.

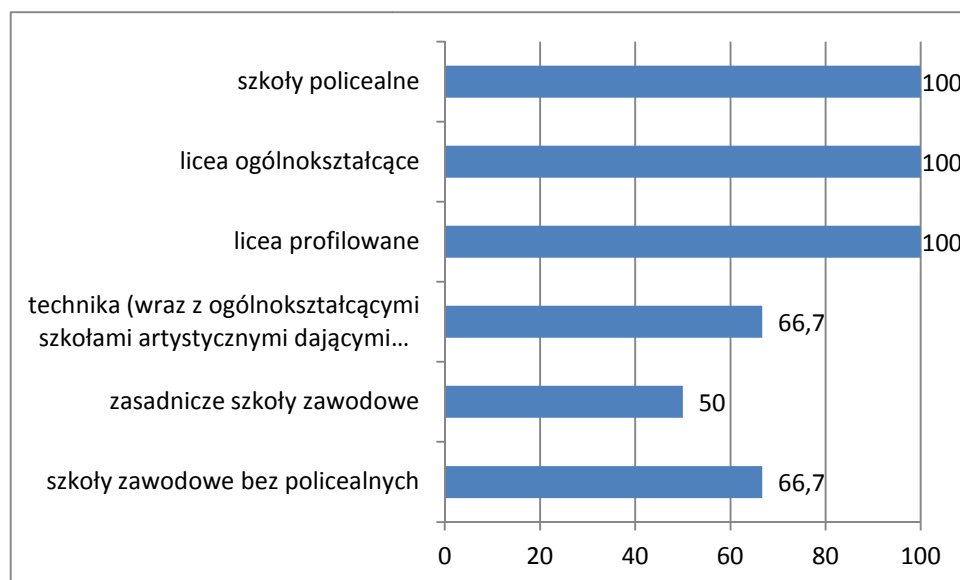
W szkołach podstawowych średnio na 1 komputer przypada 6 uczniów (średnia województwa 8 uczniów na komputer), w gimnazjach zaś na jeden komputer przypada 9 uczniów (taki sam wskaźnik jest w województwie). W przypadku liceów na jeden komputer przypada 7 uczniów (średnia województwa wynosi 9). Najmniej uczniów przypadających na jeden komputer jest w zasadniczych szkołach zawodowych, 4 uczniów na jeden komputer, podczas gdy w województwie jest to 22 uczniów na jeden komputer.

Wykres 24 Wskaźnik komputeryzacji szkół podstawowych i gimnazjalnych, udział % szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wykres 25 Wskaźnik komputeryzacji szkół ponadgimnazjalnych. Udział % szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

6.10. Aktywność społeczna, kulturowa i sportowa

Infrastruktura sportowa powiatu parczewskiego jest na dobrym poziomie. W powiecie znajduje się 8 boisk Orlik, wybudowanych dzięki częściowym dotacjom rządowym. W gminach: Parczew, Dębowa Kłoda, Jabłoń i Milanów działają dwa tego typu obiekty.

Na koniec 2012 roku w powiecie w ewidencji klubów zarejestrowanych było 42 kluby sportowe, w których działało 837 członków. W działających 38 sekcjach, ćwiczy 850 osób. W klubach pracuje 12 trenerów oraz 15 instruktorów sportowych.

W Parczewie od 2012 roku funkcjonuje Kompleks Sportowo-Rekreacyjny "Jelonek". Został on wybudowany przy Szkole Podstawowej nr 2 przy ul. Polnej. W kompleksie znajdują się:

- basen sportowy o wymiarach 25m x 12,5m i głębokości od 1,40m do 1,80m, 6 torów;
- basen rekreacyjny o powierzchni 84m² z atrakcjami typu kaskady i gejzery wodne;
- zjeżdżalnia o długości 42m;
- jacuzzi.
- sauna
- siłownia

Największym w powiecie parczewskim ośrodkiem sportowym, stwarzającym warunki do uprawiania sportu wyczynowego i rekreacyjnego jest Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Parczewie¹⁵. Ośrodek utworzono 27 grudnia 1967 r. i wówczas funkcjonował jako Powiatowy Ośrodek Wychowania Fizycznego, następnie jako Miejsko - Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji, a od 11.07.2001r. jako MOSiR. Ośrodek organizuje zawody sportowe, imprezy sportowo – rekreacyjne oraz zajęcia w zakresie rekreacji ruchowej. Prowadzi także wypożyczalnię sprzętu sportowego: letniego i zimowego. MOSiR współpracuje ze szkołami, klubami sportowymi oraz organizacjami społecznymi zajmującymi się upowszechnianiem kultury fizycznej. Współpracuje również z instytucjami kulturalnymi organizując różnego rodzaju festyny i imprezy okolicznościowe.

6.11. Organizacje pozarządowe

Definicja organizacji pozarządowych zawarta jest w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.), zgodnie z którym organizacjami pozarządowymi są, nie będące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia, przy czym niektórych przepisów ustawy nie stosuje się do fundacji publicznych i fundacji partii politycznych.

¹⁵ www.parczew.com

Zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt. 22 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym, m.in. w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi i są to zadania własne. Zadania oraz formę ich realizacji określają przede wszystkim przepisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach oraz ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz. U. z 2010 nr 127 poz. 857 (Dz. U. z 2010 nr 127 poz. 857).

W tabeli poniżej zestawiono nazwy, adresy i charakterystykę niektórych organizacji z terenu powiatu parczewskiego, z podziałem na obszary działania.

Tabela 26 Wykaz niektórych organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu parczewskiego

Nazwa i adres siedziby	Charakterystyka, cele, obszar działania
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Jagiellońska Przystań ul. Harcerska 8, Parczew	W jej skład wchodzi 6 gmin wiejskich z powiatu parczewskiego: Dębowa Kłoda, Jabłoń, Milanów, Parczew, Podedwórze i Siemień. Stowarzyszenie zostało zarejestrowane oficjalnie w listopadzie 2008 roku. Głównym zadaniem Lokalnej Grupy Działania jest wybór wniosków o przyznanie pomocy na realizację operacji w ramach wdrażania lokalnej strategii rozwoju. Oprócz tego: rozwój usług i produktów turystycznych, rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, promocja walorów turystycznych, przyrodniczych i kulturowych obszaru LGD, promocja lokalnej przedsiębiorczości, promocja lokalnych produktów i usług, poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD.
Lokalna Grupa Rybacka „W dolinie Tyśmienicy i Wieprza” ul. Słowackiego 11, Lubartów	W jej skład wchodzi 5 gmin z powiatu parczewskiego: Dębowa Kłoda, Parczew, Podedwórze, Siemień i Sosnowica. Stowarzyszenie realizuje lokalną strategię rozwoju obszaru rybackiego za pośrednictwem swojego Biura oraz organów statutowych. Główne zadanie LGR to przeprowadzić w latach 2012 - 2015 procedurę wyboru projektów i beneficjentów środków unijnych a następnie dokonać ich rozliczenia.
Polski Związek Niewidomych – Koło Terenowe w Parczewie ul. Warszawska 24a, Parczew	Obszary działań: przewyciężanie trudnych sytuacji życiowych, działalność wspierająca, pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie ich szans, działalność na rzecz osób niepełnosprawnych.
Fundacja Pomocy na rzecz Szpitala w Parczewie "Samarytanin" ul. Kościelna 124, Parczew	Fundacja powstała w 1996 roku. Obszar działań: ochrona i promocja zdrowia.

Stowarzyszenie Wiedzy i Umiejętności Powszechnej ul. Warszawska 15, Parczew	Stowarzyszenie powstało w 2011 roku. Prowadzone działania: rozpowszechnianie wiedzy, czyli wiarygodne informacje oraz przekazywanie praktycznych umiejętności wszystkim zainteresowanym, podejmuje działania na rzecz dostępu społeczności lokalnej do informacji szeroko pojętej (między innymi poprzez budowę Centrum Informacji Lokalnej). Stowarzyszenie pozyskuje informacje i udostępnia je społecznościom lokalnym z zachowaniem zasady bezstronności, korzystając z nowoczesnych technik informatycznych jak i tradycyjnych form przekazu.
Stowarzyszenie na rzecz Wspierania Rozwoju Regionalnego Warszawska 14, Parczew	Stowarzyszenie powstało w 1998 roku. Obszary działań: działalność międzynarodowa, wspólnoty lokalne, aktywność społeczna, działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych.
Parczewska Grupa Rowerowa – Rowerowy Parczew ul. Kolejowa 38, Parczew	Parczewska Grupa Rowerowa – Rowerowy Parczew – powstała w 2009 roku. Obszar działania: wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu.
Parczewskie Stowarzyszenie Twórców i Animatorów Kultury w Parczewie Aleja Jana Pawła II 36, Parczew	Parczewskie Stowarzyszenie Twórców i Animatorów Kultury powstało w 2001 roku. Obszary działania: działalność wydawnicza, działalność kulturalna, organizacja imprez okolicznościowych, plenerów malarskich, rzeźbiarskich, imprezy cykliczne, organizacja dożynek powiatowych, promocja zespołów ludowych, organizacja: Powiatowego Przeglądu Zespołów Kolędniczych, Przegląd Wiejskich Zespołów Teatralnych, Przegląd Ludowych Zespołów Śpiewaczych "Nałęczowski Słowik", Powiatowy Przegląd Szkolnych Teatrów.
Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Jabłońskiej ul. Zamojskiego 9a lok. 1, Jabłoń	Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Jabłońskiej powstało w 2003 roku. Obszary działania: działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych.
Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Milanowskiej ul. Kościelna 2a, Milanów	Stowarzyszenie powstało w 2004 roku. Obszar działania: działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych.
Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne w Podedwórze Podedwórze 46a	Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne w Podedwórze powstało w 2009 roku. Obszar działania: kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.
Fundacja Rozwoju Gospodarczego Gminy Siemień Siemień	Fundacja Rozwoju Gospodarczego Gminy Siemień powstała w 2002 roku. Obszar działań: podejmowanie, prowadzenie i popieranie inicjatyw i działań sprzyjających rozwojowi gospodarczemu Gminy Siemień; wspieranie

	inicjatyw społecznych na rzecz budowy dróg i sieci telekomunikacyjnej na wsi oraz zaopatrzenia wsi w wodę; prowadzenie działalności naukowej, naukowo-technicznej, oświatowej, kulturalnej, kultury fizycznej i sportu, ochrony środowiska, ochrony zdrowia, pomocy społecznej.
--	---

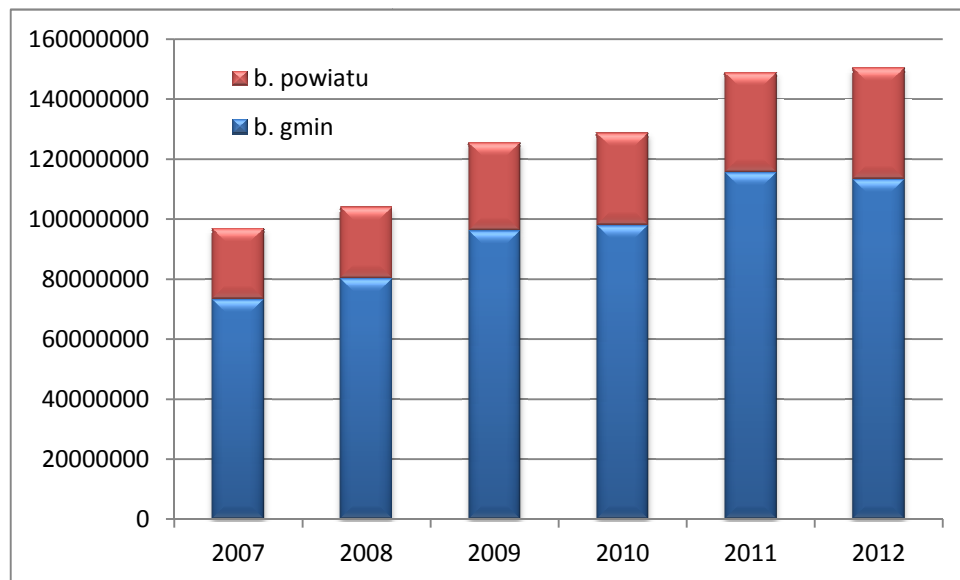
źródło: Opracowanie własne na podstawie www.bazy.ngo.pl

7. Jakość rządzenia w powiecie parczewskim

7.1. Analiza zdolności inwestycyjnej powiatu

Możliwości inwestycyjne powiatu uzależnione są przede wszystkim od wielkości dochodów oraz struktury wydatków w budżecie powiatu oraz gmin obejmujących terytorium powiatu. Ostatnie lata pokazują, że następuje stały wzrost dochodów zarówno powiatu parczewskiego jak i poszczególnych gmin.

Wykres 26 Dochody budżetów JST w powiecie parczewskim

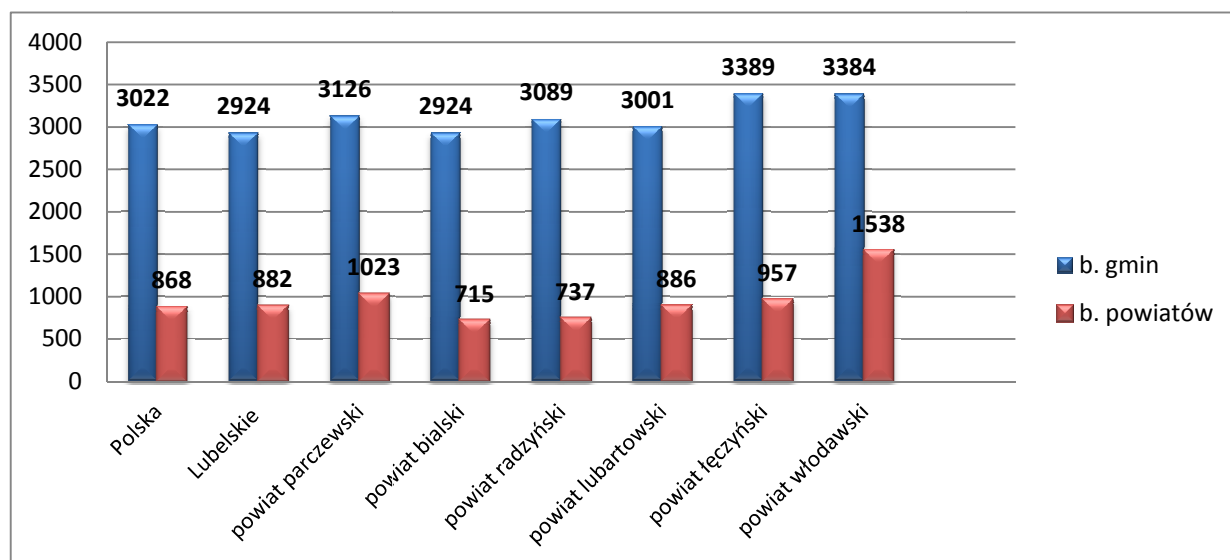

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Mimo, iż z roku na rok stale wzrastają dochody zarówno gmin jak i powiatu, to ich wielkość w przeliczeniu na jednego mieszkańca pozostaje na poziomie zbliżonym do średnich w całej Polsce i niewiele wyższym od średniej dla całego województwa. Dochody na jednego mieszkańca powiatu parczewskiego są także porównywalne do dochodów notowanych w powiatach sąsiadujących z powiatem parczewskim. Dochody gmin wchodzących w skład powiatu parczewskiego w przeliczeniu na jednego mieszkańca kształtowały się na koniec 2012 roku na poziomie 3 126 zł i były o 7% wyższe niż średnia dla gmin w województwie (2924 zł) i o 4% wyższe w porównaniu ze średnią dla gmin w całej Polsce (3022 zł). Biorąc pod uwagę dochody gmin wchodzących w skład powiatów sąsiadujących z powiatem parczewskim w przeliczeniu na jednego mieszkańca, to są wyższe: o 7% niż w gminach powiatu bialskiego (2924 zł), o 1% niż w gminach powiatu radzyńskiego (3089 zł), o 4% niż w gminach powiatu lubartowskiego (3001 zł). Natomiast są niższe o 8% w porównaniu do dochodów gmin powiatów łęczyńskiego (3389 zł) i włodawskiego (3384 zł). Dochody powiatu parczewskiego w przeliczeniu na jednego mieszkańca kształtowały się w 2012 roku na poziomie 1023 złotych i były o 15% wyższe niż średnie dochody powiatów w całej Polsce (868 zł) oraz o 13% wyższe niż w województwie lubelskim (882 zł). W stosunku do powiatów sąsiadujących z powiatem parczewskim dochody w przeliczeniu na jednego mieszkańca są wyższe w powiecie parczewskim: o 30% w niż w powiecie bialskim (715 zł), o 28% niż w powiecie radzyńskim (737 zł), o 13% niż w powiecie lubartowskim (886 zł) i o 6% w porównaniu z powiatem łęczyńskim. W powiecie

włodawskim natomiast dochody powiatu w przeliczeniu na jednego mieszkańca są wyższe o 50% niż w powiecie parczewskim i wynoszą 1538 zł.

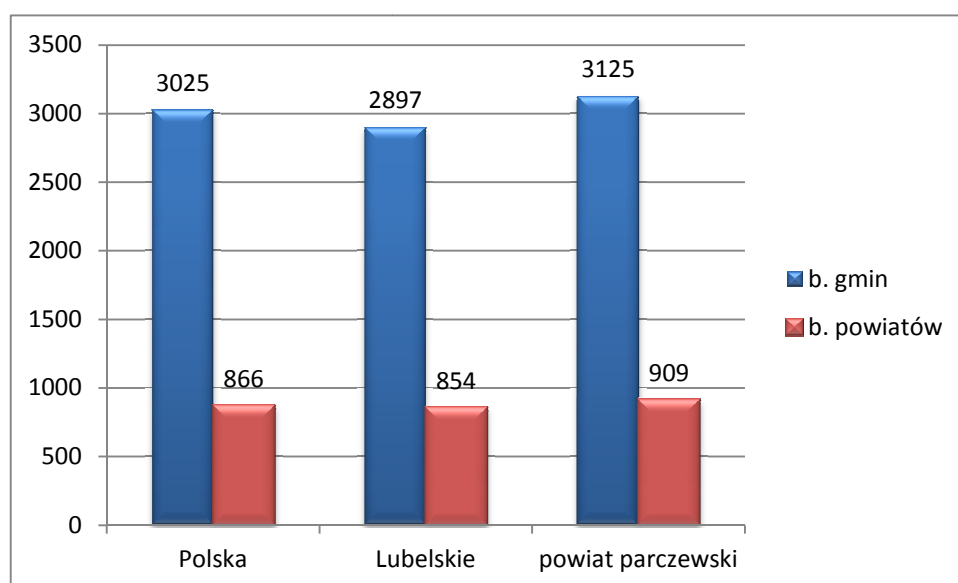
Wykres 27 Dochody budżetów JST na 1 mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wydatki, które pochłaniają dużą część budżetu gmin i powiatu parczewskiego związane są przede wszystkim z bieżącą realizacją zadań samorządu związane między innymi z finansowaniem oświaty czy też pomocy społecznej ale także z utrzymaniem administracji samorządowej. Samorządy wydają także pieniądze na inwestycje i tak na przykład gminy powiatu parczewskiego w 2012 roku prawie 19% swoich wydatków przeznaczyły na inwestycje. Taka sama średnia jest w całym województwie.

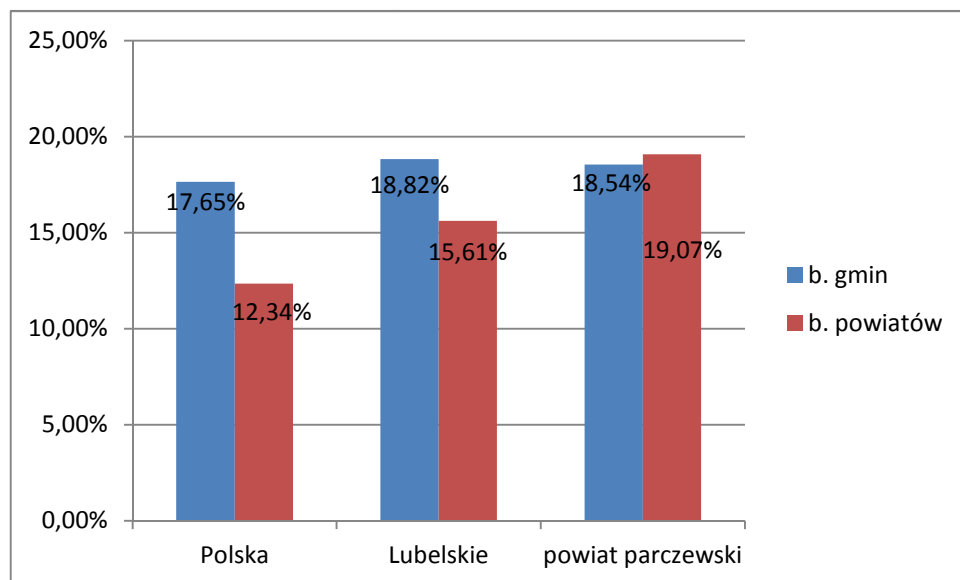
Wykres 28 Wydatki budżetów JST na 1 mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Budżet powiatu parczewskiego podobnie jak budżet gmin wchodzących w skład powiatu wykazuje zdolność inwestycyjną na poziomie 19% wartości wszystkich wydatków powiatu. W 2012 roku środki inwestycyjne powiatu wyniosły prawie 6,3 mln złotych. Wydatki inwestycyjne w powiecie parczewskim są wyższe o 3% od średniej notowanej dla powiatów w województwie lubelskim (16%).

Wykres 29 Wydatki majątkowe inwestycyjne jako % wydatków budżetów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

7.2. Jakość kapitału społecznego

Dobre zarządzanie na poziomie samorządowym i lokalnym w dużej mierze opiera się na wysokiej jakości kapitale społecznym i jego zaangażowaniu w sprawy społeczności lokalnej. Kapitał społeczny zwykle ocenia się w kilku kategoriach, które pozwalają ocenić na jakim poziomie znajduje się społeczeństwo. Wśród najistotniejszych kategorii wymienia się: aktywność obywatelską (czyli udział mieszkańców w wyborach oraz liczba działających organizacji społecznych), zaradność mieszkańców (w tym także chęć współpracy i pomagania innym, np. w ramach pomocy dobrosąsiedzkiej), poziom wzajemnego zaufania i bezpieczeństwa mieszkańców (dotyczy to także bezpieczeństwa socjalnego), religijność a także stopień występowania problemów społecznych.

Kapitał społeczny jest w obecnych czasach jedną z najwyższych wartości, jaką społeczeństwo może zaoferować swojemu państwu. Im wyższy stopień zaangażowania społeczeństwa w sprawy publiczne i zainteresowanie tym, co wokół się dzieje, tym większy poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. W powiecie parczewskim kapitał społeczny jest już na dość dobrym poziomie, jednak warto wciąż dawać możliwości rozwoju i aktywności obywatelom. Takie wnioski można wyciągnąć, po przeanalizowaniu następujących kryteriów:

- Dobra jak na warunki województwa ilość aktywnie działających organizacji pozarządowych na terenie powiatu parczewskiego (w 2012 roku w KRS było zarejestrowanych 137 organizacji, co daje średnią 3,8 organizacji na 1000 mieszkańców. Średnia dla województwa wynosi 3,1).

- Zaangażowanie mieszkańców powiatu w życie społeczno-kulturowe (ilość działających zespołów artystycznych, stowarzyszeń wspierających lokalną twórczość, udziały w imprezach kulturalnych, kluby sportowe i ich aktywność, gazeta lokalna).
- Dzięki środkom zewnętrznym widoczna jest poprawa nie tylko jakości życia mieszkańców ale także ich aktywności zawodowej, zwiększyła się liczba osób samo zatrudnionych – w 2012 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą było 1709, oferowane w różnej formie wsparcie (środki pieniężne, szkolenia, kursy, staże) ułatwiają mieszkańcom powiatu decyzję o założeniu i prowadzeniu własnego biznesu.
- W wyborach samorządowych w 2010 roku frekwencja w powiecie parczewskim wyniosła 56%, był to lepszy wynik, niż ten z wyborów z roku 2006, kiedy to do urn wyborczych poszło nieco ponad 55% uprawnionych do głosowania.

7.3. Praktyka planowania strategicznego i promowania powiatu

Planowanie strategiczne współcześnie jest jedną z najważniejszych umiejętności, którą powinni wykazywać się rządzący zarówno na szczeblach samorządowych jak i centralnych. Od przyjętych dokumentów strategicznych w kluczowych obszarach działania samorządu zależy jakość rządzenia. Powiat parczewski posiada większość wymaganych prawem dokumentów strategicznych niezbędnych do właściwego funkcjonowania jednostki samorządu terytorialnego. Główna polityka działań i rozwoju powiatu opiera się o dokument opracowany w 2008 roku, pod nazwą Strategia Rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2008-2015. Kwestie związane z ochroną środowiska naturalnego zostały opisane w Programie Ochrony Środowiska na lata 2004-2014. Polityce społecznej w powiecie parczewskim poświęcono natomiast aż cztery dokumenty strategiczne, tj. Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Parczewskim na lata 2008-2015, Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Działań Profilaktycznych w Powiecie Parczewskim na lata 2014-2020, Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Parczewskim na lata 2013-2015 oraz Powiatowy Program Pieczy Zastępczej w Powiecie Parczewskim na lata 2012-2014. W kwestiach związanych z ochroną zdrowia powstał Powiatowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2011-2015. Powiat posiada także Program Współpracy Powiatu Parczewskiego z Organizacjami Pozarządowymi, który aktualizowany jest każdego roku. W przypadku sytuacji kryzysowych funkcjonuje Powiatowy Plan Zarządzania Kryzysowego. Rada powiatu przyjęła także dokument, w którym określa się system monitorowania, planowania i koordynacji działań w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego, który funkcjonuje jako Powiatowy Program Zapobiegania Przestępczości oraz Porządku Publicznego i Bezpieczeństwa Obywateli na lata 2014-2017. W roku 2013 w ramach projektu realizowanego przez Stowarzyszenie Europejskie Centrum Integracji i Współpracy Samorządowej "DOM EUROPY" powstał nowoczesny System Informacji Przestrzennej Powiatu Parczewskiego, zapewniający dostęp do zasobów mapowych i informacji z zakresu usług publicznych, opisujących Powiat Parczewski. Zasoby SIP Powiatu Parczewskiego zgrupowane są w 5 warstwach tematycznych umożliwiających monitorowanie w wymiarze przestrzennym dostępności i jakości oferowanych usług w zakresie edukacji, opieki zdrowotnej, transportu i komunikacji, kultury oraz geodezji i planowania przestrzennego.

Należy rozszerzyć promocję powiatu parczewskiego i wydarzeń mających miejsce na jego terenie. Na stronie internetowej powiatu w zakładce Turystyka zamieszczane są informacje dotyczące ruchu turystycznego na terenie powiatu. Dane są na bieżąco aktualizowane. Zakładkę można dodatkowo rozbudować i uzupełnić, tak by w atrakcyjny sposób promować walory turystyczne powiatu oraz dokonać wizualizacji atrakcji przyrodniczo-turystycznych regionu. Od 2010 roku działa w Parczewie Powiatowy Punkt Informacji Turystycznej, w którym dostępne są informatory turystyczne, foldery, kalendarze imprez, katalogi zabytków, filmy i prezentacje ukazujące atrakcje powiatu parczewskiego, miasta Parczewa, a także Lubelszczyzny. Niestety instytucja nie posiada swojej strony internetowej. Oprócz PPIT działa także Punkt Informacji Turystycznej przy Miejsko-Gminnej Bibliotece Publicznej w Parczewie. PIT posiada swoją stronę internetową, którą należy na bieżąco aktualizować. Na stronie opisane są szlaki turystyczne znajdujące się na terenie powiatu. Dodatkowo należy wzbogacić informację zdjęciami, które mogłyby oddać piękno ziemi parczewskiej. Na zlecenie UM w Parczewie powstał film promujący walory turystyczne Parczewa i jego okolic. Powiat parczewski od 2006 roku współpracuje z Rejonem Lubomelskim z Ukrainy, w 2010 roku zrealizowany został podprojekt Pomocna dłoń – promocja rozwoju Powiatu Parczewskiego i Rejonu Lubomelskiego, współfinansowany ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego, którego głównym celem było zintensyfikowanie współpracy transgranicznej między dwoma podmiotami, a także promocja kultury, turystyki i wymiana doświadczeń.

RAPORT Z ANALIZY DIAGNOSTYCZNEJ POWIATU PARCZEWSKIEGO

W trakcie prac związanych z budowaniem aktualizacji strategii rozwoju odbyły się 4 spotkania warsztatowe z udziałem zespołu ds. aktualizacji strategii.

Przeprowadzona diagnoza stanu aktualnego powiatu parczewskiego dała możliwość dogłębnego poznania powiatu oraz pozwoliła dodatkowo określić najważniejsze jego atuty i problemy.

1. Walory krajobrazowe i przyrodnicze oraz zachowany w dużym stopniu naturalny charakter zasobów środowiska naturalnego powodują, iż znaczna część regionu należy do wyjątkowych w województwie, w tym także pod względem wielkości powierzchni objętej przepisami o ochronie przyrody. Walory przyrodnicze powiatu parczewskiego sprawiły, że znaczna część jego obszaru została objęta prawną ochroną przyrody w formie: parku narodowego, parku krajobrazowego, obszaru chronionego krajobrazu, rezerwatów przyrody, pomników przyrody oraz obszarów NATURA 2000.
2. O bogatej przeszłości powiatu świadczą liczne zabytki architektury sakralnej i architektury świeckiej.
3. Walory krajobrazowe (wysoka lesistość, występujące zbiorniki wodne), liczne szlaki turystyczne piesze i rowerowe predysponują ten obszar do rozwoju wypoczynku i turystyki dla mieszkańców i zwiedzających. W ostatnich latach jednak zmniejszyło się zainteresowanie wypoczynkiem na tym terenie.
4. Powiat posiada dosyć dobrze ukształtowany system połączeń komunikacyjnych. W zakresie ruchu drogowego należy ustalić podstawowe zadania strategiczne: poprawę jakości nawierzchni dróg oraz poprawę bezpieczeństwa ruchu. Również dobrze rozwinięty jest transport miejski, prywatny oraz kolej.
5. Istotny element w poziomie infrastrukturalnego rozwoju powiatu stanowią sieć wodociągowa i kanalizacyjna. Z przeprowadzonej diagnozy stanu wynika, że w ostatnim analizowanym okresie wybudowano zaledwie 36 km sieci kanalizacyjnej. W powiecie nadal zauważalna jest duża dysproporcja pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.
6. Powiat parczewski cechuje dynamika wzrostu podmiotów gospodarczych. Wśród zarejestrowanych podmiotów gospodarczych najliczniejszą grupę stanowią podmioty prywatne (zwłaszcza z sektora usług i handlu).
7. Niezbyt korzystna struktura obszarowa gospodarstw (rozdrobnienie), gdzie dominują gospodarstwa rolne o powierzchni od 1 do 5 ha, które stanowią 32% wszystkich gospodarstw.
8. W analizowanym okresie zauważa się spadek liczby ludności. Liczba mieszkańców w stosunku do roku bazowego (2007r.) spadła o 118 osób. Zauważa się niewielki wzrost przyrostu naturalnego, który na koniec 2012r. wynosił 0,33% na 1000 osób. Pozytywnym zjawiskiem demograficznym jest duży udział ludności w wieku produkcyjnym, która stanowi 62,2% ogółu ludności (w 2012 roku).
9. Wskaźniki w strukturze bezrobocia w analizowanym okresie:
 - stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec 2012 roku w powiecie wynosiła 15,1% i był to wynik najwyższy od 2007 roku,
 - 50% bezrobotnych stanowiły kobiety,

- wśród bezrobotnych dominują osoby młode (54% bezrobotnych, to osoby do 34. roku życia) i słabo wykształcone (51 % bezrobotnych nie ma wykształcenia średniego)
 - ponad 44% osób zarejestrowanych w PUP-ie pozostawało bez pracy dłużej niż 12 miesięcy.
10. Realizacja wielu programów aktywizujących bezrobotnych mieszkańców powiatu parczewskiego.
 11. Powiat charakteryzuje dużą liczbą szkół ponadgimnazjalnych. Wszystkie placówki ponadgimnazjalne wyposażone są w łącza internetowe.
 12. Pomimo przeprowadzanych remontów część placówek oświatowych wymaga poprawy stanu technicznego.
 13. Istniejącą obecnie w powiecie parczewskim sieć placówek kultury należy uznać za niewystarczającą. Również zaangażowanie mieszkańców powiatu w kulturę jest niskie.
 14. W zakresie bezpieczeństwa publicznego zauważa się spadek liczby przestępstw. Zwiększyła się także wykrywalność przestępstw i na koniec 2013 roku wyniosła 86,7%.
 15. W 2013 roku znacznie wzrosła liczba wykroczeń popełnionych na terenie powiatu i odnotowanych przez policję i wyniosła 4297 w porównaniu do 3321 wykroczeń odnotowanych w 2011 roku. Liczba wykroczeń na przestrzeni tych 3 lat wzrosła o prawie 30%.
 16. Średnia powierzchnia mieszkania w powiecie parczewskim w 2012 roku wynosiła 78,1 m² i wzrosła w porównaniu do roku 2008 o 2,3 m² co stanowi 3% wzrost. Mieszkania w powiecie parczewskim mają większą powierzchnię niż mieszkania w całym województwie lubelskim (76,3 m² w 2012 roku) i w Polsce (72,8 m² w 2012 roku).
 17. W powiecie parczewskim w 2012 roku udzielono mieszkańcom 179 150 porad lekarskich, z czego 42 505 porad udzielono w poradniach i przychodniach podlegających samorządowi. W porównaniu do wyników województwa i całego kraju liczba porad udzielanych w państwowej służbie zdrowia wzrosła, co świadczyć może o jej wysokiej jakości i dobrym dostępie do usług.
 18. Z pomocy opieki społecznej w 2012 roku korzystało 1935 rodzin, co w przeliczeniu na osoby skutkowało 6082 osobami, którym udzielano świadczeń społecznych.

ANALIZA SWOT

Analiza SWOT to jedna z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych, służąca do porządkowania informacji. Stosuje się ją we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie pierwszego etapu analizy strategicznej. Służy do analizy wewnętrznego i zewnętrznego środowiska danej jednostki. W szczególności identyfikuje mocne strony (Strengths), słabe strony (Weaknesses), szanse (Opportunities) i zagrożenia (Threats). Jej głównym celem jest określenie aktualnej i perspektywicznej pozycji przedmiotu analizy SWOT, a także prognoza strategii postępowania.

Przeprowadzona w pracy warsztatowej analiza SWOT pozwoliła na zidentyfikowanie problemów, potencjału rozwojowego, uwarunkowań zewnętrznych, stanowiących zagrożenia i szanse rozwoju powiatu. Stanowi ona podsumowanie diagnozy stanu powiatu, a także do wyznaczenia celów i zadań strategicznych.

Zjawiska i czynniki określane jako mocne lub słabe strony wywierają wpływ na dalszy rozwój jednostki samorządowej w sposób odpowiednio pozytywny (szanse) lub też negatywny (zagrożenia). Zagrożenia mają zawsze charakter obiektywny i wymagają działań zapobiegawczych. Szanse mogą być również obiektywne, jednakże poprzez odpowiednio skonstruowaną strategię należy je planowo i świadomie powiększać.

Mocne strony – to obszary, gdzie obecnie podejmowane działania uważa się jako skuteczne w odniesieniu do obecnych i przyszłych potrzeb. Są to zjawiska pozytywne z punktu widzenia możliwości kształtowania rozwoju powiatu parczewskiego, na które bezpośredni wpływ mają władze powiatu.

Słabe strony – są to obszary występowania słabości w stosunku do teraźniejszych i przyszłych potrzeb oraz przeszkody w wykorzystaniu szans. Zjawiska te ograniczają możliwości rozwoju, na które bezpośredni wpływ mają władze powiatu.

Szanse – są to obszary, które będą miały korzystny wpływ na rozwój powiatu w przyszłości. Są nimi zewnętrzne zjawiska pozytywne z punktu widzenia możliwości rozwoju powiatu, których występowanie jest uwarunkowane czynnikami, na które powiat nie ma bezpośredniego wpływu.

Zagrożenia – są to obszary, które będą miały niekorzystny wpływ na rozwój powiatu w przyszłości. To zjawiska negatywne z punktu widzenia możliwości kształtowania rozwoju powiatu, których występowanie jest uwarunkowane czynnikami, na które powiat nie ma bezpośredniego wpływu.

Analiza SWOT narzuca konieczność uprzedniej identyfikacji dziedzin, które podlegać będą programowaniu strategicznemu. W dziedzinach tych z jednej strony zawsze występują określone problemy, z drugiej niewykorzystane czynniki rozwoju. W powiecie parczewskim wybrano następujące dziedziny wspomagania rozwoju:

- infrastruktura i środowisko,
- sfera społeczna,

- sfera gospodarcza.

Analiza SWOT przedstawiona w tabeli poniżej powstała jako wypadkowa:

- ✓ Analizy SWOT z dokumentu strategii (2007-2014),
- ✓ Analizy desk research,
- ✓ Prac w ramach spotkania wewnętrznego w dniu 25 lutego 2014r.

Tabela 27 Analiza SWOT powiatu parczewskiego

INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO	
Mocne strony	Słabe strony
- Różnorodne i cenne przyrodniczo środowisko naturalne - Atrakcyjne zasoby wód powierzchniowych (rzeki, jeziora i stawy) - Uruchomienie linii kolejowej Lublin - Parczew – Łuków - Rozbudowana sieć szkieletowa Internetu szerokopasmowego	- Niekorzystny układ osadniczy (niska gęstość zaludnienia, brak silnych ośrodków miejskich) - Zła jakość dróg
Szanse	Zagrożenia
- Poprawa stanu dróg - Uruchomienie połączeń kolejowych do Łukowa, elektryfikacja - Rozwój terenów związanych z kanałem Wieprz- Krzna oraz terenów Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego - Rozwój społeczeństwa informacyjnego, ale też informatyzacja JST - Możliwość wykorzystania odnawialnych źródeł energii - Zawijanie partnerstw publiczno-prywatnych	- Brak środków na inwestycje - Brak planów zagospodarowania przestrzennego
SFERA SPOŁECZNA	
Mocne strony	Słabe strony
- Dobrze wykształcone społeczeństwo (coraz więcej osób z wyższym wykształceniem) - Dobrze rozwinięta infrastruktura edukacyjna szkół ponadgimnazjalnych - Bogate dziedzictwo kulturowe - Dobrze rozwinięta infrastruktura społeczna	- Duże bezrobocie - Depopulacja obszaru powiatu - Zubożenie społeczeństwa - Brak polityki w zakresie kultury - Brak środków na realizację polityki

(szpital, biblioteki, infrastruktura sportowa i place zabaw)	społecznej
Szanse	Zagrożenia
- Nowe kierunki kształcenia dostosowane do rynku pracy - Rozwój osadnictwa rekreacyjno-wypoczynkowego - Nowy okres programowania- możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych - Rozwój partnerstwa lokalnego	- Wyludnianie się obszaru powiatu - Ubożenie gospodarstw domowych - Coraz większe obciążenia budżetu wydatkami socjalnymi (pomoc społeczna, służba zdrowia) - Wykluczenie społeczne
SFERA GOSPODARCZA	
Mocne strony	Słabe strony
- Różnorodność podmiotów prowadzących działalność gospodarczą - Specjalizacja gospodarki rolnej - Stabilność działalności dużych przedsiębiorstw	- Niekorzystna struktura gospodarki (przewaga instytucji budżetowych, wysoki stopień zatrudnienia w rolnictwie) - Brak zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego - Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych - Brak współpracy JST z przedsiębiorcami i pomiędzy sobą
Szanse	Zagrożenia
- Rozwój produkcji zdrowej żywności (żywność ekologiczna) - Rozwój produkcji regionalnej żywności - Rozwój przedsiębiorstw przetwórstwa rolnego - Utworzenie sieci powiązań kooperacyjnych lokalnych firm lub wysoko-towarowych producentów rolnych (spółdzielnie produkcyjne). - Stworzenie marki produktów lokalnych - Poprawa współpracy JST z przedsiębiorcami	- Mało stabilny rynek rolny - Mała liczba średnich przedsiębiorstw - Obciążenia fiskalne - Ograniczenia wynikające z planów zagospodarowania przestrzennego gmin - Brak środków na poprawę infrastruktury komunikacyjnej

• Nowe rynki zbytu dla produktów rolnych• Rozwój produktu turystycznego	

Dokonana analiza SWOT umożliwiła rozpoznanie i ocenę powiatu oraz ukazała potencjalne zagrożenia rozwojowe jak i potencjalne szanse rozwoju.

MISJA I WIZJA ROZWOJU POWIATU PARCZEWSKIEGO DO 2020 ROKU

Powiat parczewski jest jednym z 24 powiatów województwa lubelskiego i funkcjonuje w relacjach z otoczeniem. Uwarunkowania zewnętrzne mają duży wpływ na jego rozwój społeczno – gospodarczy. W okresie obowiązywania zaktualizowanego dokumentu strategicznego będzie oddziaływać wiele czynników, wpływających na rozwój powiatu w kierunku osiągnięcia wyznaczonych celów.

Czynnikami mającymi bardzo duże znaczenie na przyszłościowy rozwój powiatu, są:

- przynależność Polski do struktur Unii Europejskiej, które przekłada się na możliwość korzystania z pomocy finansowej na rozwój regionu,
- nowy okres programowania 2014 – 2020 i dostępność do funduszy pomocowych,
- regionalna polityka państwa, która powiązana jest z regionalnymi i lokalnymi strategiami rozwoju oraz narodową strategią.

Powyższe czynniki, w zależności z jakim natężeniem będą następowały, stanowić będą o szansach bądź zagrożeniach rozwoju powiatu w perspektywie do 2020 roku.

Aktualizacja Strategii Rozwoju Powiatu Parczewskiego jest dokumentem programowym polityki rozwoju powiatu. Strategia wyznacza cele strategiczne i operacyjne, które przyczynią się do przełamywania problemów społecznych i gospodarczych oraz do podniesienia konkurencyjności powiatu. Jest to wyzwanie, które powiat parczewski musi podjąć w dobie postępującego procesu globalizacji, liberalizacji i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

Diagnoza i ocena sytuacji strategicznej powiatu parczewskiego wykazały, że zarówno czynniki wewnętrzne jak i zewnętrzne mają tu bardzo złożony charakter.

Wiele jest atutów, które mogą stać się filarami rozwoju powiatu, ale istnieje też wiele słabości i zagrożeń, z którymi powiat musi się zmierzyć.

W wyniku analizy szeregu uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, określono priorytetowe cele rozwoju powiatu parczewskiego. Biorąc pod uwagę zakres kompetencji powiatu oraz ograniczoną ilość środków z przeznaczeniem na stymulowanie procesów rozwojowych, skupiono się głównie na określaniu zadań publicznych ponadgminnych wynikających z ustawy o samorządzie powiatowym, mających charakter organizacyjny i systemowy, o kluczowym znaczeniu dla tworzenia podstaw do trwałego i zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego.

Kolejnym etapem prac nad dokumentem Aktualizacji Strategii Powiatu Parczewskiego jest sformułowanie misji i wizji zaktualizowanej strategii, które wyznaczą generalny cel rozwoju regionu. Misja jest odzwierciedleniem aspiracji i długookresowych zamierzeń zarówno władz powiatu, jak i społeczności lokalnej. Definiuje ona przyszłościowy obraz powiatu, wyznacza trendy rozwojowe i zadania oraz informuje o wspólnych wartościach leżących u podstaw podejmowania określonych działań. Misja rozwoju niesie wartość informacyjną dla mieszkańców powiatu, podmiotów gospodarczych, a także całego otoczenia. Jest ona obrazem tego, co władze lokalne chcą osiągnąć w wyznaczonym horyzoncie czasowym opierając się na własnych możliwościach i zasobach przy współudziale środków zewnętrznych.

Nadrzędna rola misji to wytyczenie specyfiki powiatu i jego potencjału, koncentracja uwagi nad działaniami strategicznymi. Zdefiniowanie misji jest konieczne do nakreślenia wizji rozwoju, celów strategicznych, celów operacyjnych oraz zadań w ramach celów, które będą realizowane w najbliższym czasie.

Formułowanie misji wymaga uprzedniego wyznaczenia roli i funkcji powiatu, jaką będzie on pełnił w czasie określonym w dokumencie planistycznym.

Za cel nadrzędny powiatu – jego misję uznano:

**TWORZENIE SPRZYJAJĄCYCH WARUNKÓW ORAZ PRZESTRZENI DO
NIESKRĘPOWANEGO ŻYCIA I ROZWOJU MIESZKAŃCÓW**
**(zgodnego z ich aspiracjami w poszanowaniu zasad właściwego
współżycia społecznego)**

Wypracowana w ten sposób misja powiatu stanowi sedno wszystkich społecznych oczekiwań i potrzeb mieszkańców, sfery biznesowej, organizacji pozarządowych oraz władz powiatu, którzy dążą wraz z władzami gmin powiatu parczewskiego do poprawy standardu i jakości życia.

Wizja rozwoju powiatu jest to zwięzła formuła, opisująca oczekiwany obraz przyszłego rozwoju do roku 2020, stan do którego dążą w swoich działaniach zarówno władze lokalne jak i mieszkańcy powiatu według zasad właściwego współżycia społecznego. Jej istotą jest urealnienie celu nadrzędnego. Przedstawia ulepszony obraz rozwoju powiatu parczewskiego, konieczny do osiągnięcia.

Do 2020 roku powiat parczewski będzie regionem, w którym dojdzie do istotnych zmian w sferze społecznej i gospodarczej:

- wysoki standard i jakość życia mieszkańców,
- sprawne i efektywne funkcjonowanie administracji publicznej,
- zdrowe i wolne od patologii społeczeństwo,
- bogata oferta kulturalna,
- wysoki profesjonalizm w procesie kształcenia młodzieży zgodnie z zapotrzebowaniem rynku pracy,
- pełna informatyzacja powiatu,
- lepsza jakość dróg powiatowych,
- spadek bezrobocia poprzez aktywizację zawodową osób bezrobotnych,
- działalność instytucji ukierunkowanych na doradztwo merytoryczne i finansowe w celu promowania rozwoju przedsiębiorczości,
- utworzenie i funkcjonowanie inkubatora przedsiębiorczości.

Tak skrótowo określona wizja rozwoju powiatu będzie urzeczywistniona dzięki intensywnej współpracy wszystkich podmiotów i instytucji funkcjonujących w powiecie, a także współpracy z powiatami przyległymi. Będzie również możliwa, jeśli właściwie zostaną wykorzystane szanse, jakie w chwili obecnej daje Unia Europejska w postaci programów pomocowych i funduszy europejskich.

CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE

Cele strategiczne - priorytety

Opracowane cele strategiczne i operacyjne odpowiadają na potrzeby mieszkańców, instytucji publicznych, władz powiatu i są podstawą do osiągnięcia sprzyjających warunków oraz przestrzeni do nieskrępowanego życia i rozwoju mieszkańców.

Cele strategiczne charakteryzują się długimi ramami czasowymi, wynikającymi z wizji rozwoju, będącymi jej kwintesencją. Ustalają kierunek rozwoju życia społeczno – ekonomicznego powiatu, a także wyznaczają zakres działań, mających prowadzić do zwiększenia możliwości dalszego postępu w rozwoju.

Misja rozwoju powiatu będzie możliwa do spełnienia dzięki realizacji następujących celów strategicznych/ priorytetów:

Priorytet 1: Zwiększanie efektywności lokalnej gospodarki

Priorytet 2: Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego i społecznego w powiecie

Priorytet 3: Zwiększanie poziomu integracji wewnętrznej i zewnętrznej powiatu

Cele operacyjne i kierunki działań

Do każdego priorytetu/ celu strategicznego przypisane zostały cele operacyjne, do których z kolei przypisano kierunki działań. W dalszej części dokumentu zostały przedstawione cele i kierunki działań.

W strategii przewidziano realizację następujących celów operacyjnych w ramach poszczególnych priorytetów:

Priorytet 1: Zwiększanie efektywności lokalnej gospodarki

- 1.1. Tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości
- 1.2. Poprawa warunków do inwestowania i rozwoju turystyki
- 1.3. Wspieranie restrukturyzacji rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich
- 1.4. Rozwój społeczeństwa informacyjnego

Priorytet 2: Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego i społecznego w powiecie

- 2.1. Podnoszenie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców powiatu
- 2.2. Rozwój kultury i aktywności społecznej mieszkańców
- 2.3. Rynek pracy. Wspieranie projektów oraz działań instytucji na rzecz zatrudnienia

Priorytet 3: Zwiększanie poziomu integracji wewnętrznej i zewnętrznej powiatu

- 3.1. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz współpracy między sektorami (państwowym, rynkowym i organizacji pozarządowych)

3.2. Wspieranie włączenia społecznego i gospodarki społecznej

3.3. Aktywna promocja oraz rozwój współpracy zewnętrznej powiatu

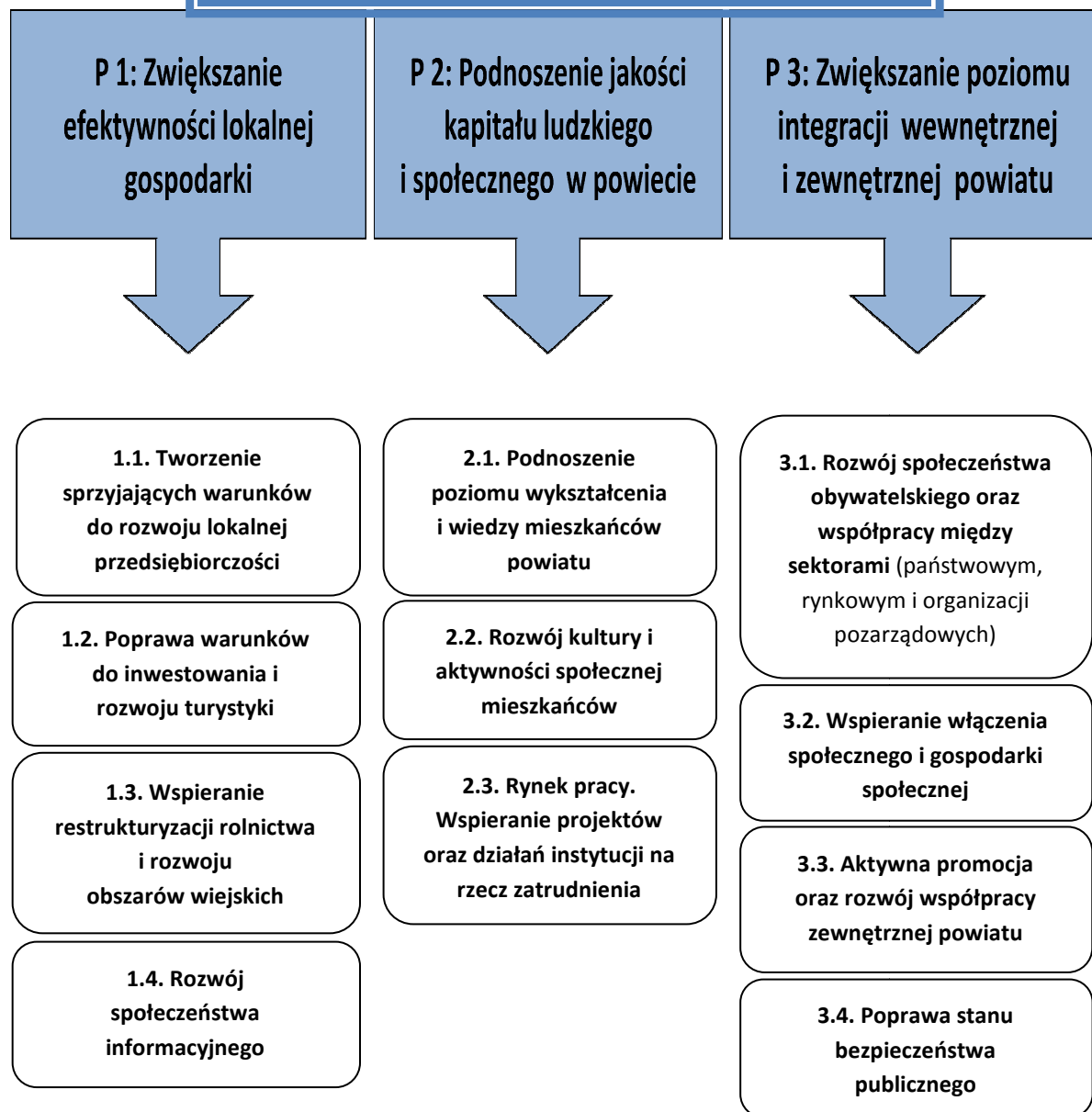
3.4. Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego w powiecie

Przedstawione powyżej cele są zgodne z celami, działaniami i zadaniami przyjętymi w nadrzędnych dokumentach planistycznych:

- Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007–2015
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2030
- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
- Program Operacyjny Inteligentny Rozwój
- Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
- Program Operacyjny Polska Wschodnia
- Program Rozwoju Polska Cyfrowa

Misją powiatu parczewskiego jest tworzenie sprzyjających warunków oraz przestrzeni do nieskrępowanego życia i rozwoju mieszkańców.

Układ celów operacyjnych w ramach priorytetów

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	KIERUNKI DZIAŁAŃ/ TYPY PROJEKTÓW
P 1: Zwiększanie efektywności lokalnej gospodarki	1.1. Tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości	1.1.1. Współpraca z gminami w zakresie przygotowania terenów inwestycyjnych oraz ich aktywna promocja wśród potencjalnych inwestorów
		1.1.2. Modernizacja wybranych elementów infrastruktury dróg powiatowych (również w partnerstwie z zainteresowanymi gminami)
		1.1.3. Współpraca z gminami w zakresie rozbudowy infrastruktury wodnokanalizacyjnej
		1.1.4. Gazyfikacja wybranych obszarów powiatu
		1.1.5. Rozwój instytucji otoczenia biznesu i samorządu gospodarczego (w tym rozwój instytucji działających w ramach sieci Krajowego Systemu Usług oraz Krajowego Systemu Innowacji)
		1.1.6. Aktywne wspieranie istniejących przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków inwestycyjnych na rozwój (ułatwianie dostępu do informacji na temat dostępnych instrumentów wspierania przedsiębiorczości)
		1.1.7. Promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia (poprzez kampanie informacyjno-edukacyjne, szkolenia, dobre praktyki, prowadzenie badań popytowych na określone dobra i usługi w lokalnej gospodarce, itd.)
		1.1.8. Wsparcie nowopowstających mikroprzedsiębiorstw, w tym w szczególności na obszarach wiejskich (poprzez system szkoleń i doradztwa, dotacje inwestycyjne, itd.)
		1.1.9. Promocja gospodarcza powiatu (organizowanie wspólnie z przedsiębiorstwami imprez promocyjnych w kraju i za granicą)
		1.1.10. Utworzenie i działalność Powiatowego Punktu Informacji Gospodarczej (np. portal internetowy)
		1.1.11. Współpraca z przedsiębiorcami, stowarzyszeniami i instytucjami otoczenia

		biznesu w zakresie rozwoju gospodarczego powiatu
		1.1.12. Sporządzenie i aktualizacja katalogu terenów o charakterze inwestycyjnym z przeznaczeniem na działalność gospodarczą dla potencjalnych inwestorów
		1.1.13. Wspieranie procesu opracowania i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego gmin powiatu
		1.1.14. Organizacja kursów i szkoleń dla osób pozbawionych zatrudnienia, pragnących rozpocząć własną działalność gospodarczą
		1.1.15. Bieżąca racjonalizacja oferty edukacyjnej w dostosowaniu do uwarunkowań rynku pracy
		1.1.16. Wykorzystanie potencjału perspektywicznych złóż bursztynu w rozwoju gospodarki
		1.1.17. Modernizacja trasy kolejowej Lubartów – Łuków – Warszawa
		1.1.18. Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 815 i 813
		1.1.19. Opracowanie i wdrożenie programu zachęt dla młodych małżeństw
	1.2. Poprawa warunków do inwestowania i rozwoju turystyki	1.2.1. Wspieranie rozwoju bazy noclegowo-gastronomicznej w powiecie (głównie poprzez współpracę z lokalnymi przedsiębiorcami)
		1.2.2. Rozwój lokalnych produktów turystycznych oraz ich promocja (potrawy regionalne, tradycyjne produkty rękodzielnicze, itd.)
		1.2.3. Rozwój publicznej infrastruktury turystycznej (ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, punkty informacji turystycznej, itd.)
		1.2.4. Informatyzacja powiatu (budowa szerokopasmowej infrastruktury dostępu do Internetu oraz wspieranie rozwoju usług elektronicznych)

		1.2.5. Odnowa obiektów zabytkowych i lokalnych pomników historii na potrzeby rozwoju lokalnej turystyki
		1.2.6. Opracowanie i wdrożenie programu rozwoju turystyki, wspierającego promocję lokalnych produktów turystycznych
		1.2.7. Zwiększenie dostępności do informacji turystycznej o powiecie parczewskim
		1.2.8. Wykorzystanie współpracy międzynarodowej dla wsparcia rozwoju turystyki i usług zdrowotnych
		1.2.9. Podjęcie działań dotyczących rozwoju obszaru turystycznego Kanał Wieprz-Krzna
	1.3. Wsparcie restrukturyzacji rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich	1.3.1. Podnoszenie wiedzy i kwalifikacji rolników (w tym rolników młodych) w zakresie prowadzenia gospodarstwa i jego modernizacji
		1.3.2. Wsparcie procesu zwiększania powierzchni gospodarstw rolnych (scalanie gruntów, itd.)
		1.3.3. Działalność w branży turystycznej, rekreacyjnej, gastronomicznej, handlowej, agroturystycznej, kulturalnej i edukacyjnej
		1.3.4. Rozwój rolnictwa ekologicznego (zmiana metody upraw, certyfikacja produkcji, promocja, itd.)
		1.3.5. Rozwój alternatywnych źródeł energii (głównie na bazie produkcji biomasy)
		1.3.6. Rozwijanie infrastruktury ułatwiającej działalność rolniczą (modernizacja budynków gospodarczych, drogi dojazdowe do pól, melioracje, itp.)
		1.3.7. Organizacja szkoleń, warsztatów i seminariów dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego oraz społeczności lokalnej w celu zwiększenia świadomości ekologicznej oraz zwiększenia świadomości nt. odnawialnych źródeł energii

		1.3.8. Promowanie zagospodarowania terenów o niskiej przydatności dla produkcji rolniczej
		1.3.9. Promowanie produkcji ekologicznej
		1.3.10. Podejmowanie działań na rzecz integrowania społeczności wiejskiej, zachęcanie do współpracy i wspieranie tworzenia grup producenckich
	1.4. Rozwój społeczeństwa informacyjnego	1.4.1. Informatyzacja powiatu (rozbudowa szerokopasmowej infrastruktury dostępu do Internetu oraz wspieranie rozwoju usług elektronicznych)
		1.4.2. Aktywne wspieranie istniejących przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków inwestycyjnych na rozwój (ułatwianie dostępu do informacji na temat dostępnych instrumentów wspierania przedsiębiorczości)
		1.4.3. Promowanie nowoczesnych technologii multimedialnych w procesie nauczania
		1.4.4. Wdrożenie jednolitego systemu elektronicznego obiegu dokumentów w jednostkach samorządu powiązanego z automatyczną skrzynką podawczą
		1.4.5. Tworzenie e-usług dla sektora publicznego i prywatnego
		1.4.6. Promocja usług edukacyjnych za pomocą systemu e-learning
		1.4.7. Zwiększanie możliwości dostępu do kultury mieszkańców powiatu, w tym rozwój systemu informacji kulturalnej
P 2: Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego i społecznego w powiecie	2.1. Podnoszenie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców powiatu	2.1.1. Dostosowanie infrastruktury edukacyjnej i sportowej w powiecie do zmieniających się standardów i potrzeb (modernizacja budynków, dostosowanie boisk sportowych, przystosowanie infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych, itd.)
		2.1.2. Podnoszenie jakości kształcenia w szkołach (doskonalenie kadr nauczycielskich, innowacyjne programy nauczania, komputeryzacja i wyposażenie szkół w niezbędny

		sprzęt, wymiana młodzieży i współpraca międzynarodowa szkół, itd.)
		2.1.3. Wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży (zajęcia wyrównawcze, systemy stypendialne dla młodzieży szkolnej, itd.)
		2.1.4. Promocja różnych form edukacji pozaszkolnej (kształcenie ustawiczne osób starszych, edukacja na odległość, nauka języków, itd.)
		2.1.5. Opracowanie oferty zajęć pozalekcyjnych, kółek zainteresowań, klubów uczniowskich w celu organizacji wolnego czasu młodzieży
		2.1.6. Promocja uczestnictwa młodzieży szkolnej w programach wymiany międzynarodowej (nawiązanie współpracy z placówkami oświatowymi w innych krajach)
		2.1.7. Rozwój edukacji obejmującej nowoczesne metody nauczania w zakresie innowacyjności i technologii (szkoły zawodowe)
		2.1.8. Współpraca szkół z lokalnymi przedsiębiorcami w celu organizacji praktyk zawodowych
		2.1.9. Dostosowanie budynków placówek oświatowych powiatu dla potrzeb uczniów niepełnosprawnych
		2.1.10. Rozwój systemu motywacyjnego w formie stypendiów dla uczniów placówek oświatowych, w tym szczególnie wyróżniających się w nauce
		2.1.11. Bieżąca racjonalizacja oferty edukacyjnej w dostosowaniu do aspiracji edukacyjnych i uwarunkowań rynku pracy
		2.1.12. Wspieranie rozbudowy sieci przedszkoli na terenie całego powiatu
		2.1.13. Wspieranie budowy żłobków na terenie powiatu
		2.1.14. Stworzenie zintegrowanej oferty edukacyjnej dla osób niepełnosprawnych

		(żłobki, przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne)
		2.1.15. Podejmowanie działań na rzecz rozwoju czytelnictwa
		2.1.16. Podejmowanie działań na rzecz współpracy przedsiębiorstw z placówkami oświatowymi (zawijazywanie partnerstw)
		2.1.17. Rozwój i promocja szkół ponadgimnazjalnych dwujęzycznych
	2.2. Rozwój kultury i aktywności społecznej mieszkańców	2.2.1. Aktywne wspieranie partnerstw i inicjatyw oddolnych na rzecz rozwoju powiatu i poszczególnych gmin (formalnych i nieformalnych)
		2.2.2. Kształtowanie właściwych postaw społecznych (m.in. w takich obszarach jak: ekologia i zdrowie, bezpieczeństwo publiczne, przedsiębiorczość i innowacje, integracja europejska, itd.)
		2.2.3. Zwiększenie potencjału instytucji pozarządowych oraz rozwój różnych form społeczeństwa obywatelskiego (w tym wolontariatu, ekonomii społecznej, itd.)
		2.2.4. Rozwój instytucji kultury (modernizacja niezbędnej infrastruktury, doposażenie w niezbędny sprzęt, wspieranie najważniejszych imprez kulturalnych, itd.)
		2.2.5. Aktywizacja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (m.in. poprzez rozwój form aktywnej integracji)
		2.2.6. Intensyfikacja działań zwiększających aktywność społeczną i obywatelską młodzieży
		2.2.7. Zwiększanie możliwości dostępu do kultury mieszkańców powiatu, w tym rozwój systemu informacji kulturalnej
		2.2.8. Wspieranie działań na rzecz budowania tożsamości lokalnej i patriotyzmu lokalnego (poczucia dumy z powodu bycia mieszkańcem powiatu parczewskiego)
		2.2.9. Tworzenie warunków do pogłębiania wewnętrznej integracji powiatu i budowania poczucia lokalnej przynależności poprzez m.in. ustanawianie i współorganizowanie

		konkursów typu: Człowiek roku powiatu, firma roku... itp. ...
		2.2.10. Wsparcie wszelkich spraw związanych z dziedzictwem kulturowym, aktywnością mieszkańców (sport, muzyka oraz gry)
		2.2.11. Aktywne wspieranie działań w dziedzinie kultury (stypendia artystyczne)
		2.2.12. Podjęcie działań na rzecz wykorzystania Wiejskich Ośrodków Kultury
		2.2.13. Stworzenie oferty kulturalnej dla młodych rodzin
	2.3. Rynek pracy. Wsparcie projektów oraz działań instytucji na rzecz zatrudnienia	2.3.1. Wsparcie systemowe publicznych i niepublicznych instytucji rynku pracy (tworzenie jednolitych standardów, doskonalenie struktur organizacyjnych, rozwój instrumentów analitycznych rynku pracy, szkolenia i doskonalenie zawodowe pracowników służb zatrudnienia, wyposażenie w odpowiednie narzędzia i systemy informatyczne, itd.)
		2.3.2. Rozwój i doskonalenie usług świadczonych przez instytucje rynku pracy, w tym instrumentów aktywizacji zawodowej (poradnictwo zawodowe, szkolenia i przekwalifikowania, pośrednictwo pracy, staże i praktyki zawodowe, zatrudnienie subsydiowane, elastyczne formy zatrudnienia, wolontariat, itd.)
		2.3.3. Wsparcie współpracy i partnerstwa publiczno-społecznego na rzecz rozwoju lokalnego rynku pracy (w tym lokalnych paktów na rzecz zatrudnienia)
		2.3.4. Aktywne uczestnictwo instytucji rynku pracy z powiatu w ogólnopolskich i regionalnych programach aktywizacji zawodowej (ujętych w krajowych i regionalnych planach działań na rzecz zatrudnienia)
P 3: Zwiększanie poziomu integracji wewnętrznej i zewnętrznej powiatu	3.1. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz współpracy między sektorami (państwowym, rynkowym i organizacji	3.1.1. Rozwój infrastruktury instytucjonalnej (np. wymiana informacji, organizacja wspólnych targów)
		3.1.2. Aktywne wspieranie kontaktów polsko – ukraińsko – białoruskich
		3.1.3. Budowanie partnerstw międzynarodowych w rozwiązywaniu wspólnych problemów

	pozarządowych)	(w tym również z zaangażowaniem organizacji pozarządowych i przedsiębiorców)
		3.1.4. Informatyzacja administracji publicznej (na poziomie gminnym i powiatowym)
		3.1.5. Rozwój współpracy międzynarodowej powiatu (w układzie Unii Europejskiej i transgranicznym z Białorusią i Ukrainą)
		3.1.6. Poprawa efektywności funkcjonowania administracji publicznej (w zakresie planowania strategicznego, przygotowania i realizacji zadań inwestycyjnych, wykorzystania technik informacyjnych, itd.)
		3.1.7. Współpraca z przedsiębiorcami, stowarzyszeniami i instytucjami otoczenia biznesu w zakresie rozwoju gospodarczego powiatu
		3.1.8. Wspieranie rozwoju partnerstw publiczno – prywatnych
		3.1.9. Tworzenie warunków dla rozwoju dialogu społecznego na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego
		3.1.10. Zacieśnienie współpracy międzypowiatowej i subregionalnej
		3.1.11. Kreowanie pozytywnego wizerunku powiatu w regionie i wśród mieszkańców
		3.1.12. Tworzenie sprzyjających warunków i wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych (inkubator organizacji pozarządowych i pożytku publicznego)
		3.1.13. Tworzenie sprzyjających warunków i wspieranie rozwoju oddolnych inicjatyw społecznych (wolontariat, banki czasu, lokalne grupy wsparcia itp. ...)
		3.1.14. Aktywizowanie lokalnej społeczności w obszarze współdecydowania o sprawach lokalnych (promocja aktywności obywatelskiej, konsultacji społecznych, budżetu obywatelskiego na poziomie gmin i powiatu itp. ...)
		3.1.15. Tworzenie mechanizmów do funkcjonowania lokalnych partnerstw i gremiów doradczo- konsultacyjnych (np. Rada Rozwoju Gospodarczego Powiatu

		Parczewskiego złożona z przedstawicieli lokalnych instytucji, biznesu i organizacji pozarządowych, Rada Kultury)
	3.2. Wsparcie społeczne i włączenia gospodarki społecznej	3.2.1. Budowanie partnerstw ponadlokalnych w rozwiązywaniu wspólnych problemów (w tym również z zaangażowaniem organizacji pozarządowych i przedsiębiorców)
		3.2.2. Promocja gospodarcza powiatu (organizowanie wspólnie z przedsiębiorstwami imprez promocyjnych w kraju i za granicą)
		3.2.3. Prowadzenie efektywnej polityki społecznej (prowadzącej do integracji i aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem; wspieranie osób niepełnosprawnych w dążeniu do wzrostu aktywności w podejmowaniu nauki, podejmowaniu i poszukiwaniu pracy, uprawianiu sportu, systematycznej rehabilitacji zdrowotnej oraz integracji ze społeczeństwem)
		3.2.4. Podejmowanie działań na rzecz integrowania społeczności wiejskiej, zachęcanie do współpracy i wspieranie tworzenia grup producenckich
		3.2.5. Integracja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych
		3.2.6. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej
		3.2.7. Wspieranie projektów na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu
	3.3. Aktywna promocja oraz rozwój współpracy zewnętrznej powiatu	3.3.1. Promocja przedsiębiorczości w kraju i za granicą i zwiększenie potencjału zatrudnienia (poprzez kampanie informacyjno-edukacyjne, szkolenia, dobre praktyki, itd.)
		3.3.2. Aktywna promocja powiatu w kraju i za granicą
		3.3.3. Promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia (poprzez kampanie informacyjno-edukacyjne, szkolenia, dobre praktyki, prowadzenie badań popytowych na określone dobra i usługi w lokalnej gospodarce, itd.)

		3.3.4. Promowanie produkcji ekologicznej
		3.3.5. Promocja osiedleńcza powiatu
		3.3.6. Wspieranie promocji lokalnych marek i produktów
		3.3.7. Tworzenie instrumentów finansowych i organizacyjnych w zakresie stymulowania odpowiednich kierunków działań na terenie gmin powiatu (zachęty finansowe, system grantów lokalnych...)
		3.3.8. Współpraca na rzecz rozwoju lokalnej społeczności poprzez aktywne uczestnictwo w Lokalnej Grupie Działania (koordynacja strategii LGD ze strategią rozwoju powiatu)
		3.3.9. Tworzenie mechanizmów współpracy na rzecz rozwoju społeczno- gospodarczego z sąsiednimi powiatami
	3.4. Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego w powiecie	3.4.1. Realizacja działań i zadań wynikających z rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej”
		3.4.2. Rozwój sprawnego systemu ochrony i zapobiegania nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska naturalnego (w tym tworzenie systemu ochrony przeciwpowodziowej i przeciwpożarowej)
		3.4.3. Rozwój na terenie powiatu Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG), w tym: wyposażenie obiektów, zakup niezbędnego sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i awarii, szkolenie personelu, tworzenie baz danych i zintegrowanych systemów informatycznych, itd.
		3.4.4. Edukacja i profilaktyka zdrowotna zachęcająca mieszkańców do zdrowego stylu życia, w tym kultury fizycznej, sportu i rekreacji
		3.4.5. Rozwój lub modernizacja infrastruktury zdrowotnej poprawiającej dostępność i jakość świadczonych usług medycznych (m.in. poprzez rozbudowę lub

		modernizację obiektów ochrony zdrowia, zakup i modernizację sprzętu medycznego, wdrażanie systemów zarządzania jakością w placówkach ochrony zdrowia, itd.)
		3.4.6. Rozwój systemu pomocy społecznej (m.in. poprzez wzmocnienie jakości kadr, rozwój i poprawę standardu infrastruktury, rozwój środowiskowych form wsparcia, rozwój różnych form ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne typu ZAZ, spółdzielnie socjalne, mieszkania chronione, zakłady pracy chronionej, itd.)
		3.4.7. Rozwój instytucji odpowiadających za pomoc społeczną na poziomie lokalnym (gminne ośrodki pomocy społecznej, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, domy pomocy społecznej, Placówki Opiekuńczo - Wychowawcze, itd.)
		3.4.8. Popularyzacja wiedzy i umiejętności z zakresu udzielania pierwszej pomocy
		3.4.9. Wspieranie rozwoju placówek służby zdrowia
		3.4.10. Prowadzenie szkoleń w ramach działań informacyjnych i prewencyjnych mających głównie na celu zapewnienie poczucia bezpieczeństwa publicznego
		3.4.11. Wsparcie współpracy międzygminnej w zakresie pomocy społecznej.

PRZYKŁADOWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA INWESTYCJI I DZIAŁAŃ NA RZECZ ROZWOJU POWIATU PARCZEWSKIEGO

Realizacja przedstawionych we wcześniejszej części zaktualizowanego dokumentu strategii kierunków działań oraz typów projektów wymagać będzie wsparcia ze strony zewnętrznego finansowania.

Najważniejsze źródło finansowania realizacji strategii będą stanowiły środki pieniężne pochodzące z budżetu państwa i województwa oraz w ramach celowych funduszy pomocowych, które bardzo ułatwią wykonanie zaplanowanych działań.

Środki pieniężne na realizację kierunków działań zapisanych w Aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Parczewskiego do 2020 roku pochodzić będą z następujących źródeł finansowania:

- budżet powiatu,
- zewnętrzne środki publiczne (dostępne przede wszystkim w ramach programów finansowanych z Unii Europejskiej),
- środki z sektora prywatnego (np. w ramach projektów partnerstwa publiczno-prywatnego).

Biorąc pod uwagę prognozowaną wysokość wydatków inwestycyjnych można stwierdzić, iż możliwości finansowania realizacji strategii z budżetu powiatu będą w najbliższym czasie wysoce niewystarczające w relacji do potrzeb. Niedostatek ten wynika zarówno ze wzmożonego wydatkowania w latach 2011 – 2014, jak też z konieczności zastosowania ograniczeń wydatkowych na etapie prognozowania narzuconych ustawowym wprowadzeniem tzw. indywidualnego wskaźnika zadłużenia (art., 243 ustawy o finansach publicznych). Z Wieloletniej Prognozy Finansowej Powiatu wynika, że w latach 2011 -2014 na zadania inwestycyjne przeznacza się średniorocznie ok. 20% budżetu. Przy obecnym poziomie dochodów budżetu powiatu, kształtującym się na średniorocznym poziomie około 34,85 mln zł, są to środki rzędu 7,10 mln złotych rocznie. Względnie wysoki jak na powiaty poziom wydatków inwestycyjnych utrzymany będzie jedynie w 2015r. (19%). Począwszy od 2016r. do końca okresu objętego prognozowaniem, czyli do 2020r. średnioroczny udział wydatków inwestycyjnych zaplanowany został na poziomie 3,57% ogółu dochodów, co w ujęciu wartościowym daje nam średnią kwotę na minimalnym poziomie nieznacznie przekraczającym 1,21 mln zł. Na podstawie Wieloletniej Prognozy Finansowej powiatu można stwierdzić, że powiat parczewski w latach 2014-2020 może dysponować łącznie środkami inwestycyjnymi na poziomie około **18, 2 mln zł.**

Tabela 28 Projekcja dochodów i wydatków inwestycyjnych powiatu w latach 2014-20 (w mln zł)

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Razem
Dochody ogółem	32,75	37,27	32,20	33,18	33,97	34,97	35,99	240,32
Prognozowane wydatki inwestycyjne	5,04	7,10	1,44	1,19	1,12	1,07	1,23	18,20

Źródło: Wieloletnia Prognoza Finansowa. Załącznik Nr 1 do uchwały Rady Powiatu w Parczewie Nr XLV/235/2014 z dnia 25 marca 2014r.

Ramy finansowe dla realizacji Strategii w znacznym stopniu uwarunkowane są też możliwościami finansowymi gmin leżących na terenie Powiatu Parczewskiego. Biorąc pod uwagę środki inwestycyjne będące w dyspozycji gmin wchodzących w skład powiatu można dokonać próby określenia przewidywanego poziomu wartości tego źródła. Bez dokonywania zbędnych objaśnień co do zakładanej dynamiki wzrostu wydatków majątkowych i relacji tych wydatków do dochodów ogółem, na podstawie sporządzonych przez urzędy poszczególnych gmin **wieloletnich prognoz finansowych** można oszacować że w okresie realizacji strategii gminy powiatu parczewskiego będą dysponowały środkami inwestycyjnymi na poziomie około **80 mln zł**.

Tabela 29 Projekcja dochodów i wydatków inwestycyjnych gmin z terenu powiatu parczewskiego w latach 2014-20 (w mln zł)

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Razem
Dochody ogółem	129,19	106,03	106,64	95,97	86,79	89,17	91,84	705,63
Prognozowane wydatki inwestycyjne	36,81	10,04	6,87	7,05	5,64	7,38	6,87	80,67

Źródło: zestawienie własne na podstawie danych ze strony internetowej Ministerstwa Finansów <http://www.mf.gov.pl/> zawierającej wieloletnie prognozy finansowe jednostek samorządu terytorialnego.

Analogicznie do poprzedniej wersji Strategii Rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2008 – 2015 w okresie obowiązywania niniejszej strategii, której czas realizacji pokrywa się z nową perspektywą finansową Unii Europejskiej 2014-2020 możliwie jak największa część środków inwestycyjnych samorządu powiatowego i gmin powinna być wykorzystywana przede wszystkim jako udział własny w ramach współfinansowania projektów realizowanych ze środków Unii Europejskiej.

W tym kontekście dodatkowym i znaczącym źródłem finansowania przedsięwzięć i projektów służących realizacji niniejszej strategii będą zewnętrzne środki finansowe, o jakie powiat parczewski i jego poszczególne gminy będą aplikować w ramach dostępnych dla nich właściwych programów

europejskich. Dominującym źródłem finansowania dla zadań zarówno powiatu parczewskiego jak i jego gmin będą środki finansowe dostępne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. Dodatkowo zarówno powiat, jak też poszczególne gminy szereg swoich przedsięwzięć będą mogły realizować przy udziale środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

W ramach funduszy polityki spójności będzie realizowanych w Polsce 6 krajowych programów, w tym jeden ponadregionalny dla województw Polski Wschodniej. Praktycznie w czterech z niżej wymienionych programów znajdują się potencjalne obszary wsparcia projektów, które będą mogły być realizowane na terenie powiatu parczewskiego zarówno przez jednostki samorządu terytorialnego jak też innych beneficjentów, takich jak podmioty gospodarcze czy organizacje pozarządowe.

Potencjalne źródła finansowania projektów na terenie powiatu w ramach polityki spójności:

- **Program Infrastruktura i Środowisko 2014-2020**

Biorąc pod uwagę wymiar terytorialny w POIS realizowany zgodnie z zasadą zintegrowanego podejścia terytorialnego zakłada się, że obszary wiejskie będą adresatem wsparcia o charakterze bezpośrednim oraz pośrednim. Główne kierunki działań wspierające rozwój i przekształcenia na tych obszarach będą dotyczyć ochrony środowiska naturalnego, w tym przywracania i ochrony cennych zasobów przyrodniczych na tych obszarach, wytwarzania i dystrybucji odnawialnych źródeł energii, budowy infrastruktury transportowej i energetycznej.

- **Program Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020**

Przewiduje się, że z interwencji Osi I w dużej mierze skorzystają osoby młode pozostające bez pracy, zamieszkujące tereny wiejskie. Opierając się na dotychczasowych doświadczeniach z realizacji wsparcia EFS (w analogicznych działaniach w Priorytecie VI POKL), które wskazują, iż ponad połowa uczestników projektów w wieku 15-24 lata pochodziła z terenów wiejskich, można przyjąć założenie, że analogiczny udział wystąpi we wsparciu tej grupy w ramach POWER. Należy podkreślić, że działania podejmowane w Programie będą miały także wpływ na sytuację osób zamieszkujących obszary wiejskie, dotyczące np. poprawy jakości pracy szkół, instytucji rynku pracy, podmiotów działających na rzecz włączenia społecznego i redukcji ubóstwa, których klientami mogą być osoby z obszarów wiejskich.

- **Program Polska Cyfrowa 2014-2020**

Obszarami o szczególnym znaczeniu dla zakresu tematycznego programu operacyjnego są obszary, na których przedsiębiorcy telekomunikacyjni nie oferują możliwości podłączenia się

do sieci Internetu szerokopasmowego. Biorąc pod uwagę wyniki ww. inwentaryzacji oraz dane zawarte w diagnozie dotyczącej tej osi, można założyć, że interwencja w ramach tej osi prowadzona będzie przede wszystkim na terenach wiejskich, jednak nie wyklucza to wsparcia innych obszarów, zakwalifikowanych w oparciu o wyżej wymienione zasady.

- **Program Polska Wschodnia 2014-2020**

Realizacja programu będzie oddziaływać także na obszary wiejskie. Skala oddziaływania będzie miała charakter przede wszystkim pośredni. Po pierwsze, wraz z poprawą dostępności komunikacyjnej ośrodków wojewódzkich, w pewnym zakresie wzrośnie także dostępność obszarów wiejskich otaczających te ośrodki. Dotyczyć to będzie zarówno relacji ze stolicą regionu, jak i z głównymi krajowymi metropoliami. Dzięki unowocześnieniu i rewitalizacji infrastruktury kolejowej nastąpi również poprawa w dostępie tych obszarów do głównych makroregionalnych i zewnętrznych rynków pracy, a także usług publicznych zlokalizowanych w ośrodkach wojewódzkich oraz subregionalnych.

Po drugie, planowane w ramach programu wsparcie działalności badawczo-rozwojowej, innowacyjnej oraz internacjonalizacji przedsiębiorstw (wzrost eksportu) będzie dotyczyć także sektora rolno-spożywczego, który w Strategii Rozwoju Polski Wschodniej wskazywany jest jako jedna z makroregionalnych specjalizacji.

Po trzecie, działania mające na celu stymulowanie powiązań kooperacyjnych pomiędzy przedsiębiorcami na rzecz rozwoju atrakcyjnych i bazujących na istniejącym potencjale produktów turystycznych będą sprzyjały transformacji struktury gospodarczej na obszarach wiejskich poprzez tworzenie miejsc pracy poza sektorem rolnym.

Oprócz funduszy unijnych, potencjalnym źródłem finansowania zadań w ramach strategii na terenie powiatu oraz gmin będą środki dostępne w ramach:

- Ekofunduszu;
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Banku Gospodarstwa Krajowego (Fundusz Poręczeń Unijnych, Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych, itd.);
- Banku Ochrony Środowiska (preferencyjne pożyczki na projekty w zakresie ekologii);
- Funduszu Pracy;
- Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON);
- Innych programów krajowych wspierających działania realizowane przez samorządy terytorialne.

SYSTEM WDRAŻANIA I ZARZĄDZANIA ZAKTUALIZOWANĄ STRATEGIĄ ROZWOJU POWIATU PARCZEWSKIEGO DO 2020 ROKU

Przyjęty system wdrażania zakłada realizację całego szeregu działań i projektów, przewidzianych do realizacji w ramach poszczególnych celów operacyjnych strategii. Strategia wskazując kierunki działań i cele operacyjne w ramach poszczególnych priorytetów nie definiuje tytułów poszczególnych projektów. Zakres projektowania strategii zatrzymuje się na poziomie celów operacyjnych. Dlatego też dla powodzenia realizacji strategii konieczne jest ustalenie procedury definiowania poszczególnych projektów służących realizacji strategii. Z pomocą w tym zakresie przychodzi usankcjonowana prawnie konieczność sporządzania załącznika Nr. 2 do Wieloletniej Prognozy Finansowej, tzw. **Wykaz przedsięwzięć do WPF**.

W związku z powyższym uznaje się, że wystarczającym narzędziem do definiowania konkretnych zadań i projektów służących realizacji strategii jest obligatoryjnie sporządzany wykaz przedsięwzięć do WPF. W tym kontekście w odniesieniu do rozwiązań przyjętych w ramach poprzednio obowiązującej Strategii Rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2008 – 2015 odstępuje się od sporządzania Wieloletniego Planu Inwestycyjnego. Fakt zastąpienia WPI przez załącznik Nr 2 do WPF – **Wykaz przedsięwzięć do WPF** powoduje konieczność ustalenia szczegółowej procedury wpisywania zadań i projektów do WPF. O ile w dotychczas obowiązującej strategii przedsięwzięcia te zdefiniowanie były na etapie opracowywania dokumentu strategii (stanowiąc Załącznik Nr 2) o tyle obecnie przyjęte rozwiązanie „oddala” niejako proces definiowania projektów poza dokument strategii.

W związku z powyższym rekomenduje się ustanowienie stosownej procedury wpisywania i definiowania zadań mających służyć realizacji strategii do Wykazu przedsięwzięć do WPF. Procedura ta w formie Uchwały Zarządu Powiatu zawierać powinna podstawowe kryteria wyboru projektów, takie jak: wpływ projektu na budżet powiatu **nie tylko** od strony ponoszonych wydatków inwestycyjnych czy realizacyjnych (w przypadku przedsięwzięć nieinwestycyjnych), ale również od strony generowania kosztów operacyjnych po zakończeniu realizacji przedsięwzięcia oraz wpływ projektu na stopień realizacji strategii rozwoju. Oczywiście procedura ta nie powinna zastępować przyjętej praktyki w zakresie ustalania zadań i projektów wpisywanych do corocznie opracowywanego projektu budżetu powiatu. Niemniej jednak z punktu widzenia obszarów strategicznej interwencji przyjęcie logiki „od ogółu do szczegółu” czyli priorytetowe traktowanie zadań i projektów wieloletnich służących realizacji strategii (wpisywanych do Wykazu przedsięwzięć do WPF) względem projektów doraźnych o mniejszym poziomie oddziaływania wydaje się oczywiste, choć nie zawsze mające miejsce.

Opisany wyżej proces dotyczyć będzie głównie projektów inwestycyjnych powiatu, dla których zaplanowano finansowanie z budżetu samorządu powiatowego. Za wdrożenie tych projektów będzie odpowiadał głównie samorząd powiatu, bądź jednostki mu podległe (np. placówki edukacyjne). Proces przygotowania i realizacji tych projektów będzie na bieżąco monitorowany od strony finansowej i inwestycyjnej przez Starostwo Powiatowe.

Jednocześnie podtrzymuje się poprzednio przyjętą zasadę, że duża ilość projektów pozostanie poza ramami na bieżąco aktualizowanego **Wykazu przedsięwzięć do WPF** i będzie wdrażana przez uprawnione do tego instytucje i podmioty. Głównym zadaniem władz powiatowych w tym zakresie

będzie zidentyfikowanie i zmobilizowanie wszystkich potencjalnych projektodawców (Interesariuszy) i wsparcie ich od strony szkoleniowo-informacyjnej w realizacji określonych typów projektów.

Poniżej zidentyfikowano najważniejsze instytucje i podmioty zaangażowane w proces wdrażania strategii powiatu parczewskiego.

Główne instytucje i podmioty zaangażowane we wdrażanie strategii (Interesariusze).

Kluczową rolę w procesie wdrażania strategii odgrywać będzie Zarząd Powiatu Parczewskiego. Zarząd odpowiada za ogólną koordynację procesu wdrażania i monitorowania strategii. Jego rola strategiczna polega na stymulowaniu i koordynacji działań podejmowanych przez różnorodne podmioty i środowiska, jak również w mobilizowaniu oraz integrowaniu zasobów pozostających w ich dyspozycji – na rzecz realizacji celów strategicznych wynikających z Wykazu przedsięwzięć Wieloletniej Prognozy Finansowej.

W bezpośredni proces zarządzania realizacją wdrażania strategii zaangażowani będą:

- Zarząd Powiatu;
- Rada Powiatu;
- Starostwo Powiatowe w Parczewie;

W proces realizacji strategii pośrednio zaangażowane będą także i inne podmioty, w tym:

- Jednostki organizacyjne podległe samorządowi powiatowemu:
 - o Dom Pomocy Społecznej w Kalince;
 - o Powiatowa Biblioteka Publiczna-Centrum Kultury w Parczewie;
 - o Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Parczewie;
 - o Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Parczewie;
 - o Powiatowy Urząd Pracy w Parczewie;
 - o Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Parczewie;
 - o Samodzielny Publiczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Parczewie;
 - o Zarząd Dróg Powiatowych w Parczewie;
 - o I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Parczewie;
 - o Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Marii Konopnickiej w Milanowie;
 - o Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. St. Staszica w Parczewie;
- Placówki szkolno-wychowawcze;
- Placówki i organizacje kultury;
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej;
- Komenda Powiatowa Policji;
- Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna;
- Powiatowy Inspektorat Weterynaryjny;
- Powiatowy Oddział Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;

Pozostali Interesariusze, którzy w istotny sposób przyczyniać się będą do realizacji celów strategii:

- gminy znajdujące się na terenie powiatu,
- przedsiębiorcy i ich związki,
- rolnicy i ich związki,
- Lokalna Grupa Działania,

- organizacje pozarządowe działające na terenie powiatu,
- Koła Gospodyń Wiejskich,
- Parafie.

SYSTEM MONITOROWANIA I EWALUACJI STRATEGII

Monitorowanie staje się kluczowym elementem zarządzania rozwojem lokalnym. Monitorowanie sytuacji społeczno-ekonomicznej, analiza skutków ekonomicznych planowanych projektów jest podstawą optymalnych wyborów realizowanych przedsięwzięć. Monitoring bieżący daje informacje czy realizowane projekty zamieniają się na zakładane produkty, a ewaluacja realizacji celów Strategii poprzez ocenę stopnia osiągnięcia zakładanych wskaźników jest ostateczną oceną efektywności prowadzonej polityki rozwoju. Dane z monitoringu służą do oceny skuteczności realizowanych działań i pozwalają na bardziej efektywne wydatkowanie środków publicznych.

System monitorowania Strategii oparty jest o **wskaźniki jej realizacji** oraz wiedzę pozyskiwaną z poszczególnych wydziałów starostwa powiatowego i instytucji współrealizujących Strategię. Celem przyjętego systemu jest ocena, zwiększenie efektywności i skuteczności realizowanych działań prorozwojowych.

Ocena postępów we wdrażaniu strategii będzie dokonywana w cyklu rocznym i będzie oparta o zestaw bazowych wskaźników. Poniżej zaprezentowano wybrane rodzaje wskaźników, dostosowując ich charakter do rodzaju monitorowanego celu.

Tabela 30 Wybrane rodzaje wskaźników realizacji Strategii

Nazwa celu	Rodzaj wskaźnika
1.1. Tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości	▪ Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców. ▪ Liczba przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym w powiecie. ▪ Wielkość wsparcia pozyskanego przez przedsiębiorców z dotacji unijnych. ▪ Powierzchnia dostępnych terenów inwestycyjnych. ▪ Liczba firm, które ulokowały się na utworzonych terenach inwestycyjnych. ▪ Liczba podmiotów zewnętrznych, które zainwestowały na terenie powiatu. ▪ Wartość kapitału zainwestowanego przez podmioty zewnętrzne.
1.2. Poprawa warunków do inwestowania i rozwoju turystyki	▪ Liczba przedsiębiorstw działających w sektorze turystyki (sekcja H). ▪ Liczba turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania oraz ilość oferowanych miejsc noclegowych. ▪ Liczba km wybudowanych szlaków turystycznych. ▪ Liczba turystów odwiedzających powiat.
1.3. Wspieranie restrukturyzacji rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich	▪ Średnia wielkość gospodarstwa rolnego. ▪ Średni dochód z hektara przeliczeniowego. ▪ Udział gospodarstw produkujących na rynek w ilości gospodarstw rolnych ogółem.
1.4. Rozwój społeczeństwa informacyjnego	▪ Liczba ogólnodostępnych punktów dostępu do Internetu. ▪ Odsetek gospodarstw domowych z dostępem do Internetu. ▪ Odsetek spraw w Starostwie Powiatowym załatwianych drogą elektroniczną. ▪ Ilość uczniów w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach średnich przypadających na jeden komputer z dostępem do Internetu. ▪ Przepustowość infrastruktury szerokopasmowej łączącej miasto z innymi ośrodkami w województwie i kraju. ▪ Odsetek firm wykorzystujących Internet w bieżącej działalności (posiadanie strony internetowej, posługiwanie się pocztą elektroniczną).

2.1. Podnoszenie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców powiatu	▪ Odsetek osób z wyższym i średnim wykształceniem w powiecie. ▪ Wskaźniki skolaryzacji na poziomie podstawowym, średnim i wyższym. ▪ Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. ▪ Odsetek uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjalnych korzystających z zajęć dodatkowych/ pozalekcyjnych. ▪ Liczba osób korzystających z kształcenia ustawicznego. ▪ Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym.
2.2. Rozwój kultury i aktywności społecznej mieszkańców	▪ Uczestnictwo mieszkańców w kulturze (czytelnictwo). ▪ Odsetek osób korzystających z księgozbiorów bibliotecznych.
2.3. Rynek pracy. Wsparcie projektów oraz działań instytucji na rzecz zatrudnienia	▪ Liczba agencji zatrudnienia. ▪ Udział wydatków powiatu na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu. ▪ Liczba osób, które uzyskały wsparcie na podjęcie działalności gospodarczej. ▪ Liczba osób korzystających z pośrednictwa pracy. ▪ Liczba osób korzystających z poradnictwa zawodowego. ▪ Liczba projektów zrealizowanych z PO WER.
3.1. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz współpracy między sektorami (państwowym, rynkowym i organizacji pozarządowych)	▪ Liczba działających organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców. ▪ Liczba projektów zrealizowanych w wyniku oddolnych inicjatyw.
3.2. Wsparcie włączenia społecznego i gospodarki społecznej	▪ Udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem. ▪ Relatywny wskaźnik ubóstwa. ▪ Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1 000 mieszkańców. ▪ Wydatki powiatu na pomoc społeczną. ▪ Udział środków w budżecie powiatu przeznaczanych na opiekę zdrowotną i pomoc społeczną. ▪ Liczba wdrażanych programów w zakresie profilaktyki zdrowia.

3.3. Aktywna promocja oraz rozwój współpracy zewnętrznej powiatu	▪ Liczba porozumień partnerskich. ▪ Liczba projektów realizowanych w ramach współpracy międzynarodowej. ▪ Wielkość pozyskanych środków na współpracę międzynarodową. ▪ Udział środków w budżecie powiatu przeznaczanych na promocję i współpracę międzynarodową powiatu. ▪ Liczba zrealizowanych projektów w zakresie promocji powiatu.
3.4. Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego	▪ Liczba wypadków i kolizji na terenie powiatu. ▪ Liczba popełnionych i wykrytych przestępstw. ▪ Liczba odnotowanych pożarów na terenie powiatu.

Źródłem wiedzy nt. wartości poszczególnych wskaźników będą dane pochodzące z:

- Oficjalnej statystyki publicznej, prezentowanej w formie baz danych typu Bank Danych Regionalnych GUS, portalach internetowych GUS i US w Lublinie, rocznikach i biuletynach statystycznych.
- Internetowych narzędzi i systemów monitorowania polityki rozwoju typu: STRATEG - <http://strateg.stat.gov.pl/>, SAS – System Analiz Samorządowych <http://www.sas24.org/>, Moja Polis - <http://www.mojapolis.pl/>, i innych.
- Analiz i ekspertyz niezależnych instytutów i jednostek badawczych.
- Innych publicznie dostępnych danych na temat sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu typu listy rankingowe, oceny, raporty, itp.
- Informacji i opracowań wewnętrznych Starostwa Powiatowego, podległych instytucji, Urzędów Gmin z terenu powiatu.

Za bieżący monitoring dokumentu strategicznego odpowiedzialnym będzie Starostwo Powiatowe w Parczewie. Zadanie to zostanie powierzone Wydziałowi Architektury, Inwestycji i Zamówień Publicznych. Zadaniem komórki w kontekście prowadzenia procesu monitorowania realizacji Strategii będzie w szczególności:

- bieżące monitorowanie wartości wskaźników dokonywane w cyklu corocznym;
- dokonywanie oceny ilościowej i jakościowej tych wskaźników;
- w razie potrzeby sporządzanie oceny porównawczej w odniesieniu do innych powiatów wybranych wskaźników i parametrów realizacji strategii;
- coroczne sporządzanie raportu i informacji z realizacji strategii – Raport monitoringowy.

Odbiorcą raportów z monitorowania, na podstawie których dokonuje się oceny stanu realizacji Strategii będzie Zarząd Powiatu Parczewskiego.

Spis wykresów

Wykres 1 Długość dróg publicznych powiatowych na terenie powiatu parczewskiego w latach 2007-2012.....	26
Wykres 2 Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w powiecie parczewskim (w km).....	27
Wykres 3 Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej i wodociągowej w % ogółu ludności.....	29
Wykres 4 Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności w latach 2007-2012.....	29
Wykres 5 Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (porównanie z powiatami sąsiednimi)	30
Wykres 6 Gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą.....	35
Wykres 7 Struktura obszarowa powiatu parczewskiego.....	37
Wykres 8 Ludność powiatu parczewskiego w latach 2007-2012	38
Wykres 9 Przyrost naturalny w powiecie parczewskim w latach 2007-2012	39
Wykres 10 Struktura wiekowa ludności powiatu parczewskiego	39
Wykres 11 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem	40
Wykres 12 Wskaźnik obciążenia demograficznego.....	40
Wykres 13 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	41
Wykres 14 Główne źródła utrzymania gospodarstw domowych.....	41
Wykres 15 Pracujący w podziale na kobiety i mężczyzn wg PKD 2007	42
Wykres 16 Pracujący wg grup sekcji wg PKD2007	42
Wykres 17 Udział osób pracujących w ogóle osób w wieku produkcyjnym	43
Wykres 18 Bezrobotni w powiecie parczewskim	44
Wykres 19 Stopa bezrobocia rejestrowanego.....	45
Wykres 20 Struktura bezrobocia wg wieku i poziomu wykształcenia mieszkańców powiatu	45
Wykres 21 Wykształcenie ludności powiatu parczewskiego.....	56
Wykres 22 Liczba dzieci w przedszkolach.....	57
Wykres 23 Liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjalnych	58
Wykres 24 Wskaźnik komputeryzacji szkół podstawowych i gimnazjalnych, udział % szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu	59

Wykres 25 Wskaźnik komputeryzacji szkół ponadgimnazjalnych. Udział % szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu	59
Wykres 26 Dochody budżetów JST w powiecie parczewskim.....	64
Wykres 27 Dochody budżetów JST na 1 mieszkańca	65
Wykres 28 Wydatki budżetów JST na 1 mieszkańca	65
Wykres 29 Wydatki majątkowe inwestycyjne jako % wydatków budżetów.....	66

Spis tabel

Tabela 1 Powierzchnia poszczególnych gmin (stan na 01.01.2014 r.)	8
Tabela 2 Ogólna charakterystyka gmin powiatu parczewskiego	9
Tabela 3 Obszary chronione na terenie powiatu parczewskiego.....	11
Tabela 4 Charakterystyka obszarów krajobrazu chronionego na terenie powiatu parczewskiego.....	11
Tabela 5 Zabytki architektury powiatu parczewskiego wpisane do Centralnego Rejestru Zabytków..	14
Tabela 6 Baza noclegowa w powiecie parczewskim	19
Tabela 7 Szlaki turystyczne piesze na terenie powiatu parczewskiego	20
Tabela 8 Sieć hydrologiczna powiatu parczewskiego.....	22
Tabela 9 Zbiorniki wodne na terenie powiatu parczewskiego.....	23
Tabela 10 Długość dróg publicznych powiatowych w latach 2007-2012.....	25
Tabela 11 Długość sieci wodociągowej w poszczególnych gminach powiatu parczewskiego w latach 2007-2012	27
Tabela 12 Długość sieci kanalizacyjnej w poszczególnych gminach powiatu parczewskiego w latach 2007-2012	28
Tabela 13 Struktura podmiotowa gospodarki z sektora prywatnego w powiecie parczewskim wg wybranych sekcji PKD 2007 na przestrzeni lat 2007-2012.....	32
Tabela 14 Struktura użytkowania gruntów w powiecie parczewskim	36
Tabela 15 Formy aktywizacji zawodowej bezrobotnych oraz ich finansowanie (stan na 31.12.2013). 46	
Tabela 16 Ilość zdarzeń na terenie powiatu parczewskiego w latach 2011-2013	48
Tabela 17 Liczba przestępstw popełnionych w powiecie parczewskim w latach 2011-2013	48
Tabela 18 Wykrywalność przestępstw w powiecie parczewskim w latach 2011-2013	49

Tabela 19 Liczba wykroczeń i interwencji policji w powiecie parczewskim w latach 2011-2013	49
Tabela 20 Statystyka wypadków i kolizji drogowych w powiecie parczewskim w latach 2011-2013...	49
Tabela 21 Zasoby mieszkaniowe powiatu parczewskiego	50
Tabela 22 Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki.....	51
Tabela 23 Porady ogólnodostępne udzielone w latach 2008-2012 w powiecie parczewskim	52
Tabela 24 Personel medyczny	53
Tabela 25 Liczba aptek na terenie powiatu parczewskiego w latach 2008-2012	53
Tabela 26 Wykaz niektórych organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu parczewskiego	61
Tabela 27 Analiza SWOT powiatu parczewskiego	73
Tabela 28 Projekcja dochodów i wydatków inwestycyjnych powiatu w latach 2014-20 (w mln zł)....	93
Tabela 29 Projekcja dochodów i wydatków inwestycyjnych gmin z terenu powiatu parczewskiego w latach 2014-20 (w mln zł)	93
Tabela 30 Wybrane rodzaje wskaźników realizacji Strategii.....	99

Spis rycin

Rysunek 1 Położenie powiatu parczewskiego na tle województwa lubelskiego	7
Rysunek 2 Atrakcyjność turystyczna gmin powiatu parczewskiego na tle województwa. Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.	